

Povestea lui Novalis, scrisă de unul dintre cei mai
importanți 50 de scriitori britanici de după 1945
incluși în topul *The Times*

PENELOPE
FITZGERALD

floarea albastră

BABEL

PENELOPE FITZGERALD (1916–2000) s-a născut într-o familie de oameni de cultură din Marea Britanie, inițiindu-se încă din copilărie în lumea literaților și a gazetarilor. A debutat foarte târziu ca scriitoare, bucurându-se de admirația a numeroși colegi de breaslă, printre care Julian Barnes, care și-a declarat în repetate rânduri admirația pentru cărțile ei, considerând că ele merită să ajungă la un public cât mai numeros.

După ce a absolvit Somerville College la Oxford University, Penelope Fitzgerald a lucrat la BBC în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial. Și după anii '50 a dus o existență precară, trecând prin mari dificultăți și trebuind să lucreze, printre altele, ca profesor, pentru a-și întreține cei trei copii. La 58 de ani a publicat prima sa carte, o biografie a lui Edward Burne-Jones. Ca romancieră, a debutat în 1975 cu volumul *The Golden Child*, scris pentru a alina chinul soțului suferind de o boală terminală. A publicat apoi patru romane: *The Bookshop* (1978), nominalizat la Premiul Booker, *Offshore* (1979), pentru care i s-a decernat Premiul Booker, *Innocence* (1986) și *The Beginning of Spring* (1988). Următoarea sa carte a fost *The Gate of Angels* (1990), și ea nominalizată la aceeași distincție. *Floarea albastră* (1995) a fost ultima carte a scriitoarei, recompensată cu National Book Critics Circle Award în 1997 și considerată capodopera sa. În anul 2008, Penelope Fitzgerald a fost inclusă în topul celor mai importanți 50 de scriitori britanici de după 1945 realizat de prestigioasa publicație *The Times*. Patru ani mai târziu, *The Observer* a selectat *Floarea albastră* printre „cele mai bune zece romane istorice din toate timpurile”.

**PENELOPE
FITZGERALD**
floarea albastră

Traducere din limba engleză
DANA IONESCU

Prefață
HERMIONE LEE

Introducere
CANDIA McWILLIAM

NEMIRA

PREFAȚĂ

În 1979, când a câștigat pe neașteptate Premiul Booker pentru romanul *Offshore*, la șaiszeci și trei de ani, Penelope Fitzgerald le-a spus prietenilor: „Eu știam că sunt un outsider.“ Și cei despre care scria în romanele și biografiile ei sunt tot outsiders: inadaptați, artiști romantici, ratați plini de speranță, îndrăgostiți ciudați și neînțeleși. O atrăgeau ființele neașezate, care duc vieți marginale. A scris despre cei vulnerabili și cei care nu se bucură de favoruri, despre copii și despre femei care se străduiesc să trăiască împreună cu bărbații lor amețiți, lipsiți de tărie, ratați. Avea convingerea că lumea se împarte între „exterminatori“ și „exterminați“. „Mă atrag oamenii care s-au născut învinși sau profund rătăciți“, spunea. A fost o scriitoare cu umor, dar și cu un simț tragic al vieții.

Se simțea aproape și de outsiderii din literatură. Îi plăceau scriitorii ce reprezintă voci aparte, dar sunt subestimați, cum ar fi romancierul J.L. Carr, Harold Monro de la Poetry Bookshop sau remarcabila și tragică poetesă Charlotte Mew. I-a surâs inițiativa Editurii Virago

de a readuce în prim-plan scriitoare și așa se face că a susținut-o asiduu pe romanciera din secolul al XIX-lea Margaret Oliphant. Îi plăceau excentricii ca Stevie Smith. Îi plăceau scriitorii și oamenii care au o relație stranie cu viața. Provenind dintr-o familie de literați, o familie neobișnuită din clasa de mijloc a Angliei, a moștenit principiile evanghelice ale bunicului, care era episcop, și calitățile tatălui și ale unchilor ei din clanul Knox: integritate, austeritate, modestie, inteligență scriitoare și un laconic, pieziș simț al umorului.

Nu se aștepta să aibă succes, deși își știa valoarea. Cariera ei de scriitoare n-a fost una obișnuită. A debutat târziu, pe la șaiszeci de ani, și în douăzeci de ani a publicat nouă romane, trei biografii și multe eseuri și cronici. A schimbat editura de patru ori înainte de a rămâne la Collins și n-a avut niciodată un agent care să se ocupe de cărțile ei, deși majoritatea editorilor i-au devenit prieteni și susținători. A fost ciudata familiei, iar Premiul Booker, pe care l-a câștigat pentru al treilea roman, a surprins pe toată lumea. Dar până la sfârșitul vieții avea să fie nominalizată pentru aceeași distincție de mai multe ori și să primească alte premii în Anglia, precum și un real prestigiu pe scena literară, devenind celebră la optzeci de ani, când i-a apărut romanul *Floarea albastră*, recompensat cu National Book Critics Circle Award în Statele Unite ale Americii.

Și totuși, reputația ei a fost întotdeauna cuminte. A fost o romancieră admirată cu pasiune de un număr de cititori atenți, nu un nume mare. A scris romane compacte, subtile, cu haz, dar și întunecate. Relevante și limpezi, dar și ca apa care îți scapă printre degete și indirecte.

Cărțile ei lasă multe lucruri nespuse. Fie că pornea de la experiențele proprii – perioada în care a lucrat la BBC, cele opt luni din 1940–1941 când Marea Britanie a fost ținta bombardamentelor aeriene, Blitz fiind principalul front de luptă, participarea la înființarea unei librării miciuțe din Suffolk, experiența de a locui într-o casă plutoitoare pe Tamisa în anii '60, experiența de a le predacopiilor la o școală de actorie –, fie că, așa cum a făcut în ultimele patru mari romane, se întorcea în timp și uneori ieșea din Anglia spre a ajunge în alte epoci, pe care le-a evocat cu o autenticitate uluitoare, Penelope Fitzgerald a creat lumi întregi în spiritul unei economii incredibile. Cărțile ei încap într-un spațiu mic, pe care însă îl transcend în chip magic.

În 2000, după moartea ei, survenită la optzeci și trei de ani, a existat pericolul ca vocea sa extraordinară să se stingă, să intre în tăcere și să fie neglijată. Dar, datorită urmașilor și admiratorilor ei, nu a intrat într-un con de umbră. După publicarea postumă a povestirilor, a eseurilor și a scrisorilor, a apărut și o biografie (Hermione Lee, *Penelope Fitzgerald: A Life*, Chatto & Windus, 2013), iar literatura ei a avut noi ediții binemeritate. Scriitorii care au semnat introduceri incluse în noile ediții arată posteritatea de înalt nivel de care se bucură. Am speranța că mulți alți cititori vor descoperi și se vor îndrăgosti de cărțile uneia dintre cele mai fermecătoare romaniere din literatura de limbă engleză a secolului XX.

HERMIONE LEE

INTRODUCERE

Într-un scurt text autobiografic intitulat *Curriculum Vitae*, Penelope Fitzgerald scrie: „Eu niciodată nu curăț mazăre vara fără să mă gândesc la Ruskin și la bunicul“. Ca și bunicul ei patern, bunicul acela era episcop și „por-nise la drum în viață cu nimic“. A ajuns sub influența lui Ruskin, care descria „cu cea mai savuroasă subtilitate“ bucuria de a curăța mazăre: „Sunetul ce se-aude când plesnește păstaia, care înseamnă că începutul a reușit, culoarea proaspătă, mirosul șirului de boabe zemoase dinăuntru și plăcerea de a desprinde cu degetul mare boabele care sar și ajung în vasul de lângă tine“.

Această descriere surprinde procesul fizic, gândul și, ca întotdeauna la Penelope Fitzgerald, efectul pe care îl au asupra spiritului jocul cu muzicalitatea unei expresii, rezolvarea unei probleme de matematică sau crearea unei fraze satisfăcătoare. Ea denotă și o atenție strictă pentru mai multe forme de veridicitate: concretă, autentică, estetică, metaforică.

Cât despre ea însăși, Penelope Fitzgerald scrie în același eseu: „Ei bine, ei au fost înaintașii mei și mi-ar plăcea să mă fi ridicat la nivelul lor. Mi-ar plăcea să fi avut ureche muzicală, mi-ar plăcea să am spirit matematic și, mai presus de orice, mi-ar plăcea să nu fi spus niciodată vreo minciună“. E interesant că forma verbului se schimbă când își exprimă dorința de a avea spirit matematic, ca și cum pentru asta ar fi ceva speranță, ca și cum pe celelalte două dorințe le-ar expedia, recunoscând imposibilitatea de a spune întotdeauna adevărul. Cât despre a se ridica la nivelul lor...

Floarea albastră (1995), ultimul ei roman, împovărat adesea și foarte adesea de alți romancieri, printre care și acesta, cu expresii inexacte și bolovănoase precum „capodoperă“ și „geniu“, are în prim-plan scurta, strălucitoare trecere prin lume a filosofului și poetului Friedrich von Hardenberg (1772–1801), care mai târziu avea să poarte numele de Novalis, autor al *Imnurilor către noapte* și al unui roman, *Heinrich von Ofterdingen*, în care e menționată „floarea albastră“, idee de importanță capitală pentru poezii-filosofi ai timpului și ai spațiului însuflețite de gândire. În scrierile sale, care sunt mult mai multe, Novalis s-a străduit (ca să ne exprimăm simplist) să reconcilieze fenomenele observabile cu un principiu sublim.

„Matematica este însăși rațiunea omenească, într-o formă pe care o poate recunoaște oricine. De ce n-ar fi poezia, rațiunea și religia forme superioare ale Matematicii? Nu e nevoie decât de o gramatică a limbii lor comune.“ Fitzgerald, care descoperă în această carte, în poezia, în rațiunea și în spiritul ei ceva ce se apropie de

limba aceea comună, îl înzestrează cu gândurile citate pe Hardenberg.

Fiul cel mai mare al unei familii numeroase, Hardenberg a părut un copil oarecare la început, însă s-a dovedit a fi cu adevărat strălucit. Viața lui a fost plină de transfigurări de la întuneric la lumină și apoi iar la întuneric. Lumina din întuneric apare în mod repetat la Fitzgerald, care i-a transformat viața, înainte de toate romantică, în romanul de față. A păstrat în toată cartea o anumită dimensiune germană a exprimării, elemente pe care mai degrabă le-a auzit decât le-a inserat în text: unele substantive proprii sunt precedate de articol, niciun cuvânt și nicio expresie din germană nu sunt lipsite de o urmă pe care merită să mergi.

Penelope Fitzgerald este o romancieră care își ridică cititorii la înălțime, învățându-i cum s-o citească. De bunăvoie le pune la dispoziție inteligența ei ascuțită tuturor cititorilor, dar și celui mai umil personaj. Totul este interiorizat în abordarea ei, romanciera nerezumându-se niciodată la a întinde o membrană estetizată peste o întâmplare prestabilită. Manuscrisele confirmă ceea ce ne spune artefactul final: În scrisul ei de mână, rotund și în același timp aplecat, fiecare literă stă într-un șir cum stă o mărgea în numărătoarea gândirii directe, făcând exact ceea ce îi cer poziția și firea. Miracolul este că aceste mărgeli sunt vii precum boabele de mazăre, că sunt semănate și cresc rodnice, iubitoare și puternice, iar când sunt culese și puse la uscat se fac tari ca grindina ce bate în fereastră în imaginația cititorului. Nu face risipă de efecte, ci folosește și administrează șocul cu economie – adesea violent –, prin intermediul tăcerii,

al unui vâl țesut sau al unei priviri într-o parte, ce trădează o iubire neîmpărtășită.

Făcând parte din nobilimea de rangul doi din Saxonia sfârșitului de secol al XVIII-lea, Hardenberg avea oportunități limitate. Familia lui avea proprietăți, o gospodărie, o cantitate respectabilă de pânzeturi, obligațiuni, câteva mârțoage și dărnicie, dar nu bani. Tatăl lui era un credincios fervent din rândul Fraților Moravi, grupare hristocentrică într-un anumit climat spiritual, refugiindu-se (așa cum spune unchiul Ronald Knox) cu un sentimentalism monoton, „doar mai puțin deranjant în germană decât în engleză“, în rana din trupul lui Christos.

Totuși, există și tipuri de gândire care pot fi tulburătoare și care nu sunt deloc îndepărtate. La Jena, unde se află una dintre universitățile la care a studiat Hardenberg, Goethe, un bătrân trecut de patruzeci de ani, se plimbă la vedere. Schelling, Hegel și Hölderlin locuiesc împreună. Filosoful Fichte și romanticul Schlegel îi sunt profesori lui Hardenberg. *Fichtieren*, ca să românească cuvântul pentru a denumi stilul lui Fichte, e o modă printre studenți. La un moment dat, are loc un duel. Și niște bucăți zdravene de deget zboară de la posesorii lor. Dietmahler, student la Medicină, îl pune pe Fritz, prietenul lui, să le strângă, ca să fie în siguranță și, ca atare, să le țină în recipientul ideal: în gură. Pe o bucată de deget e un inel greu. Nu-i așa că simțiți? Romanciera îi transmite cititorului chiar gustul subiectivității.

Hardenberg a fost trimis la Kreisamtmann Coelestin Just să învețe să supravegheze procesul de extragere a sării din mină ca să-și poată câștiga pâinea și altfel decât ducând o viață searbădă de scriitor-savant. La momentul

acela deja simțise, din când în când, că frumusețea e acolo unde cade, că totul e iluminat.

Încercând să strângă informații pentru a scrie o biografie a lui L.P. Hartley, Penelope Fitzgerald a avut un dialog cu Prințesa Clary, care a întrebat-o: „Cum poți să scrii viața unui scriitor, draga mea? Dacă ar fi intrat în politică, dacă ar fi comandat o armată în vreme de război, dar ce viață poate avea un scriitor?”

O vizită pe care a făcut-o din întâmplare, în compania lui Just, la o familie la fel de mare ca a lui, dar mai iubitoare de veselie, avea să-i schimbe viața lui Fritz von Hardenberg pentru totdeauna.

S-a îndrăgostit de Sophie von Kühn când ea avea doisprezece ani. O vedem prima dată: o fată oarecare, stând la fereastră și dorindu-și să se întâmple ceva, fie și numai să ningă.

Sophie ne este prezentată în toate amănuntele: e necredincioasă, arată banal, e lacomă, îi plac pârțurile și glumele deochete. Are un păr drăguț și ochi negri – ca ochii lui Rafael din autoportretul pe care și l-a făcut la douăzeci și cinci de ani. Nu ne îndoim de iubirea serioasă pe care o nutrește tânărul îndrăgostit, o iubire care se schimbă. Și noi ajungem să observăm și să ne implicăm, când vine vorba despre iubirea irațională, care crește treptat. Această cărticică îi dezvăluie cititorului multe feluri de a te îndrăgosti: de familiile mari, de copii, de „ale-sul/aleasa“, de „celălalt“, de o idee, de gândire, de natură.

Floarea albastră, lucrul acela care ne scapă, care poate pune în legătură sinele individual cu înțelegerea unei lumi exterioare, mai cuprinzătoare, își are echivalentul în acest roman, el însuși o expresie concretă a abstracțiunii

pe care o contemplă. Pentru cel care o citește, *Floarea albastră* este o floare albastră. Hardenberg ajunsese să-i spună lui Sophie „Filosofia mea“. Pentru o romancieră cu o astfel de gândire metafizică, respectivul detaliu trebuie să fi fost o irezistibilă îmbinare între concept și întrupare.

„Ca scriitoare dependentă fără speranță de cărți scurte, trebuie să încerc să fac astfel încât fiecare confruntare și fiecare dialog să facă referire la ceea ce sper că se va considera a fi inima romanului“, scria Penelope Fitzgerald cu trei ani înainte să moară. Cu fiecare cuvânt pe care îl așterne pe hârtie, fixează fiecare dintre nenumăratele stele la locul ei și-i spune fiecăreia pe nume. Arată foarte limpede de ce, dar oare cum poate să vadă cu atât atașament și apoi să immortalizeze în scris?

Penelope Fitzgerald avea obiceiul cuminte de a descoase și de a reface haine pentru cei din familia ei. („Ți-am deșirat celebrele mănuși roșii și acum le croșetez la loc!“, îi scria Mariei, fiica ei, în anul 1972.) E ceva shakespearian aici, iar „a croșeta la loc“ arată ce face ea însăși cu preocupările (ar fi prea simplu să le numim „cercetare“) și romanele ei.

Întrupează și sugerează, însuflețind ceea ce este fizic, în așa fel încât să radieze metafizic. Stelele, în toate formele lor, sunt aici, de la pulbere (prima carte a lui Novalis a fost *Blutenstaub*, adică *Pollen*, o pulbere groasă) la lumină, prin formele stelare ale fulgilor de zăpadă și cristalele de sare mai pătrate, ajungând în lumina soarelui în cratițe joase, ca niște flori de gheață, „susurul spumant al clavecinului“. Aici se află și violenta scădere entropică a morții la tinerețe, care lasă un loc ars în urmă – o stea strălucitoare se stinge –, ca reprezentare vizuală a unui

om care izbucnește în tuse, când nu departe îl așteaptă moartea albă adusă de tuberculoză. Propozițiile care surprind, descriu, transformă, stingând sau măsurând lumina (cu umbre de chiparos), sunt prezente în același număr ca propozițiile care descriu întunericul sau ascunzișul, social sau – cumplit – anatomic, întunericul corpului ale cărui tumori se strâng la un loc, iar sângele așteaptă să se arate pe lenjerie. Această lumină în întuneric și acest întuneric în lumină constituie o reflectare fidelă.

Nu e deloc un roman fantastic, un roman confecționat sau „înălțat“, deși echivalentul german al cuvântului „imaginație“ este *Fantasie*. Când se ajunge la astfel de aspecte, e greu de evitat un fel de notă tensionată, înaltă, exaltată, folosită de tehnicienii prozei, care s-ar putea ca astfel să urmărească să crească starea ori emoțiile. Însă în *Floarea albastră* creșterile cu ajutorul cărora suntem conduși în aceste vieți noi, prin toamna și „toamna lor târzie“, și aruncați într-o suferință adâncă arată o romancieră și un caracter lipsit de orice urmă de kitsch. Autoarea smulge viața din cele mai mici amănunte, așa cum găștelor de la Tennstedt, deși sunt vii, li se smulg penele de două ori înainte de a fi tăiate.

Cum scrie Penelope Fitzgerald în *Charlotte Mew and Her Friends*, „o boală terminală are o mare putere de a simplifica viața de zi cu zi, totul reducându-se la același lucru: speranță contra speranță“. În cărțile ei, scriitoarea reușește să țină în viață, deși cu o convingere personală înduioșător de șubredă, instinctul acela pentru o viață mai intensă, instinct de care, după ce ni se întâmplă o nenorocie, jurăm că o să ne ținem cu dinții.

Structura însăși a romanului este constelară. Fiecare capitol scurt dintre cele cincizeci și cinci funcționează între ce a fost și ce urmează, astfel încât observăm caracterul inevitabil al destinului fiecărui personaj, așa cum vedem stelele acolo unde erau odinioară, iar despre stele se poate spune, pe măsură ce le studiem, că sunt ficțiuni. Pentru că înțelegem mai mult decât știm noi înșine despre noi că înțelegem, grație strădaniei autoarei de a ne păstra intactă încrederea, suferim din ce în ce mai tare pe măsură ce personajul înaintează spre soarta lui. Brusc, simțim că „am știut tot timpul“. Când recitim, ne apasă greu impulsul de a-l ține pe loc, ca în viață. Ne este dat să „știm“ subconștient ceea ce nu putem ști cu toată mintea, fiindcă romanciera și-a închipuit pe de-a întregul fiecare personaj care vine și fiecare are soarta lui, așa cum fiecare dintre noi are soarta lui, în timpul pe care-l are la dispoziție.

Că este vorba despre oameni care au existat în carne și oase, care nu sunt „inventati“, nu e de cine știe ce ajutor pentru un romancier decât dacă nu are o imaginație profundă și nu a asimilat o anumită cunoaștere. De multe ori oasele măcinate pentru făina din care se face pâinea care este romanul i se opresc cititorului în gât. Aceasta este una dintre obsesiile cele mai dragi ale celor care disprețuiesc „romanele istorice“. În *Floarea albastră* sunt persiflați realiștii fără imaginație, autoprocamați, care cred că artiștii sunt niște scamatori care fac giumbușlucuri.

În acest roman domină anumite stări. Timpul e scurt. La paisprezece ani te logodești, la douăzeci și unu se prea poate să fii extenuată din pricina căsniciei și a îngrijirii copiilor, iar la douăzeci și opt ai ieșit deja din joc.

Nici cu bărbații timpul nu e mai darnic. Femeile căsătorite nasc copii an de an. Unele mor la naștere. Femeile însărcinate, dar necăsătorite pot să se ducă la „Făcătorul de îngeri“ ca să rezolve problema. Îngerii enervează sau consolează, fie că au un chip din lumea noastră, fie că au trup spiritual. Fritz vede un asemenea spirit și câteodată și-ar dori să nu i se mai arate încă un înger durduliu, pasibil de accidente. Iar dorința nedorită i se va îndeplini. „Dacă începe cu o descoperire, o poveste trebuie să se termine cu o căutare“, va spune el mai târziu.

Aici copiii nu vorbesc stâlcit, ci dau frâu liber gândurilor. Nu e timp pentru stâlcit cuvinte într-o lume în care în Franța fierbe revoluția, iar Napoleon își face simțită prezența. Pentru Bernhard, fratele de șase ani al lui Fritz, gândirea e sânge, cum spune Fitzgerald în *The Gate of Angels*.

Pe cei mari romanciera îi tachinează. Într-o lume în care obiectele de lenjerie intimă se numără, Goethe poartă două haine pentru că îi e frică să nu-l tragă curentul și nu se oprește din clevetit nici când e vorba despre Sophie von Kühn, pe care, deși e pe moarte, n-o cruță, reducând-o la „a se aventura să creadă că Jena e un oraș mai mare decât Gröningen“. Goethe e sentențios și puțin sinistru când vine vorba despre Sophie și Erasmus, fratele lui Fritz. Poate că marele poet uită că iubirea are puterea de a schimba, de a face dintr-o fată oarecare, hrănită cu cartofi (sau cu pâine și unt), un astru ce zăbovește în gândul unui bărbat. Nu poate „citi“ că lui Erasmus nu-i pasă de Fritz, fratele lui, ci de cea la care aspiră acesta, căci se îndrăgostește și el de Sophie. Există și iubire în plus, și iubire în minus care tulbură inima acestui

roman. Urmările hotărârii de a-i cruța sentimentele omului pe care îl iubești sunt demonstrate teribil de Karoline Just, care îi dă viață unui om care nu a existat niciodată, ca să nu sufere Hardenberg pentru că nu o iubește, în timp ce ea îl iubește pe el.

Dar ei toți sunt saxoni și știu să pregătească o cină bună, chiar dacă au inima frântă. Hrana de pus pe masă, care pare să însemne altceva, vine când vine anotimpul potrivit: cireșe negre ca frunzele sau graurii, cireșele amare pentru Kirsch fiind cele mai negre, *schnapps* cu mentă, cu atât mai bune pentru a fierbe în acest lichid grăsimea de pe căpățâna de porc, urechile și râțul.

„Nu mă clintesc până nu se întoarce“, își spune Fritz, văzând-o prima dată pe aleasa inimii, la unison cu inima ce-i bate în piept. În această viață ce ține de anotimpuri, e reverențioasă și prescurtată, muzica nu este niciodată departe. Auzim până și a treia pedală de la pian (care e posibil să nici nu fi existat încă la vremea aceea) la petrecerea ce are loc la logodna lui Fritz cu Sophie.

Atât de sugestiv cu privire la aspectele exterioare este acest capitol, în care apare dintr-odată cineva care vorbește la persoana I și face o remarcă despre o piesă muzicală imposibil de identificat printre compoziții de Bach și imnurile lui Zinzendorf: e ca și cum o clipă ni s-ar îngădui să pătrundem într-un secret-din-secret; auzim și vedem fantome. Dar nu putem ști ce este. Știm pur și simplu că, dacă ni s-ar dezvolta mai mult imaginația, am vedea destul de clar, deși iute, „ceva“. Căutăm floarea albastră.

S-ar putea ca de-acum să aveam bănuieli despre natura ei. Chiar dacă avem dreptate – adică moartea nu se poate schimba –, chiar dacă noi credem invers, chiar

dacă întunericul se face lumină. Dar oare nu-și este întunericul propria sa lumină?

O asemenea gândire nu trimite în mod necesar la Christos. Oamenii Bisericii sunt satirizați mai blând decât i-au încondeiat alți vizitatori veniți la casa ficțiunii: doctori leneși, insensibili și aroganți primesc povara cu cruzimea lor obișnuită, vorbind în jargonul lor superior, și o proprietăreasă a cărei apetență înfiorătoare pentru durerea altora este satisfăcută într-un moment dur de putere auctorială și de retragere a tot, mai puțin a durerii lui Sophie, așa cum și-o va fi închipuind cititorul, în mod automat implicat. Suntem azvârliți în imaginația noastră expert pregătită și ne înfiorăm, ne chircim, nu credem, ne resemnăm și trebuie să mergem mai departe.

Niciun personaj nu e prins în spațiul pe care romanciera și l-a făcut pentru ea. Personajele vorbesc, lemnul podelei scârțâie, ele vorbesc și ferestrele sunt învăluite în abur, ele trăiesc, iubesc și mor, în cazul lui Sophie, cu rana deschisă iar și iar ca să elimine otrava cu ajutorul unui fir de mătase special. Așternuturile de pat tocindu-se, întoarse invers, având acum o culoare mai pală decât albul, prin care se vede soarele mare de vară, trăiesc mai mult decât sufletele oamenilor cu care am făcut cunoștință într-o zi în care se spălau rufe.

Așa cum în ton nu se simte nicio lamentație, nici personajele nu sunt manevrate oficios. Nu se lucrează la șlefuire, ci totul este ascuțit și se vede lumina. Prima agonie a lui Sophie sosește sub forma a ceva care sclipește. Cu ustensilele ei de galanterie cu care face chirurgie, romanciera ne ține deschisă rana pe care ne-o provoacă lectura. Nu ne asigură anestezie, ci claritate și frumusețe.

Întorcându-se din ceea ce avea să fie ultima vizită la Filosofia lui, aflată pe patul de moarte, Hardenberg se apropie de casa familiei. A întârziat. „Fritz a plătit amenda pe care o plătesc cei ce întârzie.“

De aceea suntem aici, ca să plătim iar și iar amenda, prețul iubirii.

Penelope Fitzgerald se ridică la nivelul înaintașilor ei.

CANDIA McWILLIAM

2013

NOTA AUTORULUI

Acest roman are la bază viața lui Friedrich von Hardenberg (1772–1801) înainte de a deveni cunoscut sub numele de Novalis. Toată opera sa care s-a păstrat, toată corespondența, jurnalele și documentele oficiale și private au fost publicate între 1960 și 1988 în cinci volume de W. Kohlhammer Verlag. Primii editori au fost Richard Samuel și Paul Kluckhohn, cărora le sunt îndatorată.

Descrierea unei operații fără anestezie este preluată în mare parte din scrisoarea lui Fanny d'Arblay către sora ei Esther Burney (30 septembrie 1811), în care îi descrie acesteia mastectomia pe care a trebuit să o facă.

„Romanele se ivesc din neajunsurile istoriei.“

F. VON HARDENBERG,

mai târziu NOVALIS,

Fragmente und Studien, 1799–1800

ZIUA ÎN CARE SE SPALĂ RUFELE

Jacob Dietmahler nu era atât de prost, încât să nu bage de seamă că ajunseseră acasă la prietenul lui în ziua în care se spală rufele. N-ar fi trebuit să meargă nicăieri, cu siguranță nu la casa asta mare, pe-atunci a treia ca mărime în Weissenfels. Mama lui Dietmahler supraveghea ea însăși spălatul rufelor de trei ori pe an, așa că pânzeturile și rufăria albă de corp ajungeau doar patru luni. El, personal, avea optzeci și nouă de cămăși, nu mai mult. Însă acolo, la casa Hardenberg din Kloster Gasse, își dădea seama după ninsoarea mare și murdară de așternuturi, fețe de pernă, suluri pentru învelit pernele, maiouri, corsaje, chiloți revărsându-se de la ferestrele de sus în curte, unde servitori cu un aer grav, bărbați și femei deopotrivă, le prindeau în coșuri uriașe, că spală rufele numai o dată pe an. Poate că asta arăta că nu e o familie avută – de fapt, el știa că nu e –, dar pe de altă parte era, fără îndoială, semn de bună rânduială. Și, de asemenea, semn că era o familie numeroasă.

Rufăria de corp a copiilor și a tinerilor, precum și lucrurile mai mari, fâlfâiau în aerul albastru, ca și cum copiii înșiși s-ar fi înălțat în zbor.

– Mă tem că m-ai adus aici într-un moment nepotrivit, Fritz. Ar fi trebuit să-mi spui. Iată-mă, un străin pentru onorata ta familie, înfundată până în gât în rufăria de corp.

– Cum aş putea să știu când se apucă de spălat? a răspuns Fritz. Oricum, ești binevenit oricând, de o mie de ori.

– Freiherr calcă în picioare rufele nesortate, a zis servitoarea, scoțând capul la una dintre ferestrele de la parter.

– Câți sunteți în familie, Fritz? a întrebat Dietmahler. Atâtea rufe...

Apoi a strigat dintr-odată:

– Conceptul de lucru în sine nu există!

Fritz, care îl conducea prin curte, s-a oprit, s-a uitat de jur împrejur, după care a întors capul și a strigat:

– Ia priviți coșul de rufe, domnilor! Gândul vă fie coșul! Vă gândiți la coș? Iar acum, domnilor, gândul vă fie la *ceea* ce a gândit coșul!

În casă câinii au început să latre.

– Tata și mama sunt acasă? i-a strigat Fritz unuia dintre servitorii cu un coș de rufe în brațe.

Numai că nu merita efortul, mama era întotdeauna acasă. Un june scund, chipeș, parcă încă în creștere, chiar mai june decât Fritz, și o fată cu păr bălai au ieșit în curte.

– Oricum, uite-i pe Erasmus, fratele meu, și pe Sidonie, sora mea. Nu-ți mai trebuie nimic când sunt ei aici.

Amândoi au sărit pe el.

– Câți sunteți în total? a întrebat iar Dietmahler.

Sidonie i-a dat mâna și a surâs.

„Uite cum mă perturbă surioara lui Fritz Hardenberg printre fețele de masă“, s-a gândit Dietmahler. „Tocmai asta nu voiam.“

– Karl e plecat, și Anton, și Bernhard, dar mai sunt alții, bineînțeles.

În casa parcă mai eterică decât umbrele era Freifrau von Hardenberg.

– Mamă, a spus Fritz, acesta este Jacob Dietmahler, care a studiat la Jena cu mine și cu Erasmus, iar acum este asistentul Profesorului de medicină.

– Încă nu sunt, a precizat Dietmahler. Sper să fiu într-o zi.

– Cum știți, am fost la Jena să-mi caut prietenii, a continuat Fritz. Ei bine, l-am invitat să stea la noi câteva zile.

Freifrau s-a uitat la el cu ceea ce părea a fi un licăr de groază, cu o privire de iepure înspăimântat.

– Dietmahler are nevoie de o gură de tărie, doar cât să mai reziste câteva ceasuri.

– Nu se simte bine? a întrebat Freifrau dezamăgită. Trimit după servitoare.

– Dar n-avem nevoie, a zis Erasmus. Sigur aveți o pereche de chei de la salon.

– Sigur că am, a răspuns ea, implorându-l din ochi.

– Ba nu, eu am, a spus Sidonie. Le am de când s-a căsătorit sora mea. Vă duc pe toți la cămară, nu vă mai bateți capul.

Venindu-și în fire, Freifrau i-a urat bun-venit prietenului invitat de fiul ei.

– Soțul meu nu vă poate primi chiar în momentul acesta, își face rugăciunea.

Eliberată că s-a isprăvit coșmarul, nu i-a însoțit prin încăperile săracăcioase și pe holurile și mai săracăcioase, pline de lemnărie ordinară, veche. Pe pereții de culoarea prunei se vedeau spații dreptunghiulare, decolorate, în care fuseseră cândva tablouri. În cămară Sidonie le-a servit coniacul, iar Erasmus a propus să închine un pahar pentru Jena.

– *Stosst an! Jena lebe hoch! Hurra!*¹

– Habar n-am de ce ura, a spus Sidonie. Jena e un loc în care Fritz și Asmus au tocat bani, au făcut păduchi și au ascultat basnele filosofilor.

Le-a dat cheile de la cămară și s-a întors la mama ei, rămasă exact acolo unde o lăsaseră, nescăpând din ochi pregătirile pentru marea spălare a rufelor.

– Aș vrea să-mi acordați o mică sumă de bani, mamă, să zicem cinci ori șase taleri, ca să pot face niște aranjamente pentru oaspetele nostru.

– Ce aranjamente, dragul meu? Avem deja un pat în odaia pe care o va primi.

– Da, dar servitorii au strâns în ea lumânările și în timpul liber citesc acolo Biblia.

– Dar de ce ar vrea oaspetele nostru să meargă acolo ziua, dragul meu?

Sidonie s-a gândit că poate vrea omul să scrie.

– Să scrie! a repetat mama ei, nespun de uimită.

– Da. Și pentru asta i-ar trebui o masă.

Sidonie a folosit avantajul câștigat.

– Iar în caz că ar vrea să se spele, are un ulcior cu apă, o cuvă, da, și o găleată.

---

¹ „Ciocniți! Trăiască Jena! Ura!” – în lb. germ în orig. (n. tr.).

– Dar, Sidonie, nu știe să se spele la pompă? Așa se spală toți frații tăi.

– Și nu e niciun scaun pe care să-și pună hainele noaptea.

– Hainele! E încă mult prea frig ca să te dezbraci noaptea. Eu nu m-am mai dezbrăcat noaptea, nici măcar vara, cred că de doisprezece ani.

– Și totuși, ne-ai făcut pe toți opt! i-a strigat Sidonie. Să mă ferească Dumnezeu de o căsnicie ca a dumitale!

Freifrau abia dacă i-a aruncat o privire.

– Și încă un lucru la care nu te-ai gândit. Tata s-ar putea să ridice tonul.

– Dietmahler ăsta trebuie să se obișnuiască cu Tata și cu felul nostru de a fi. Dacă nu, n-are decât să-și facă bagajul și să plece direct acasă.

– Atunci, nu s-ar putea acomoda cu camerele noastre de oaspeți? Fritz ar fi trebuit să-i spună că ducem o viață de rând, cu frică de Dumnezeu.

– Și de ce a nu avea o găleată ar însemna cu frică de Dumnezeu? a întrebat Sidonie.

– Ce sunt vorbele astea? Ți-e rușine cu casa noastră?

– Da, mi-e.

Sidonie avea cincisprezece ani și ardea ca o flacăra. Nerăbdarea, care se traducea prin energie spirituală, alerga în venele tuturor tinerilor din familia Hardenberg. Fritz voia acum să-și ducă prietenul la râu, să facă o plimbare pe aleea de pe margine și să vorbească despre poezie și despre vocația omului.

– Asta am fi putut face oriunde, a zis Dietmahler.

– Dar vreau să-mi vezi casa, i-a spus Fritz. E de modă veche. Noi, cei din Weissenfels, suntem de modă veche, însă ducem o viață liniștită, avem spirit *heimisch*.¹

Unul dintre servitorii din curte, acum într-o haină de pânză neagră, s-a ivit în ușă și a anunțat că Stăpânul ar fi bucuros să-l primească pe oaspetele fiului său în camera lui de lucru, înainte de cină.

– Bătrânul dușman e în bârlogul lui, a țipat Erasmus. Dietmahler simțea o anume stânjeneală.

– Voi fi onorat să fac cunoștință cu tatăl tău, i-a zis lui Fritz.

---

¹ „Familiar, local, casnic, domestic“ – în lb. germ în orig. (n. tr.).

CAMERA DE LUCRU

Era clar că Erasmus semăna cu tatăl lui, căci Freiherr, care s-a ridicat în picioare politicos în semiîntunericul din camera lui de lucru, era neașteptat de scund și de îndesat, având pe cap o scufie din flanel care să-l apere de curent. Atunci, de vreme ce mama lui nu era decât o cârpă, de la cine moștenise Fritz statura sfrijită, stângace și înălțimea? Freiherr și fiul lui cel mai mare aveau același obicei, așa că a început să turuie de îndată, nepierzând ocazia de a vorbi cu glas tare.

– Iată-mă acasă la dumneavoastră, stimate domn, a început Dietmahler emoționat, dar Freiherr l-a întrerupt.

– Nu este casa mea. E adevărat că am cumpărat-o de la văduva lui Pilsach pentru familia mea când am fost numit director la Administrația Salinelor din Saxonia, post pentru care a trebuit să ne mutăm la Weissenfels. Dar proprietatea familiei Hardenberg, adevărata noastră casă și pământul nostru, se află la Oberwiederstadt, în ținutul Mansfeld.

Dietmahler i-a răspuns condescendent căși-ar dori să fi avut norocul de a fi fost la Oberwiederstadt.

– N-ați fi văzut decât ruine, i-a zis Freiherr, și vite insuficient hrănite. Sunt însă ținuturi ancestrale și de aceea e important să știu, ocazie cu care vă și întreb acum, dacă este adevărat că fiul meu cel mare, Friedrich, s-a încurcat cu o tânără din clasa de mijloc.

– Eu nu am auzit să se fi încurcat cu nimeni, i-a răspuns Dietmahler indignat, însă, oricum, mă îndoiesc că poate fi judecat cum sunt judecați oamenii obișnuiți, căci el e poet și filosof.

– Își va câștiga existența ca director adjunct la Saline, i-a spus Freiherr, dar bag de seamă că nu se cuvine să vă adresez asemenea întrebări. Sunteți bine-venit ca oaspete, deci sunteți ca fiul nostru și, prin urmare, nu vă va deranja să-mi spuneți puțin mai mult despre dumneavoastră. Ce vârstă aveți și ce intenționați să faceți în viață?

– Am douăzeci și doi de ani și mă pregătesc să devin chirurg.

– Și sunteți ascultător față de tatăl dumneavoastră?

– Tatăl meu a murit, Freiherr. Era zidar.

– Nu v-am întrebat asta. Știți ce înseamnă să suferi pierderi triste în viața de familie?

– Da, domnule, am pierdut doi frățiori din pricina scarlatinei și o surioară care a murit de tuberculoză în același an.

Freiherr și-a scos scufia, aparent în semn de respect.

– Vă dau un sfat. Dacă, tânăr, student fiind, vă chinuie dorința de femei, cel mai bine e să ieșiți cât mai mult la aer proaspăt.

A dat un ocol camerei, de jur împrejurul căreia se afla o bibliotecă, unele rafturi fiind goale.

– Între timp, cât vă așteptați să cheltuiți pe băutură într-o săptămână? Cât pe cărți – nu pe cărți religioase, vă rog? Și cât pe o haină nouă, neagră, fără a mai vorbi despre motivele pentru care cea veche a devenit de nepurtat? Cât, deci?

– Freiherr, îmi puneți aceste întrebări spre a-l critica pe fiul dumneavoastră. Tocmai ați spus că nu o să-mi adresați asemenea întrebări.

Hardenberg nu era, de fapt, bătrân – avea între cincizeci și șaiszeci de ani –, dar îl fixa pe Jacob Dietmahler cu un gât ofilit, de om bătrân, și cu capul aplecat.

– Aveți dreptate, chiar aveți. Am profitat de ocazie. Ocazia, în definitiv, nu e decât un alt cuvânt pentru „ispită“.

Și-a pus mâna pe umărul oaspetelui. Alarmat, Dietmahler nu știa dacă îl împinge în jos ori dacă se sprijină de el, poate și una, și alta. Fără îndoială că obișnuia să se lase cu greutatea lui pe cineva mai rezistent, poate pe fiii lui puternici, poate chiar pe fiica lui. Simțea că îi cedează clavicula. Fac o mutră răutăcioasă, s-a gândit, dar cel puțin era în genunchi, pe când Hardenberg, enervat de propria lui slăbiciune, s-a salvat apucându-se mai întâi de colțul, după care de un picior al biroului din lemn de stejar masiv. S-a deschis ușa și s-a întors același servitor, de data asta în papuci din covor.

– Freiherr dorește să se facă focul?

– Îngenunchează cu noi, Gottfried!

Și bătrânul a îngenuncheat lângă stăpân. Arătau ca doi soți în vârstă, care clatină din cap împreună în timp ce fac socotelile gospodăriei, mai ales când Freiherr a exclamat:

- Unde sunt cei mici?
- Copiii servitorilor, Excelență?
- Fără îndoială. Și Bernhard.

BERNHARD

În casa familiei Hardenberg exista un înger, August Wilhelm Bernhard, cu părul bălai ca grâul. După Charlotte cea oarecare și mămoasă, care era cea mai mare, după Fritz cel palid, cu ochii mari, după micuțul Erasmus cel butucănos, după Karl cel nepăsător, după Sidonie cea cu suflet deschis și după Anton cel chinuit urma Bernhard cel bălai. Pentru mama lui, ziua în care au trebuit să-i pună bretele a fost una îngrozitoare. Ea, care abia dacă cerea ceva pentru ea, în caz că cerea, l-a implorat pe Fritz:

– Du-te la el, du-te la tatăl dumitale, imploră-l, roagă-l să-l lase pe Bernhard al meu să mai stea puțin în șorțuleț!

– Ce să spun, mamă? Cred că Bernhard are șase ani...

Acum e îndeajuns de mare, se gândea Sidonie, să înțeleagă ce înseamnă să fii politicos cu un oaspete.

– Nu știu cât va rămâne, Bernhard. Și-a adus o valiză destul de mare.

– E plină de cărți, a răspuns Bernhard, și a adus și o sticlă de *schnaps*. O fi crezut că la noi în casă nu există așa ceva.

– Ai fost la el în cameră, Bernhard!

– Da, am fost.

– I-ai deschis valiza!

– Da, doar ca să-i văd lucrurile.

– Ai lăsat-o deschisă sau ai închis-o la loc?

Bernhard a șovăit. Nu mai ținea minte.

– Nu contează, a zis Sidonie. Trebuie să-i mărturisești lui Herr Dietmahler, desigur, ce ai făcut și să-i ceri iertare.

– Când?

– Înainte să se înnopteze. Oricum, cel mai bine ar fi acum.

– Dar n-am nimic să-i spun! a strigat Bernhard. Nu i-am stricat nimic.

– Știi că Tata nu-ți dă pedepse aspre, a răspuns ea mieroasă. Nu cum ne dădea nouă. Poate o să te pună să umbli pe afară cu haina pe dos câteva zile, doar ca să ții minte. O să avem muzică înainte de cină și după aceea merg eu cu tine la oaspetele nostru, pe care o să poți să-l iei de mână ca să-i vorbești încetișor.

– M-am săturat de casa asta! a țipat Bernhard, luând-o din loc.

Fritz era în grădina de la bucătărie, unde inspecta rândurile de legume, inspirând mirosul florilor de fasole lată și recitând în gura mare.

– Fritz, l-am pierdut pe Bernhard! i-a strigat Sidonie.

– Nu se poate!

– Îl muștruluiam în camera de dimineață, când mi-a scăpat printre degete, sărind în curte pe fereastră.

– Ai trimis vreun servitor să-l caute?

– Mai bine nu, Fritz. Toți îi spun Mamei.

El s-a uitat la ea, a închis cartea și i-a zis că se duce să-și caute fratele.

– Îl aduc de păr, dacă e cazul, dar tu și Asmus va trebui să-i Țineți companie prietenului meu.

– Unde e acum?

– În camera lui, se odihnește. Tata l-a epuizat. Apropo, cineva i-a întors camera cu fundu-n sus și i-a deschis valiza.

– S-a supărat?

– Deloc. Se gândește că poate așa o fi obiceiul la Weissenfels.

Fritz și-a pus haina și a pornit hotărât spre râu. Toată lumea din Weissenfels știa că micuțul Bernhard nu s-ar putea îneca niciodată, pentru că e un șobolan de apă. Nu știa să înoate, dar nici taică-său nu știa. În cei șapte ani petrecuți în armata din Hanovra, Freiherr văzuse tot felul de acțiuni și traversase multe râuri, dar nicio dată nu fusese nevoit să înoate. Iar Bernhard locuise mereu aproape de un curs de apă și parcă nici nu putea să trăiască fără. Își făcea veacul pe lângă vapor, sperând să se strecoare înăuntru fără să plătească cei trei pfeningi, cât costa să treci în partea cealaltă. Părinții lui habar n-aveau. În oraș era un fel de conspirație ome-noasă, care urmărea să-i ascundă lui Freiherr o mulțime de lucruri, pe de o parte ca să nu-i stârnească mila, pe de altă parte ca să nu-i asmută firea sălbatică.

Soarele asfințise și numai cerul de sus mai licărea. Ceața urca pe râu. Băiețelul nu era la vapor. Câțiva porci și un cârd de găște, care n-aveau voie pe frumosul pod din Weissenfels, așteptau ultima traversare.

CĂCIULA ROȘIE A LUI BERNHARD

Pentru prima dată, lui Fritz îi era frică. Imaginația i-o lua înainte, întorcându-se la Kloster Gasse, unde se întâlnea cu menajera la ușa de la intrare – dar ce povară cărați în casă, tânărul meu stăpân? Curge peste tot, pe podea, și eu mă ocup de asta.

Mama lui crezuse întotdeauna că Bernhard e sortit să ajungă paj, dacă nu la curtea Electorului din Saxonia, poate la contele de Mansfeld sau la ducele de Braunschweig-Wolfenbüttel. În curând una dintre puținele îndatoriri ale lui Fritz avea să fie să-și târască frățiorul pe la felurite curți, în speranța că așa o să-i găsească un loc mulțumitor.

Plutele zăceau sub pod, aproape de mal, lângă butuci de pin legați unul de celălalt, care se legănau încetișor, așteptând următoarea etapă din drumul lor. Un paznic încerca niște chei în broasca de la ușa colibei.

– Ați văzut cumva vreun băiat alergând, domnule paznic?

Un băiat ar fi trebuit să-i aducă cina, așa i-a răspuns paznicul, numai că era un mișel și nu apăruse.

– Uite, drumul e pustiu.

Șlepurile goale care trebuiau reparate erau ancorate la locul lor, pe malul celălalt. Fritz a sărit pe pod. L-a văzut toată lumea, cu haina fluturând. Freiherr nu avea servitori pe care să-i trimită? Șlepurile se bălăceau prinse de frânghiile de care erau ancorate, lovindu-se unul de altul, bucată cu bucată. De pe chei Fritz a sărit jos vreun metru și jumătate, pe puntea cea mai apropiată. S-au auzit niște pași iuți, ca și cum ar fi fost un animal mai mare decât un câine.

– Bernhard!

– N-o să mă întorc niciodată! a strigat acesta.

Băiețelul alerga pe punte și la un moment dat, temându-se să nu cadă în barca următoare, a urcat pe marginea unui vapor și a rămas agățat acolo cu ambele mâini, dând din picioarele încălțate în cizme, căutând un loc de care să se sprijine. Fritz l-a prins de încheieturile de la mâini, clipă în care tot șirul de șleपुरi a făcut una dintre mișcările acelea imprevizibile, izbindu-se tare unele de altele, astfel încât Bernhard, care stătea în continuare agățat, a fost prins la mijloc și stors. O tuse jalnică, lacrimi și sânge au țâșnit atunci din el, cum țâșnește aerul dintr-un balon.

– Cum o să te scot de aici? a întrebat Fritz. Ce pacoste ești, ce mai pacoste!

– Dă-mi drumul, lasă-mă să mor! a scheunat micuțul.

– Trebuie să ne facem loc prin față, după care o să te trag.

Dar în clipa aceea instinctul de conservare parcă-l părăsise pe micuț, așa că Fritz a trebuit să facă toată treaba, să-l tragă și să-l târască, în ciuda protestelor lui sălbatice, între două șleपुरi. Dacă ar fi fost pe malul celălalt, ar fi primit o mână de ajutor de la cei care treceau pe-acolo, dar poate că aceștia ar fi crezut, s-a gândit Fritz, că tocmai se comite o crimă. Vasele s-au strâns, a văzut apa sclipind leneș dedesubt și și-a tras frățiorul în sus ca pe un sac ud. Nu era palid, era roșu-aprins la față.

– Fă un efort! Vrei să te îneci?

– Și, dacă m-aș îneca, ce? a schelălăit Bernhard. Ai zis o dată că moartea nu contează, că e doar o schimbare de stare.

– Du-te naibii! Nu-ți băga nasul unde nu-ți fierbe oala! i-a strigat Fitz la ureche.

– *Mütze!*¹

Copilul ținea foarte mult la căciula lui roșie, care dispăruse. Și îi mai dispăruseră și un dinte din față, și bretelele de la pantaloni. Nu mai avea decât pantalonii lungi, de bumbac, legați cu o bandă. Ca pe majoritatea salvatorilor, pe Fritz l-a apucat brusc furia pe fratele iubit și salvat.

– Nu mai ai nicio *Mütze!* Acum o fi în drum spre Elba.

Apoi, rușinat că s-a înfuriat, l-a săltat pe băiețel pe umeri să-l ducă acasă.

Odată ridicat, acesta și-a mai revenit un pic.

– Pot să fac cu mâna la oameni?

Fritz a trebuit să-și croiască drum la capătul șlepurilor, unde erau niște trepte de fier, așezate perpendicular pe un mal, pe care a putut să urce fără să-l dea jos pe Bernhard.

---

¹ „Căciula!“ – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

Ce greu e un copil când nu vrea să aibă grijă de el!

Nu putea să se întoarcă pur și simplu la Kloster Gasse. Sidonie și Asmus s-ar întrece în explicații la muzica de dinainte de cină. Între timp, la Weissenfels ar avea o groază de locuri în care să se usuce. După ce a traversat iar podul, a mai mers puțin pe Saale și a cotit de două ori la stânga și o dată la dreapta, unde acum străluceau luminile de la librăria lui Severin.

Înăuntru nu erau clienți. Severin cel palid, în haina lui lungă, studia una dintre listele ferfenițite, din cele care sunt lectura preferată a librarilor, la lumina unei lumânări cu oglindă.

– Dragul de Hardenberg! Nu vă așteptam. Vă rog, lăsați-vă frățiorul pe o bucată de ziar! Uitați aici *Leipziger Zeitung* de ieri.

Nimic nu-l lua prin surprindere.

– Frățiorul e pedepsit, i-a zis Fritz, lăsându-l jos pe Bernhard. A fugit la șlepuri. Cum de s-a udat așa habar n-am.

– *Kinderleicht, kinderleicht*¹, a răspuns Severin indulgent, dar indulgent cu Fritz.

Nu avea la inimă copiii, căci toți mângăleau cărțile. S-a dus în spate de tot, a deschis un cufăr de lemn și a scos un șal împletit, cu ochiuri mari, un șal țărănesc.

– Scoateți-vă cămașa și o să vă pun asta, i-a spus. Nu trebuie să mi-l înapoiați. De ce ați făcut așa un tărăboi? Ați vrut să plecați pe apă departe de tata și mama?

– Bineînțeles că nu, i-a răspuns Bernhard plin de dispreț. Toate șlepurile de acolo sunt în reparații. Nu merg, n-au vele. N-am vrut să plec pe apă, am vrut să mă înec.

---

¹ „Joacă de copii“ – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

– Nu cred una ca asta! i-a replicat Severin. Și aș fi preferat să nu spuneți așa ceva.

– Îi place apa, a comentat Fritz, simțind că e cazul să se apere pe sine însuși.

– Evident.

– Da, și mie îmi place, a strigat Fritz. Apa e un element minunat. Chiar și să o atingi e o plăcere.

Poate că pentru Severin nu era o plăcere să aibă atâta apă pe podeaua din librărie. Era un domn de patruzeci și cinci de ani – „bătrânul“ Severin, în ochii lui Fritz –, un om de mare bun-simț, neperturbat de întâmplările neprevăzute ale vieții. Fusesse sărac, nu-i ieșise nimic, dar continuase să lucreze din greu, câștigând foarte puțin, pentru proprietarul librăriei, iar apoi, când acesta murise, o luase de soție pe văduva lui și se înstăpânise pe tot. Bineînțeles că toată lumea din Weissenfels știa și era de acord. Era exact ce înțelegeau cu toții prin înțelepciune.

Oricum, poezia însemna foarte mult pentru Severin – aproape la fel de mult ca listele lui. I-ar fi plăcut ca Hardenberg, tânărul lui prieten, să rămână poet, fără să-și câștige existența ca inspector la salină.

Mergând spre casă, Bernhard s-a plâns tot drumul că a rămas fără *Mütze* cea roșie. Era singurul lui obiect care-i arăta simpatiile revoluționare.

– Nu știu de unde o ai, i-a spus Fritz. Dacă ar fi văzut-o, Tata le-ar fi zis servitorilor s-o arunce la gunoi. Să-ți fie învățătură de minte ca să nu mai cotrobăi prin lucrurile oaspeților!

– Într-o republică nimeni n-ar avea lucruri personale, i-a răspuns Bernhard.

ISTORIA LUI FREIHERR HEINRICH VON HARDENBERG

Freiherr von Hardenberg s-a născut în 1738 și încă de copil i-au revenit proprietatea Oberwiederstadt de pe râul Wipper, din ținutul Mansfeld, și casa și ferma Schlöben-bei-Jena. În Războiul de Șapte Ani și-a slujit țara ca soldat credincios în Legiunea din Hanovra. După Pacea de la Paris s-a retras din militarie. Și s-a căsătorit, dar în anul 1769 a fost o epidemie de pojar în orașele de pe Wipper și tânăra lui soție a murit. Freiherr a îngrijit bolnavii și muribunzii, iar cei ale căror familii nu-și permitau să cumpere un mormânt au fost îngropați pe domeniul Oberwiederstadt, care, fiind odinioară mănăstire, încă avea pământ sfințit. Trecuse printr-o convertire religioasă profundă – dar eu n-am trecut! a zis Erasmus când a fost îndeajuns de mare cât să întrebe de șirurile de movile verzi atât de aproape de casă. „Eu n-am trecut – la asta se gândește vreodată?”

Pe fiecare mormânt era o placă simplă, cu câteva cuvinte cioplite: *El sau ea s-a născut pe data de... și la data de... s-a întors acasă*. Era inscripția preferată a oamenilor din Moravia. Acum Freiherr se închina împreună cu Frații Moravi, pentru care fiecare suflet este ori mort, ori trezit, ori convertit. Un suflet omenesc e convertit în clipa în care-și dă seama că e în primejdie și înțelege care e primejdia, auzindu-se pe sine strigând *El este Domnul meu*.

La puțin mai mult de un an după moartea soției, Freiherr a luat-o în căsătorie pe tânăra lui verișoară Bernadine von Böltzig. „Bernadine! Ce nume absurd! Altul n-ai?“ Avea, al doilea nume al ei era Auguste. „Ei bine, de-acum o să-ți spun Auguste.“ În momentele lui mai drăgăstoase, îi spunea Gustel. Auguste, deși sfioasă, s-a dovedit a fi fertilă. După douăsprezece luni s-a născut Charlotte, prima fiică, iar peste un an, Fritz. „Când va veni timpul să-și înceapă educația“, zicea Freiherr, „amândoi vor fi trimiși la Frații din Neudietendorf“.

Neudietendorf, aflat între Erfurt și Gotha, era o colonie a zonei Herrnhut. Herrnhut era centrul în care moravilor, refugiați din calea persecuțiilor, li se dăduse voie să se stabilească în urmă cu cincizeci de ani. Moravii cred că un copil se naște într-o lume orânduită în care trebuie să-și găsească locul. Educația se ocupă de statutul copilului în împărăția lui Dumnezeu.

Ca și Herrnhut, Neudietendorf era un loc liniștit. Copiii intrau la ore când sunau instrumentele de vânt, nu clopoțelul. Era și un loc al supunerii absolute, căci cei blânzi vor moșteni pământul. Regula era să umble întotdeauna câte trei, pentru ca al treilea să-i poată spune

Predicatorului ce au vorbit ceilalți doi. Pe de altă parte, niciun profesor nu avea voie să dea vreo pedeapsă când încă era supărat, căci o pedeapsă nedreaptă nu se uită niciodată.

Copiii măturau podelele, îngrijeau animalele și-și vedeau de ale lor, dar nu le era îngăduit niciodată să se hârjonească ori să participe la întreceri sportive. Aveau treizeci de ore de învățătură și educație religioasă pe săptămână. Trebuia să fie toți în pat la asfințit și să nu scoată o vorbă până a doua zi, când se trezeau la cinci dimineața. După ce se isprăveau treburile comunității – văruiul cotețelor, să zicem –, se scoteau afară mesele lungi, din căpriori, pentru o „sărbătoare a dragostei“, când se așezau cu toții, cântau imnuri și fiecare, chiar și cel mai mic, primea câte un pahărel de băutură făcută în casă. Pentru educația unei fete taxa era de opt taleri, iar pentru a unui băiat (care mânca mai mult și avea nevoie de o gramatică a limbii latine și de una a limbii ebraice), de zece taleri.

Charlotte von Hardenberg, cea mai mare dintre copii, care semăna cu mama ei, o dusesse foarte bine la Casa de Fete. Se căsătorise devreme și plecase la Lausitz. Fritz fusese al doilea, un băiețel visător, aparent înapoiat. După o boală gravă de care suferise la nouă ani, devenise inteligent și în același an fusese trimis la Neudietendorf. „Dar ce îi lipsește?“ a întrebat Freiherr când, peste doar câteva luni, Predicatorul i-a cerut, în numele Celor Mari, să vină să-și ia fiul. Deloc dispus să condamne neîndurător un copil, acesta i-a răspuns că Fritz pune întrebări întruna, dar nu dorește să primească răspunsuri. Să luăm,

a spus Predicatorul, „catehismul copiilor“. Învățătorul întreabă: „Ce ești?“

Răspuns: *Sunt o ființă omenească.*

Întrebare: Simți când te ating?

Răspuns: *Simt foarte bine.*

Întrebare: Nu este aceasta carne?

Răspuns: *Ba da, este.*

Întrebare: Toată carnea aceasta pe care o ai se numește trup. Cum se numește?

Răspuns: *Trup.*

Întrebare: Cum știi dacă cineva moare?

Răspuns: *Nu mai poate să vorbească, nu mai poate să se miște.*

Întrebare: Știi de ce nu mai poate?

Răspuns: *Nu știu de ce nu mai poate.*

– N-a putut să răspundă la aceste întrebări? a țipat Freiherr.

– Se poate să fi răspuns, însă răspunsurile n-au fost corecte, de fapt. E un copil de nici zece ani, dar insistă că trupul nu e carne, ci e din aceeași plămadă ca sufletul.

– Însă acesta e doar un exemplu...

– Aș putea să dau multe altele.

– Încă nu a învățat...

– Își irosește ocaziile cu visarea lui. Nu va deveni niciodată un membru acceptabil al Neudietendorf.

Freiherr a întrebat dacă nu s-a descoperit nici măcar un semn de morală la fiul său. Predicatorul a ocolit răspunsul.

Mama, sărmana Auguste, care avea să devină bolnă-vicioasă curând (deși va trăi mai mult decât zece dintre cei unsprezece copii ai ei) și care era parcă tot timpul în căutarea cuiva față de care să se scuze, l-a implorat s-o lase să-l învețe ea însăși pe Fritz. Dar ce-ar fi putut să-l învețe? Puțină muzică, poate. Au angajat un profesor din Leipzig.

UNCHIUL WILHELM

Când locuia la Oberwiederstadt, familia Hardenberg nu-și invita vecinii în vizită și nici nu le onora invitațiile, știind că asta ar fi dus la un trai lumesc. Și, desigur, mai era și din pricina mijloacelor limitate. Războiul de Șapte Ani era scump – Frederic al II-lea a fost nevoit să deschidă o loterie de stat ca să-l plătească – și pe unii dintre supușii săi proprietari de pământuri chiar i-a ruinat. În 1780, familia Hardenberg a trebuit să vândă patru proprietăți mai mici, iar pe alta, Möckritz, s-o scoată la licitație cu tot ce cuprindea ea. Iar acum rămăsese fără veselă, fără perdele, fără șeptel. Până hăt, departe, la linia orizontului, terenurile zăceau în paragină. Chiar și la Oberwiederstadt vedeai pe ferestrele vechi, înguste, șir după șir de porumbare goale și un *Gutshof*¹, prea mare ca să poată fi umplut măcar pe jumătate, care fusese odinioară capela mănăstirii. Clădirea principală era într-o

---

¹ „Domeniu nobiliar, moșie“ – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

stare demnă de plâns, avea țigle lipsă, era cârpită, la chemul vremii, pătată de apa scursă ani buni din jgheburile dărăpănate. Iarba de pe mormintele vechi ale ciumaților se uscaseră. Câmpurile erau pârjolite. Vitele se duceau să pască la capătul șanțurilor, unde era umed și creșteau câteva fire de iarbă.

O proprietate mai mică și mult mai agreabilă era Schlöben-bei-Jena, unde familia pleca în expediție câteodată. La Schlöben, cu moara ei de apă și stejarii năpădiți de mușchi, „sufletul“, spunea Auguste sfios, „își poate găsi liniștea“. Numai că și Schlöben avea aceleași greutăți ca și celelalte proprietăți. Nu e nimic liniștitor, îi răspundea Freiherr, când ți se refuză solicitarea de a mări un împrumut.

Fiind membru al nobilimii, lui Freiherr îi erau interzise majoritatea posibilităților de a câștiga bani, dar avea dreptul de a intra în slujba Prințului. În 1784 (imediat ce a murit Directorul) a fost numit Director la Salinele Electoratului Saxoniei, la Dürrenberg, Kösen și Artern, cu un salariu de 650 de taleri și anumite privilegii la lemnele de foc. Sediul Salinei Centrale era la Weissenfels, iar în 1786 Freiherr a cumpărat casa din Kloster Gasse. Nu era ca aceea din Schlöben, însă Auguste a plâns eliberată, rugându-se ca lacrimile să nu-i fie lacrimi de nrecunoștință, când au lăsat în urmă singurătatea rece și gospodăria groaznic de demodată de la Oberwiederstadt. Weissenfels avea două mii de locuitori – două mii de suflete vii –, depozite de cărămidă, o închisoare, un adăpost pentru săraci, fostul palat, o piață de porci, circulația de pe râu și norii mari, care se oglindeau în apa strălucitoare, un pod, un spital, o piață de

vechituri, pajiști pentru uscat rufe și multe, multe magazine, poate treizeci. Deși nu avea propriile ei mijloace de cheltuit și nu fusese niciodată într-un magazin, deși ieșea rar din casă, cu excepția zilelor de duminică, Freihrau parcă s-a mai înviorat un pic, precum ceasul acela incert când strălucește iarna soarele, la ideea că are la îndemână atâtea lucruri și atâția oameni.

La Weissenfels s-a născut Bernhard în amarnica lună februarie a anului 1788. Fritz avea aproape șaptesprezece ani și la momentul respectiv nu era acasă, ci la Unchiul Wilhelm, la Lucklum, în ducatul Braunschweig-Wolfenbüttel. Băiatul își întrecuse profesorul, care trebuia să stea până târziu în noapte să aprofundeze matematica și psihologia ca să-l prindă din urmă. „Ceea ce, la urma urmei, nu e minunat“, scria unchiul. „Profesorii sunt un soi de oameni neînzestrați cu inteligență, iar toată Biserica asta moravă se reduce la cântat imnuri și trebăluit prin gospodărie, total nepotrivit pentru un Von Hardenberg. Trimiteți-l pe Fritz să stea, cel puțin o vreme, la mine acasă. Are cincisprezece sau șaisprezece ani, nu știu exact, și trebuie să învețe să înțeleagă vinul, ceea ce nu poate face la Weissenfels, unde strugurii sunt buni doar pentru rachiu și oțet, și să afle despre ce vorbesc bărbații în toată firea când au o companie decentă.“ Ca de obicei, pe Freiherr l-au înfuriat remarcile fratelui său, iar tonul l-a înfuriat și mai tare. Wilhelm era mai mare decât el cu zece ani și parcă venise pe lume în primul rând ca să-l enerveze. Era un om foarte distins – „în propriii lui ochi“, adăuga Freiherr –, guvernator al Diviziei Saxone a Ordinului German al Cavalerilor (ramura din Lucklum). La foarte multe ocazii purta în jurul gâtului

strălucitoare cruce malteză, însemnul ordinului, pe care o avea brodată și pe haină în pluș și paspoal. Pentru copiii din familia Hardenberg, el era „Marea Cruce” și „Măria Sa”. Nu se căsătorise niciodată și era o gazdă generoasă nu numai pentru cei ca el, proprietari de pământuri, ci și pentru muzicieni, politicieni și filosofi, care trebuie să fie văzuți la masa unui om mare, să-și exprime părerile și să fie de acord cu părerile lui.

După o ședere de doar câteva luni, Fritz a fost trimis la tatăl lui, la Weissenfels, împreună cu o scrisoare de la unchiul.

Lucklun, octombrie 1787

Mă bucur că Fritz și-a revenit și s-a întors pe drumul cel bun, de la care eu cu siguranță nu voi mai încerca să-l abat niciodată. Viața pe care o duc aici este prea sus pentru mintea lui tânără. A fost mult prea răsfățat și a văzut prea mulți oameni ciudați, noi, la masa mea spunându-se în mod inevitabil o mulțime de lucruri care nu sunt nici de ajutor, nici sănătoase pentru el...

Freiherr i-a trimis o scrisoare fratelui său, mulțumindu-i pentru ospitalitate și exprimându-și regretul că nu-i poate mulțumi mai mult. Acum redingota albă, bretelele și haina amplă pregătite pentru Fritz de croitorul unchiului său, din câte se pare pentru că acelea pe care și le adusesese nu erau considerate îndeajuns de elegante pentru cină, aveau să fie trimise la Frații Moravi ca să le dea nevoiașilor. La Weissenfels, unde duceau o viață simplă, nu avea unde să le poarte.

– Cele mai bune; ai avut noroc, i-a zis Erasmus, la cei paisprezece ani ai lui.

– Nu sunt sigur, i-a răspuns Fritz. Norocul are regulile lui, dacă le înțelegi, și atunci nu prea mai e noroc.

– Da, dar să stai în fiecare seară la cină, în vreme ce oamenii importanți se amuză dându-ți de băut prea mult, să ți se umple întruna paharul cu vinuri alese, nu știi ce... Despre ce vorbeau?

– Filosofia naturii, galvanism, magnetism animal și francmasonerie, i-a spus Fritz.

– Nu cred. Bei vin ca să uiți lucruri din astea. Iar noaptea, când femeile frumoase urcă tiptil scările să-l găsească pe junele nevinovat și-ți bat la ușă, VICTORIE!

– Nu erau femei, i-a zis Fritz. Cred că unchiul nu invita femei.

– Nu invita femei! a țipat Erasmus. Atunci, cine spăla rufe?

FREIHERR ȘI REVOLUȚIA FRANCEZĂ

Să se fi înrăutățit situația la Weissenfels când a venit o scrisoare de la Marea Cruce sau când a apărut acasă fratele mare al Mamei, căpitanul August von Böltzig? Acesta luptase în același batalion cu Freiherr în Războiul de Șapte Ani, dar ajunsese la cu totul alte concluzii. Regele Prusiei, pe care îl admira fără rezervă, susținuse libertatea totală în ceea ce privește credința religioasă, iar armata prusacă era neînfricată și încrezătoare. Atunci, să nu crezi că...

– Știu ce urmează să spuneți, a zis Freiherr, încă stăpânindu-și glasul.

– Adică sunteți de acord cu judecata mea, i-a răspuns Von Böltzig. Recunoașteți că nu există nicio legătură sau niciuna care se poate demonstra între religie și dreapta purtare?

– Recunosc că dumneavoastră, August von Böltzig, sunteți un mare netot.

Freifrau se simțea prinsă la mijloc între ei, ca făina subțire măcinată între pietrele de moară. Una dintre fricile care nu-i dădeau pace noaptea (dormea prost) era că fratele ei și Unchiul Wilhelm ar putea să sosească neanunțați, în același timp. Și ea ce ar putea să facă ori ce ar putea să spună ca să scape onorabil de unul dintre ei? Deși casa era mare, oaspeții i se păreau întotdeauna o problemă. Suna clopoțelul la ușă, auzai servitorii străbătând holul și nici nu apucau să te rogi pentru ajutor, că te și trezeai depășit de situație.

În 1790, când tânărul Fritz se înscrișese la Universitatea de la Jena, forțele istoriei înseși parcă se răzvrăteau împotriva lui Auguste. Însă de data asta mintea ei strâmtă părea un avantaj, căci nu le dădea mai multă importanță decât așternuturilor de pat tocite sau faptului că fratele ei n-are niciun Dumnezeu. Ca și briza umedă a râului, de la care te dor oasele, tulburările din Franța nu-i păreau decât o pricină care-i înfuria soțul.

La Weissenfels luau un mic dejun frugal. Pe soba din salon, la șase dimineața, erau așezate căni de lut pentru cafea, din rațiuni de economie cafeaua făcându-se parțial din praf de morcov ars. Pe masă erau căni mari și groase, farfurii și un munte de chifle albe. Fără să-și fi pus hainele de zi, membrii familiei coborau câte unul ori câte doi și-și turnau cafea ca somnambulii în cănile mari. Cafeaua o beau ori o sugeau din bucățile de chiflă pe care le înmuiau în ele. Cine termina își întorcea cana invers pe farfurie, strigând hotărât: *Satt!*

Când băieții au mai crescut, lui Auguste nu-i plăcea că zăbovesc în salon.

– Ce tot vorbiți voi acolo, tineri domni?

Erasmus și Karl se încălzeau lângă sobă.

– Știți că tatălui vostru nu-i place...

– O să-i pară foarte bine de Girondini, i-a zis Karl.

– Dar poate că oamenii aceștia au idei noi, Karl. Lui nu-i plac ideile noi.

În ianuarie 1793, Fritz a sosit de la Jena când micul dejun era în toi, îmbrăcat într-o haină albastră, cu niște nasturi de alamă, imenși, în dreptul omoplaților, și cu o pălărie rotundă.

– Mă schimb și vin să stau cu voi.

– Ai adus vreun ziar? l-a întrebat Erasmus.

Fritz s-a uitat la mama lui, ezitând.

– Cred că da.

Freiherr stătea la locul lui, în capul mesei.

– Socot că știi dacă ai adus sau nu, i-a spus.

Fritz i-a întins un exemplar împăturit din *Jenaer Allgemeine Zeitung*. Era încă rece după ce venise prin ger, în buzunarul lui exterior, tocmai de la Jena.

Freiherr l-a despăturit, i-a netezit foile, și-a scos ochelarii și, în fața familiei tăcute, și-a îndreptat atenția spre prima pagină, tipărită mic.

– Nu înțeleg ce citesc, a zis mai întâi.

– Convenția a emis acuzații la adresa lui Ludovic, și-a făcut curaj Fritz.

– Da. Citesc și eu cuvintele, dar mă depășesc. Fac o acțiune civilă împotriva regelui legitim al Franței?

– Da. Îl acuză de trădare.

– Au înnebunit.

Freiherr a stat o clipă într-o tăcere monumentală, printre cămile de cafea. După care a spus:

– Eu nu mă mai ating de niciun ziar până când poporul francez nu-și revine.

Apoi a părăsit încăperea.

– *Satt! Satt! Satt!*¹ a strigat Erasmus, bătând darabana pe farfurioară. Revoluția e evenimentul cel mai cel, nicio interpretare nu e posibilă, cert este că republica e calea de urmat pentru toată omenirea.

– Lumea se poate înnoi, a spus Fritz, ori se poate întoarce la ce a fost, căci sigur epoca de aur a fost cândva realitate.

– Și Bernhard e aici, sub masă! a țipat Freifrau cu lacrimi în ochi. A auzit fiecare cuvânt și o să repete fiecare cuvânt pe care-l aude.

– Nu merită să ascuți, deja știu, a zis Bernhard, apărând de sub fața de masă țeapănă. O să-i taie capul, o să vedeți.

– Nu știe ce spune! Regele este tatăl, iar poporul este familia lui.

– Când o să se întoarcă epoca de aur, n-o să mai fie tați, a șoptit Bernhard.

– Ce zice? a întrebat sărmana Auguste.

Avea dreptate, oricum, să creadă că Revoluția Franceză o să-i mai aducă multe altele pe cap. Soțul ei nu interzisese cu strictețe ziarele în casă, pentru ca ea să poată spune „Doar că nu vrea să le vadă la masă ori la el în birou“. Trebuia să găsească altă cale prin care el să-și poată satisface curiozitatea despre peripețiile francezilor, care, dacă era să recunoască adevărul, pentru ea nu făceau nici cât o ceapă degerată. La sediul Minelor,

---

¹ „Destul! “ – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

bănuia ea, și la club – Ateneul de Literatură și Știință din Weissenfels – Freiherr auzea discutându-se subiectele zilei, dar ea știa, grație puterii de pătrundere pe care o capeți prin obișnuințele de durată și în care te poți încrede mult mai mult decât în dragoste, că, orice s-ar întâmpla, pentru el n-ar fi real până când n-ar vedea scris în paginile cenușii ale unui cotidian.

– Dragul meu Fritz, altă dată, când o să le mai dai servitorilor să-ți perieze paltonul, poți să-ți lași ziarul la vedere, doar câțiva centimetri.

– Dragă mamă, după atâția ani, tot nu-l cunoști pe Tata. A zis că nu mai citește ziarul și n-o să-l mai citească.

– Atunci, cum o să afle informații? Frații nu-i spun nimic, nu vorbesc cu el treburi lumești.

– *Weiss Gott!*¹ a exclamat Fritz. Osmoză, poate.

---

¹ „Dumnezeu știe!“ – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

LA JENA

Freiherr credea că e cel mai bine pentru fiul lui să fie educat în spirit german, la cât mai multe universități cu putință: la Jena un an, la Leipzig un an, vreme la care Erasmus va fi îndeajuns de mare să i se alăture, apoi la Wittenberg un an ca să studieze dreptul și, dacă este cazul, să poată apăra orice proprietate de familie. Trebuia să înceapă și studiul teologiei și, de asemenea, al Constituției Electoratului Saxoniei. Însă Fritz s-a înscris la istorie și filosofie.

Prin urmare, în prima lui dimineată la Jena a mers la o prelegere a lui Johann Gottlieb Fichte. Acesta vorbea despre filosofia lui Kant, pe care, din fericire, a reușit să o îmbunătățească semnificativ. Kant credea în lumea exterioară. Deși nu ne este cunoscută decât prin intermediul simțurilor și al experienței, ea există. Ideea asta, spunea Fichte, nu e decât o slăbiciune de om bătrân. Toți suntem liberi să ne închipuim lumea și, de vreme ce e foarte

probabil ca fiecare să și-o închipuie altfel, nu avem niciun motiv să credem într-o realitate fixă a lucrurilor.

În fața ochilor cenușii, oarecare, ai lui Fichte, studenții, cei mai neascultători, după cum se știa, din toată Germania, se făceau mici, devenind niște școlari speriați.

– Retrageți-vă, domnilor! Retrageți-vă în propria minte!

Înfumurați și în timpul liber beți, așteptau supuși. Fiecare își scotea din vestă călimara de cerneală cât un bănuț. Unii își îndreptau spatele, alții se aplecau, închizând ochii. Câțiva tremurau de nerăbdare.

– Lăsați-vă gândul să fie zidul acela, domnilor!

Îl ascultau cu toții.

– V-ați gândit la zid? Acum, domnilor, gândul vă fie ceea ce a gândit zidul.

Fichte era fiul unei țesătoare de pânză și avea simpatii iacobine. Glasul i se făcea auzit fără niciun efort.

– Domnul din banca a patra din spate, în stânga, care pare deranjat de ceva...

Un june răutăcios s-a ridicat în picioare.

– Fiindcă scaunele din sala de curs de la Jena sunt făcute pentru studenți cu picioare scurte, Herr Professor.

– Eu voi deveni profesor abia în luna mai. Aveți dreptul să puneți o întrebare.

– De ce...?

– Vorbiți tare!

– De ce ne închipuim că zidul este cum îl vedem noi, și nu altfel?

– Facem lumea nu din închipuirea noastră, ci din simțul datoriei, a răspuns Fichte. Avem nevoie de lume ca să avem cât mai multe ocazii cu putință să ne facem

datoria. Iată ce justifică filosofia și în special filosofia germană.

Târziu, în nopțile de toamnă, bătute de vânt și luminate de felinare, studenții de la Jena se întâlneau ca să *fichtisieren*, adică să vorbească despre Fichte și sistemul lui. Parcă își ieșeau din minți. Brusc, la două noaptea Fritz s-a oprit în mijloc la Unterer Markt, lăsându-i pe ceilalți din grup să-și vadă de drum împleticindu-se, fără el, și a spus cu voce tare, către stele:

– Știu de ce nu e bun sistemul lui Fichte. În el nu e loc pentru dragoste.

– Ești lângă casa lui, i-a zis un student care trecea pe-acolo și s-a așezat pe piatra de pavaj. Professor Fichte locuiește la 12a.

– Nu o să fie profesor decât în mai, i-a răspuns Fritz. Până atunci putem să-i facem o serenadă. Putem să-i cântăm sub fereastră. „Știm de ce nu e bun sistemul dumneavoastră... În el nu e loc pentru dragoste.“

La Jena erau locuințe de tot felul. Unii dintre studenții cei mai săraci puteau mânca gratis, era ca un fel de bursă. Își alegeau un loc anume și puteau lua cina numai acolo și numai până se ajungea la o sumă fixă, ceea ce era înspăimântător, din moment ce hangiii îi zoreau ca să poată curăța mesele, așa că erau nevoiți să înfulece iute și să vorbească repede cu gura plină, ca să nu piardă ocazia, ca diavolii din iad, până la ultima înghițitură care le era îngăduită. Dar fiecare dintre ei, oricât de rău, aparținea unei *Landsmannschaft*, o confrerie din ținutul lui, chiar dacă acesta nu însemna decât orașul natal și nenumărate hectare de cartofi. Seara șleahă se muta de la tavernă la taverna în care se fuma, în

numele *Landsmannschaft*-ului, ca să răzbune vreo insultă, să discute vreo idee frumoasă din filosofia naturii, să se îmbete ori, dacă erau deja beți, să se îmbete și mai tare.

Fritz ar fi putut să locuiască la Schlöben, dar până acolo se făceau două ore pe drum. La început a stat la mătușa Johanna Elizabeth – de vreme ce nu plătea nimic. Ea s-a plâns că-l vede foarte rar.

– Atât am așteptat să am un poet la masă! Eu însămi am scris versuri în tinerețe.

Dar în prima iarnă petrecută acolo Fritz a trebuit să stea foarte mult timp cu profesorul de istorie, cunoscutul Professor Schiller.

– E bolnav, dragă Mătușă, are ceva la piept, o slăbiciune, și-l îngrijesc studenții, unul câte unul.

– Dumneata n-ai habar să îngrijești pe nimeni, dragă nepoate.

– E un om foarte mare.

– Păi, oamenii foarte mari sunt cel mai greu de îngrijit.

L-au chemat pe profesorul de medicină, doctorul principal de la universitate, Hofrat Johann Stark. Ca majoritatea colegilor lui, era adeptul sistemului brownian. Doctorul Brown din Edinburgh vindecase pacienți, refuzând ideea să li se lase sânge și recomandând mișcare, relații sexuale și aer curat. Dar a fi în viață, susținea el, nu e o stare naturală și pentru a împiedica prăbușirea imediată organismul trebuie menținut într-un permanent echilibru de o serie de stimuli, ori ridicându-l cu ajutorul alcoolului, ori coborându-l cu opiu. Cu toate că el, personal, credea în abordarea browniană, Schiller nu lua nici una, nici alta, ci se ridica în capul oaselor în

pat, le striga studenților să ia hârtie și cerneală și să noteze ce le dictează el: „În ce scop se studiază istoria universală?”

Din vremea aceea în care golea oala de noapte din camera suferindului și mai târziu avea să-l vadă pe profesor ridicându-se din pat și reușind să pună un picior sigur pe podea datează întâiul portret al lui Fritz, descris prima dată într-o scrisoare de criticul Friedrich Schlegel. Cel din urmă îi scria lui August Wilhelm, fratele său mai mare, care se bucura de mult mai mult succes, profesor de literatură și estetică. Se simțea triumfător pentru că descoperise un om care prezenta interes, dar pe care fratele lui nu-l cunoștea. „Soarta mi-a încredințat un tânăr de la care te poți aștepta la orice, care mi-a explicat o dată aprins, nespus de aprins. Este slab și bine făcut și are o expresie frumoasă când îl ia valul. Vorbește de trei ori mai mult decât noi și de trei ori mai repede. În prima seară mi-a spus că epoca de aur o să se întoarcă și că nu e nimic rău în lume. Nu știu dacă mai crede asta. Îl cheamă Von Hardenberg.”

UN INCIDENT DIN VIAȚA DE STUDENT

– N-o s-o uit niciodată, a spus Fritz, cu gândul la o dimineată din mai, în zori, când anul său de studiu la Jena era pe sfârșite.

Mătușa Johanna murise de pneumonie din pricina vânturilor aspre, de primăvară, cărora Professor Schiller le supraviețuise, și Fritz locuia pe Schustergasse nr. 4 (sus, pe scara a doua), împărțind locuința cu un văr îndepărtat – dar unde era acest văr când Fritz s-a trezit, târât din pat pe jumătate dezbăcat?

– El cu mai mulți sunt în închisoarea studentească, i-a zis vizitatorul, care nu-i era prieten, căci abia dacă îl cunoștea. Ați ieșit cu toții aseară...

– Foarte bine. Atunci, eu de ce nu sunt cu ei la Gaura Neagră?

– Vă orientați mai bine decât ei și n-ați fost arestat. Dar acum trebuie să veniți cu mine, e nevoie de dumneavoastră.

Fritz a făcut ochii mari.

– Sunteți Diethelm. Sunteți student la Medicină.

– Nu. Eu mă numesc Dietmahler. Ridicați-vă și îmbrăcați-vă!

– V-am văzut la prelegerile profesorului Fichte, a spus Fritz, apucând urciorul cu apă. Și ați scris un cântec. Începe cu „Departe, fecioarele“...

– Îmi place muzica. Hai, nu prea avem timp.

Jena aflându-se într-o scobitură goală, la poalele unui deal, nu poți să ieși decât urcând drept dealul. Deși nu era decât patru dimineața, în timp ce se îndreptau spre Galgenberg simțeau orașelul nemișcat începând să scoată aburi în căldura începutului de vară. Cerul nu era tocmai senin, ci parcă se subția și se înălța într-o paloare fără nori. Fritz începea să înțeleagă. Probabil fusese vreo ceartă seara trecută sau cel puțin o dispută, de care nu-și mai amintea nimic. Dacă avea loc vreun duel, duelul fiind el însuși o insultă care se pedepsește cu închisoarea, era nevoie de un doctor și, din moment ce niciunui doctor respectabil nu i se putea cere să participe la așa ceva, era nevoie măcar de un student la Medicină.

– Eu sunt arbitrul?

– Da.

În duelurile de la Jena, arbitrul trebuia să hotărască imposibilul. Sabia studenților, *Schläger*, era triumphiulară, dar rotunjită la vârf, așa că la scor se puneau numai o rană adâncă, din trei împunsături.

– Cine a provocat pe cine? a întrebat.

– Joseph Beck. Mi-a trimis vorbă că trebuie să lupte, cu cine sau de ce nu mi-a zis. Mi-a zis doar când și unde.

– Nu-l cunosc.

– Camera dumneavoastră era cel mai aproape.

– Mă bucur că are un prieten atât de devotat.

Acum erau deasupra ceții, unde roua începe să se topească, și au intrat pe o poartă într-un câmp curățat de rapița sălbatică. Doi studenți se luptau de mama focului, în redingote fluturând în vânt, sărind unul pe altul fără grație ori îndemânare pe pământul întărit, crăpat, gălbejit.

– Au început fără noi, a zis Dietmahler. Fugiți!

Când traversau terenul, unul dintre dueliști a lovit și apoi a țâșnit spre o poartă din partea cealaltă. Adversarul a rămas pe loc, a scăpat din mână *Schläger*, după care s-a prăbușit, cu mâna dreaptă plină de sânge, poate retezată.

– Nu, doar două degete, a zis Dietmahler, aplecându-se iute la pământ, unde răsăriseră deja buruieni și iarbă sălbatică.

A ridicat degetele roșii și ude de parcă ar fi fost jupuite: din unul nu mai rămăsese decât partea de sus, iar pe celălalt era un inel de aur.

– Țineți-le în gură, i-a spus Dietmahler. Dacă stau la cald, pot încerca să le cos la loc când ne întoarcem.

Fritz nu prea avea cum să uite senzația aceea lăsată de un deget și încă o jumătate și de inelul greu, neted și tare pe care le-a ținut în gură la plecare.

– Toată Natura e una, și-a zis în sinea lui.

În același timp (propriul lui bun-simț l-a îndemnat, n-a fost nevoie de instrucțiunile lui Dietmahler) l-a prins de sub umărul drept pe Joseph Beck, care plângea în timp ce-i curgea sânge, ca să-i țină în sus antebrațul și ca să nu se umple venele de la încheietură. Între timp tot cerul, de la orizontul din vârful dealului până în partea cealaltă, s-a umplut de lumină și-au început să se arate ciocârliile. Pe pajiștea de alături se șteau iepuri ieșiți după hrană.

– Dacă salvăm degetul mare, o să poată să-și folosească mâna, a explicat Dietmahler.

„Pentru el, care e doctor, toată povestea asta prezintă interes. Dar mie, care sunt filosof, nu mi-e de niciun folos“, se gândea Fritz, care nu putea să-și înghită saliva fiindcă era amestecată cu pământ și sânge.

S-au întors la Jena în căruța unui tăietor de lemne, care, spre norocul lor, cobora dealul. Chiar și tăietorul de lemne, care în general nu era atent la nimic din ce nu-l interesa în mod direct, a fost impresionat de țipetele și gemetele sărmanului Beck.

– Domnul e cumva cântăreț?

– Du-ne direct la Laboratorul de Anatomie! i-a cerut Dietmahler. Dacă e deschis, s-ar putea să gădesc ace și mațe.

E prea devreme ca să se poată cumpăra schnaps ori opiu, și-a spus în gând Dietmahler, care, fiind și discipol al viziunii browniene, abia aștepta să toarne în pacient și una, și alta.

O CHESTIUNE DE BANI

În 1791, în ziua de Sfântul Mihail, Fritz și-a început a doua etapă a studiilor universitare la Leipzig. Avea nouăsprezece ani și Leipzig, care număra cincizeci de mii de locuitori, era cel mai mare oraș în care locuise vreodată. Îi era peste poate să trăiască din suma care i se fixase.

- Trebuie să vorbesc cu Tata, i-a zis lui Erasmus.
- N-o să-i placă.
- Îi place cuiva să i se ceară bani?
- Ce-ai făcut cu ei, Fritz?
- I-am cheltuit pe cele trebuincioase vieții de zi cu zi. Trebuie să avem grijă și de suflet, și de trup. Și bătrânul a avut aceleași nevoi când era student.

- Adică înainte să se trezească, i-a răspuns Erasmus încruntat. Acum nu mai poți aștepta înțelegere de la el. Măcar atât ar fi trebuit să pricepi în nouăsprezece ani.

Prima dată când s-a întors la Weissenfels, Fritz i s-a adresat astfel:

– Sunt tânăr, tată, și, cu tot respectul, nu pot trăi ca un bătrân. Am dus un trai foarte strict la Leipzig, nu mi-am comandat decât o singură pereche de pantofi de când m-am dus acolo. Mi-am lăsat părul lung ca să nu cheltuiesc la frizer. Seara mănânc numai pâine...

– În ce privințe consideri că nu poți trăi ca un bătrân? l-a întrebat Freiherr.

Fritz a întors foaia.

– Tată, toți studenții de la Leipzig au datorii. Nu pot trăi din ce îmi dați în momentul acesta. Mai avem acasă șase frați, știu, dar încă avem proprietăți la Oberwiederstadt și la Schlöben.

– Credeai că am uitat de ele? a întrebat Freiherr.

Și-a trecut mâna peste față.

– Mergi la Oberwiederstadt și discută cu Steinbrecher. O să-ți dau o scrisoare pentru el.

Steinbrecher era vechilul moșiei.

– Dar nu e la Schlöben?

– Acum administrează toate proprietățile noastre. Luna aceasta este la Oberwiederstadt.

Fritz a luat un loc într-o diligență care a plecat de la Stag, din Weissefels, la patru dimineața, urmând să treacă prin Halle și Eisleben. Diligența germană era cea mai încreată din Europa, căci tot bagajul, încărcat într-un fel de prelungire scârțâitoare, pe osia din spate, trebuia descărcat și încărcat din nou ori de câte ori cobora sau urca un pasager. În timp ce însoțitorul supraveghea operațiunea, vizitiul se hrănea și hrănea și caii cu felii de pâine neagră.

În Eisleben, la „Băiatul negru”, un servitor de la fermă stătea afară pe o bancă, așteptându-l.

– *Grüss dich*¹, Joseph, i-a spus Fritz, amintindu-și-l de acum șapte ani. Să intrăm în băcănie și să luăm un pahar de schnaps.

În Saxonia hanurile nu aveau voie să vândă băutură.

– Mi-ar părea rău să-l văd pe fiul tatălui dumneavoastră luând-o pe așa o cale piezișă, i-a răspuns Joseph.

– Dar eu speram să te atrag *pe tine* pe așa o cale, Joseph!

Ceea ce, era limpede, nu era cu puțință. Hanul le-a dat cai și au mers în tăcere până la Oberwiederstadt.

Vechilul îi aștepta, deși se întunecase deja. Fritz i-a înmânat scrisoarea de la tatăl lui și l-a așteptat să o citească de două ori, de la un cap la altul. Apoi, simțind tăcerea stânjenită, i-a zis:

– Herr vechil al moșiei, cred că Tatăl meu vă solicită să-mi puneți la dispoziție niște bani.

Steinbrecher și-a scos ochelarii.

– Tinere Freiherr, nu există niciun ban.

– M-a trimis atâta drum ca să mi se spună asta.

– Îmi închipui că a dorit să țineti minte asta.

---

¹ „Bună! Salut!“ – în lb. germ. în orig. Formulă tradițională și locală de salut (n. tr.).

UN DEZACORD

Fritz a mers pe jos cincizeci și unu de kilometri până a ajuns înapoi la Weissenfels. Când a ajuns la Kloster Gasse, tatăl lui se întorsese de la Administrația Salinelor, dar nu era singur.

– Luminăția Sa, Unchiul Wilhem, e aici, i-a zis Sidonie. Marea Cruce în persoană. Discută situația în care vă aflați. Cum v-ați înțeles cu Steinbrecher? Uitați ce cred eu: dacă unii oameni n-ar fi mai bătrâni decât alții și dacă oamenii tineri ar fi la fel de bogați ca ei...

– Da, numai că acum chiar cred că suntem mult mai săraci decât am crezut.

– Nu mă întrebați ce părere am, i-a răspuns Sidonie. Eu stau aici și am mai multe ocazii să mă gândesc decât aveți dumneavoastră.

– Acum depinde de noi toți, dar mai ales de mine, a început Fritz, însă Bernhard, care-și făcuse apariția, l-a întrerupt:

– Eu sunt primul care suferă. Când vine Marea Cruce, mama mă scoate în față, crezând că sunt preferatul lui. Dar, de fapt, lui nu-i plac copiii, în niciun caz nu eu.

– O să se aștepte la un vin mai bun și la mai multă companie decât avem de obicei, le-a spus Sidonie. Așa a zis ultima dată când ne-a onorat cu prezența.

– Ultima dată, când m-au pus să recit, a continuat Bernhard, unchiul a strigat: „Din ce motiv a fost învățat asemenea tâmpenii?”

– Mama nu e în salon, a spus ea. Ce să-i spun să facă?

– Nimic, a răspuns Karl, așezat comod pe singura sofa din jur.

În poziția în care stătea, era inatacabil. Într-o săptămână, urma să-și înceapă pregătirea militară, în calitate de cadet, cu un regiment de carabinieri, în slujba Electorului Saxoniei. Avea, așadar, încuviințarea Unchiului Wilhelm, chiar dacă nu fusese invitat niciodată la Lucklum. Fritz nu părea să asculte. Părea cu gândul la o chestiune urgentă, la o hotărâre personală. Sidonie nu băgase de seamă când intrase, poate că fusese prea încântată să-l vadă, dar acum era limpede, de parcă ar fi adus cu el un necunoscut stânjenitor, care așteaptă să fie prezentat.

În camera de primire, Marea Cruce nu s-a așezat, ci pășea iute de colo-colo, etalându-și emblema strălucitoare de pe haina albastru-închis ori de câte ori se întorcea. Obosit după o zi de dispute la Inspectorat, Freiherr stătea în jilțul mare, gândindu-se că, dacă fratele lui nu-și scoate haina, mai e o speranță să plece curând.

– Dar unde este soția dumneavoastră, unde este Auguste? l-a întrebat Wilhelm.

– Nu cred că se va arăta în după-amiaza aceasta.

– De ce? Nu trebuie să se teamă, nu sunt o stafie.
– Are nevoie de odihnă, e o persoană delicată.
– Dacă muncește tot timpul, femeia va descoperi că nu obosește niciodată.

– Dumneavoastră nu ați fost niciodată căsătorit, Wilhelm. Dar, uite, măcar a venit Friedrich!

Fritz a intrat în salon alb ca varul și, după ce și-a salutat tatăl și unchiul, nu îndeajuns de atent, a început în forță.

– Vreau să vă spun că am hotărât ce voi face cu viața mea. Mi-am dat seama în timp ce mă întorceam de la Oberwiederstadt.

– Ce noroc că sunt aici, a zis Marea Cruce, exact când e cea mai mare nevoie de sfatul meu!

– În timp ce studiam la Jena și acum la Leipzig, dumneavoastră, Unchiule, ați fost neplăcut impresionat de faptul că prefer filosofia și istoria, nu dreptul, iar dumneavoastră, tată, v-ați simțit ofensat când am spus că până și dreptul ar fi de preferat teologiei. Însă acum aș vrea să lăsați deoparte aceste neliniști – vreau să vi le spulber ca pe colbul de sub picioare. Acum am înțeles că datoria mea este să fiu soldat. Totul duce într-acolo. Astfel, nu veți suporta costuri pentru mine. Și acum știu că îmi trebuie disciplină. Am aplecațiuni romantice. La cazarmă ele vor fi corectate de îndatoririle practice, câtuși de puțin romantice, ale vieții de zi cu zi – latrina, salonul contagioșilor, turul, inspecția. Mai târziu, când o să văd acțiune, n-o să mai am de ce să mă tem, pentru că viața, la urma urmei, este un scop, nu un mijloc. Am intenția să mă înrolez la cuirasieri, în Garda Electoralului.

– Tacă-ți fleanca, *Scheisskerl*¹! a zbierat Marea Cruce.
– Nimeni nu i se adresează așa fiului meu și niciunui fiu de om cumsecade, a zis Freiherr. Însă e adevărat că vorbește ca un idiot.
– Dar Karl... a încercat Fritz.
– ...e un tânăr inteligent, care abia așteaptă să trăiască pe cont propriu, a țipat Unchiul. Pe când dumneata... – La cuirasieri, auzi! – Te-am auzit spunând la propria mea masă, când erai de vârsta lui Karl, că viața ar fi mai bună dacă ar fi un vis și că poate va deveni un vis. Ai vreun pic de îndemânare practică? Nici măcar n-ai văzut vreodată un rănit!

Fritz a plecat din salon.

– Nu știu ce ați discutat, dar ați luat lucrurile prea în serios, a zis Sidonie în trecere, însoțită de două servitoare care aduceau cafea și pâine cu unt, pe care însă Unchiul le-a expediat cu un semn de la distanță.

– Cel puțin, sunt de acord unul cu altul, a spus Fritz. Amândoi mă cred un incapabil și poate și un laș.

Sidonie l-a strâns de umăr în semn de susținere. Dar prin ușile deschise de la salon Unchiul și Tatăl se vedeau stând față în față, prinși într-o dispută aprinsă.

– Lasă-ți fiul în grija mea! Dumneata nu te pricepi deloc la asemenea chestiuni.

– Uiți că am fost șapte ani în legiunea din Hanovra! a țipat Freiherr.

– Și nu te-ai ales nici cu cea mai vagă competență în militarie!

---

¹ „Ticălosule“ – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

Karl și Sidonie l-au dus pe Fritz cel dezamăgit în grădină și în livadă.

– O să avem multe pere și prune anul ăsta, a zis ea. De unde ai scos prostia asta? De ce ți-a trecut prin cap să te faci soldat?

– Unde ți-e mintea? a adăugat și Karl.

– Spune-mi, Karl, ce-ți trebuie ca să fii soldat?

– Eu, unul, am vrut să intru în slujba Prințului meu. Și am vrut și să scap de acasă.

– N-o să-ți fie dor de noi? l-a întrebat Sidonie.

– Nu-mi permit să mă gândesc la așa ceva. Oricum, vă sunt mai de folos tuturor acolo, în lume. Iar dumneata, Sido, o să te căsătorești în curând și o să uiți de frații tăi.

– Niciodată! a strigat ea.

SIMȚUL NEMURIRII

Odată scăpat de Unchiul, cu tot cu servitorii și bucătarii care-l însoțeau în călătoria lui și care se năpustiseră în bucătărie, Freiherr von Hardenberg și-a chemat fiul cel mare și i-a spus că, după anul acela de studiu la Leipzig și după încă un an la Wittenberg, unde va studia chimia, geologia și dreptul, va fi gata să facă primii pași ca ucenic de funcționar la Directoratul Salinelor. De la Leipzig, Erasmus va fi trimis la Hubertusberg, unde se va înscrie la Școala Forestieră, în vederea unei vieți pline, în aer liber, pentru care până acum nu arătase nici cea mai mică aplecațiune. Karl deja văzuse acțiune când avea șaisprezece ani. Era cu regimentul lui când francezii erau alungați din Mainz. Se aștepta să vină des acasă. Nu era deloc greu să facă rost de permisie. Ofițerii aflați în permisie nu primeau soldă, așa că regimentul făcea economii până când își raportau întoarcerea.

Dacă Fritz lua uneori diligența ori făcea lungi plimbări pe jos era pentru că rar se întâmpla să aibă la dispoziție un cal în stare normală. Iar dacă reușea să tocmească ori să împrumute unul, nota în jurnal. Pe propriul lui cal, cunoscut doar ca Gaul (Gloaba), și-l aducea aminte la Oberwiederstadt, deși fusese prea mic să-l poată călări înainte să se mute la Weissenfels. Câți ani avea Gaul? Trezirea anilor îl făcuse mai degrabă șiret decât înțelept și ajunsese cu stăpânul lui la o înțelegere sofisticată în privința locului și a timpului – unde putea să încetinească, când putea să oprească, când era de acord să meargă mai departe. Lui Fritz nu-i păsa de cum arată el însuși ori de cât de costeliv e calul, câtă vreme reușeau să ajungă dintr-o parte în alta.

De la șaptesprezece ani fusese aproape tot timpul în mișcare, în mișcarea fără grabă a lui Gaul, înainte și înapoi, dar nu pe o suprafață mare. Își trăia viața în „gaura de aur“ a Sfântului Imperiu Roman, mărginită de Munții Harz și de pădurea adâncă, străbătută de râuri – Saale, Unstrut, Helme, Elster, Wipper –, în viraje și mișcări pline de grație, deși aparent deloc necesare, pe lângă mine, saline, mori de cherestea și hanuri de la malul apei, unde mușteriii zăceau ore în șir, așteptând să se prindă pește din râu, după care să se frigă. Satele se întindeau pe kilometri întregi între un oraș natal și altul, dând la iveală fără să se plângă cartofi, napi și varză din aceea bună de pus la murat, cu miez alb, care trebuia tăiată cu fierăstrăul, fiecare având specificul lui, dar și semănând unul cu altul. Orașele natale erau o alinare pentru călător, care vedea priveliștea cunoscută de departe – acoperișul de lemn al bisericii vechi, cupola bisericii noi –, iar apoi

ajungea la străzile cu case mici, așezate în ordine, fiecare cu cocina ei, cu cuptorul ei de prune și de pâine și câteodată cu curtea ei, unde în răcoarea serii stăpânul fuma fără să se gândească la absolut nimic, sub un motto cioplit: ORICE FERICIRE E AICI SAU MULȚUMIREA E O AVERE. Uneori, însă nu des, mai era și câte o femeie care găsea timp să stea în grădină.

Ziua în care Fritz se întorcea călare de la Wittenberg, spre sud, la sfârșitul unui an de studiu, era o zi dintr-o mie, cu un cer limpede ca cristalul, de un albastru dumnezeiesc. Tocmai începea culesul cartofilor, la care dăduse o mână de ajutor de atâtea ori în copilărie, cu Frații Moravi, la Neudietendorf.

Între Rippach și Lützen, s-a oprit în locul în care pârâul traversa drumul ca să se adape Gaul, deși de obicei calul aștepta sfârșitul zilei ca să bea apă. Când i-a slăbit chinga, animalul a tras aer în piept cu nesaț, de parcă până atunci nici n-ar fi știut ce e aerul. Legată la crupă, valiza lui Fritz a sărit cu un zgomot ca de tobă. Apoi, dezumflându-se puțin câte puțin, și-a coborât capul la șuvoi să găsească apa cea mai caldă și cea mai murdară, și-a confundat botul până la nări și a început să bea cu un avânt îngrijorător, cum nu mai avusese niciodată pe drumul de la Wittenberg.

Fritz stătea lângă drumul pustiu, pe pământul saxon, umed, pe care-l iubea, având în fața ochilor doar un șir de căruțe pline cu cartofi și arinii de pe malul râului Elster. Educația lui se apropia acum de sfârșit. Ce învățase? Filosofia lui Fichte, geologie, chimie, matematică combinatorie, dreptul comercial din Saxonia. Unul dintre marii lui prieteni de la Jena, fizicianul Johann Wilhelm

Ritter, încercase să-i demonstreze că explicația ultimă a vieții e galvanismul și că orice schimb de energie între minte și trup are încărcătură electrică. Electricitatea era ceva vizibil ca lumina, dar lumina nu era nicidecum vizibilă, dimpotrivă, era invizibilă în cea mai mare parte. „Nu trebuie să judecăm niciodată după ce vedem.“ Ritter era aproape sărac lipit. Nu mersese niciodată la universitate, de fapt nu mersese la școală. Pentru el, un pahar de vin era o încurajare nespusă. După aceea, în locuința lui mizeră, descoperea legile electricității înscrise în hieroglifile încețoșate, pe toată suprafața universului și pe suprafața apelor, unde Sfântul Duh se mișca mai departe.

„Profesorii mei nu erau de acord unii cu alții, iar prietenii nu erau de acord cu profesorii“, se gândea Fritz, „dar asta numai la nivel superficial, erau oameni înzestrați cu intelect și pasiune și vreau să cred în ei toți.“

Copiii din familiile mari abia dacă învață să vorbească singuri cu voce tare, aceasta fiind una dintre artele ce se deprind în singurătate, dar mulți țineau un jurnal. Fritz și-a scos jurnalul de buzunar. Anumite cuvinte îi veneau de la sine – *slăbiciuni, vini, imbolduri, dorința de faimă, lupta spre a nu fi zdrobit, nenorocit, condițiile burgheze ale vieții de zi cu zi, tinerețe, disperare*. După care a scris: „Totuși, nu pot să neg, am un anumit, un inexprimabil simț al nemuririi.“

FAMILIA JUST

– M-ai auzit vorbind despre Kreisamtmann Coelestin Just din Tennstedt, i-a zis Freiherr.

Da, într-adevăr, Fritz avea impresia că-l auzise.

– Este, bineînțeles, magistratul din partea locului și de asemenea, însă nu întotdeauna, supraveghetorul străngerii birurilor în această regiune. Am făcut aranjamente să înveți cu el la Tennstedt ca să deprinzi administrația și munca practică de birou, despre care nu ai cunoștințe deloc.

Fritz a întrebat dacă trebuie să-și facă rost de locuință.

– Nu, vei locui chiar la familia Just. Kreisamtmann are o nepoată, Karoline, o tânără cumsecade, care se îngrijește de casă și, în plus, la patruzeci și șase de ani s-a căsătorit cu văduva unui creștin din Nürnberg, regretat profesor de anatomie și botanică la Wittenberg. E foarte probabil să o fi întâlnit acolo anul trecut.

Poate că în orașele universitare e altfel, dar la Weissenfels, la Tennstedt, la Grüningen sau la Langensalza

nicio femeie nu încerca să pară mai tânără decât era și nici nu avea idee cum ar putea-o face. Femeile acceptau ce le aduceau anii.

Când se uita în oglindă, Karoline Just vedea chipul unei femei de douăzeci și șapte de ani, tot neted și palid, cu sprâncene negre, care-ți săreau în ochi. Se îngrijea de patru ani de casa din Tennstedt a Unchiului Coelestin Just. Nimănui nu-i trecuse prin cap că acesta se va căsători vreodată, dar el chiar asta făcuse în urmă cu doar șase luni.

– O să vă bucurați, draga mea, pentru mine și pentru dumneavoastră înșivă, îi spusese el. De-acum, dacă se pune problema să vă faceți un cămin, veți putea fi sigură că nu mă lăsați de izbeliște.

– Nu s-a pus problema, a răspuns Karoline.

Ea nu avea unde să se ducă, doar înapoi la Merseburg (unde tatăl ei era funcționar principal la seminarul de la catedrală), dar nu-și făcea nicio grija. Era cu adevărat bine-venită și aici, și acolo. Între timp, se felicita că Rahel a lui nu era doar cea mai potrivită femeie germană, văduvă de profesor, ci și o femeie care, la treizeci și nouă de ani, era puțin probabil să mai aibă copii. Puteau trăi liniștiți toți trei, fără vreo schimbare sau perturbare nedorită.

Acum are două femei sub un singur acoperiș, se vorbea la Tennstedt. Ei bine, există un proverb... Atunci, cine o să poruncească și cine o să cheltuiască banii lui Kreisamtmann? Despre locatarul așteptat – așteptat pentru că servitorii vorbeau despre el și pentru că se mai cum-părase un pat – știau că ar avea douăzeci și doi de ani.

La universitate, profesorii făceau adesea aranjamente să-și dea fiicele de soții studenților care le seamănă cel mai bine. Meșterii tâmplari, tipografii și brutarii de

pretutindeni erau mulțumiți când o fiică ori vreo nepoată se căsătorea cu un ucenic de-ai lor. Kreisamtmann nu era nici profesor, nici vreun meșteșugar iscusit, era magistrat și preceptor în ținut, așa că un astfel de aranjament nu l-ar fi putut viza niciodată, dar acum era bărbat căsătorit, zicea că altcineva gândea pentru el.

Fritz a venit pe jos, cu o zi mai târziu decât se așteptaseră, sosind într-un moment când Coelestin Just era la el în birou.

– Mult-Așteptatul e aici, i-a zis Rahel lui Karoline.

Ea îl ținea minte foarte bine de la Wittenberg, dar o tulbura să-l vadă așa de ciufulit.

– Găsiți că e sănătos să faceți mișcare, Hardenberg? l-a întrebat neliniștită când l-a adus în casă.

Fritz i-a aruncat o privire vagă, zâmbindu-i însă radios.

– Nu știu, Frau Rahel. Nu m-am gândit la asta, dar o să mă gândesc.

La intrare, s-a uitat de jur împrejur, de parcă ar fi avut o revelație.

– E frumos, frumos.

– Nu e frumos deloc, i-a răspuns Rahel. Sunteți mai mult decât bine-venit aici. Sper că veți învăța mult și sunteți liber, desigur, să vă faceți ce păreri doriți, dar holul acesta nu e frumos.

Fritz privea mai departe în jur.

– Aceasta este nepoata mea prin căsătorie, Karoline Just.

Karoline avea șalul și șorțul pe care le purta la lucru.

– Sunteți frumoasă, grațioasă Fräulein, i-a zis el.

– V-am așteptat ieri, i-a spus Rahel sec, dar, vedeți dumneavoastră, suntem oameni răbdători.

După ce ea a plecat la bucătărie, adică imediat, a adăugat:

– Mă voi folosi de prilejul de a vă fi întâlnit de atâtea ori când erați student și de a vă fi întâmpinat, țineți minte, la seratele noastre despre Shakespeare, și vă voi spune că nu se cade să vă adresați lui Karoline chiar așa. Nu credeți ce spuneți, iar ea nu e obișnuită cu așa ceva.

– Ba cred, i-a răspuns Fritz. Când am ajuns la dumneavoastră acasă, totul, decantorul de vin, ceaiul, zahărul, scaunele, fața de masă verde-închis, cu marginea ei amplă, totul era iluminat.

– Toate sunt cum sunt de obicei. Însă trebuie să știți că nu eu am cumpărat această mobilă...

Fritz a încercat să-i explice că nu le văzuse sinele de zi cu zi, ci sinele spiritual. Nu putea când anume începea să perceapă astfel de transfigurări. Dar când se întâmpla, era așa cum va fi toată lumea atunci când trupul se va supune în sfârșit sufletului.

Rahel a înțeles că junele Hardenberg vorbește serios. Și-a îngăduit să se întrebe dacă i-o fi recomandat vreun medic să ia mult opiu. Pentru durerile de dinți, toți luau opiu, dar nu la asta se referea. Însă avea să afle curând că, la culcare, tânărul lua cel mult treizeci de pastile, ca sedativ, dacă mintea-i era prea activă – de fapt, doar jumătate din cât lua ea însăși pentru durerile femeiești obișnuite.

FRITZ LA TENNSTEDT

Bagajul lui Fritz a ajuns mai târziu cu diligența. Erau mai ales cărți. Cele o sută treizeci și trei de titluri necesare, cele mai vechi, în special poezie, piese și basme populare, apoi urmau studiile despre plante, minerale, medicină, anatomie, teorii ale căldurii, sunetului și electricității, matematică și analiza numerelor infinite. Toate sunt una, a zis Fritz cu voce tare, încălzindu-și mâinile la flacăra unei lumânări, în dormitorul lui rece din podul de la Tennstedt. Toată cunoașterea omului e una. Matematica este principiul de legătură, așa cum Ritter mi-a spus că electricitatea este legătura dintre trup și minte. Matematica este însăși rațiunea omenească, într-o formă pe care o poate recunoaște oricine. De ce n-ar fi poezia, rațiunea și religia forme superioare ale Matematicii? Nu e nevoie decât de o gramatică a limbii lor comune. Și, dacă întreaga cunoaștere s-ar exprima prin simboluri, atunci, atunci trebuie să se apuce de treabă și să-și noteze fiecare cale posibilă pe care s-ar putea face operațiunea.

– *Triumph!* a exclamat în odaia lui înghețată (dar nici el, nici vreo altă persoană pe care s-o cunoască nu lucraseră niciodată într-o cameră în care să nu fie un frig crâncen).

A doua încărcătură de cărți începea cu *Bazele minelor și ale salinelor*, volumul 1, de Franz Ludwig Cancrinus. *Partea întâi: În ce constă mineralogia; Partea a doua: În ce constă arta experimentului; Partea a treia: În ce constă specificul stratului de suprafață din sol; Partea a patra: În ce constă specificul stratului de adâncime din sol; Partea a cincea: În ce constă arta de a construi mine; Partea a șasea: În ce constau aritmetica, geometria și trigonometria ordinară; Partea a șaptea, Secțiunea I: În ce constau mecanica, hidrostatica, aerometrica și hidraulica; Secțiunea II: În ce constă construirea de mașinării de munte; Partea a opta, Secțiunea I: În ce constă topirea semimetalelor și precipitarea metalelor din minereu; Secțiunea II: În ce constă topirea semimetalelor; Secțiunea III: În ce constă prepararea sulfurului; Partea a noua, Secțiunea I: În ce constau examinarea sării și descrierea geologică a munților de sare; Secțiunea II. În ce constau arta de a fierbe sare și construirea de noi saline; Volumul 2: Ce se înțelege prin legea minelor și a sării.*

Servitorii i-au povestit lui Rahel că tânărul Freiherr vorbește singur în cameră. „Urcă acolo imediat după micul dejun“, i-a spus ea soțului ei, „și ai văzut că studiază și după cină“. Just a întrebat-o dacă n-ar putea avea puțină muzică într-o seară, de plăcere.

– Trebuie să vă fie milă, i-a sugerat, de nefericitul tânăr.

– Nu știu nimic despre necazurile lui, i-a răspuns Karoline.

Era foarte ocupată cu pregătirile pentru iarnă – prepararea cârnaților, bătutul inului pentru torsul de sezon, tăierea găștelor (pe care deja le jumuliseră vii de două ori), pentru a treia și ultima recoltă din an. După care trebuia să mănânce găscă o săptămână. Dar în seara aceea și-a luat locul în salon când l-a chemat jos pe Fritz, care a coborât cu o carte – îl convinseseră să le citească – sau nu, nu era o carte, ci un mănunchi de manuscrise.

– Să nu credeți că au fost scrise pentru cineva anume. Am fost la Jena. Eram mai mic.

*Primiți-mi cartea, primiți-mi modestele rime,
Iubiți-le de vă e cu puțință și dați-le drumul.
Vreți mai multe? Poate inima mea, viața mea?
Pe care le-ați avut demult.*

Și-a ridicat privirea.

– Cuvinte foarte bune de copiat în albumul unei tinere domnișoare, a spus Rahel.

– Însă mă tem, oricum, că la noi în casă nu există așa ceva.

Fritz a rupt în două bucata de hârtie. Karoline a lăsat fața de pernă pe care o cosea:

– Citiți mai departe, vă rog!

Unchiul Coelestin privea tăcut la licărul din soba cu ușile întredeschise. I se spusese că tânărul Hardenberg e poet, însă înțelegea brusc că are de gând să-și citească versurile cu voce tare. Nu putea avea pretenția să le judece. Iar cântatul era altceva. Just însuși cânta, ca toți oamenii pe care îi cunoștea, în două cercuri de muzică și iarna asculta cântece înăuntru, iar vara asculta ce se

cântă în aer liber, în pădure, în munți și pe stradă. Da, și o prietenă a lui Karoline, o soprană, avusese o voce așa de frumoasă, că la nuntă, la supeul la care venise toată lumea bună din Tennstedt, Coelestin în persoană fusese amăgit să se arate ca un pășărar bătrân, cu o mână de colivii goale, vopsite auriu, și să cânte un cântec haios de la țară, implorându-l pe mire „să nu le ia privighetoarea“. Da, așa i se întâmplase lui Else Wangel cu doar trei ani în urmă, când fusese nunta, iar acum se plictisise îndeajuns cât să rămână în ușa.

– De ce vorbești despre Elsa Wangel? îi reproșa Karoline.

– Nu mi-am dat seama că vorbesc tare, draga mea. Vă rog pe toți să iertați un bătrân ca mine.

Just avea patruzeci și șase de ani. Gândul melancolic la firea muritoare fusese unul dintre primele motive pentru care își chemase nepoata atunci, la timp pentru căsătoria lui.

– Nu ați ascultat, unchiule. Nu ați înțeles nimic.

JUSTEN

Cum Rahel repartizase fiecăruia îndatoririle cu tact și vigilență, Karoline ținea socotelile casei, așa că primea săptămânal și plata cuvenită pe chiria și masa lui Fritz, precum și pe adăpostul oferit lui Gaul, care venise de la Weissenfels. Oricum, chiar în prima sâmbătă a apărut o încurcătură.

– Fräulein Karoline, administratorul tatălui meu trebuie să sosească la Tennstedt să-mi aducă renta de până la sfârșitul lui noiembrie, dar poate că din greșeală s-a dus direct la Oberwiederstadt. Mă tem că va trebui să vă rog să așteptați.

– Nu cred că se poate, i-a răspuns ea, dar voi folosi pentru moment din suma pentru gospodărie.

Se schimbase la față – ceea ce nu prea i se întâmpla –, gândindu-se la cât de stânjenit trebuie să fie el.

– Cum o să se descurce? a întrebat-o pe Rahel.

– Aș îndrăzni să spun că, deși a fost la trei universități, nu l-au învățat să se administreze. Este fiul cel mai mare și n-a fost apărat de el însuși.

Administratorul a venit în ziua următoare, dar Karoline tot se simțea ca și cum ar fi manifestat un soi de rezistență, dar în realitate nu era în stare să se apere de Hardenberg, deoarece după seara în care le citise poezie el îi ceruse atât de mult. Își pusese toată încrederea în ea, lăsase toată povara pe umerii ei. Ea era prietena lui – Karoline recunoștea – și, cu toate că putea trăi fără iubire, după cum îi mărturisise, el nu putea trăi fără prietenie. Totul s-a mărturisit, iar el vorbea fără oprire. Nu-l puteau opri nici cusutul, nici prepararea cârnaților pentru iarnă. Tăind la cârnați, Karoline a aflat că lumea se îndreaptă zi de zi nu spre distrugere, ci spre infinit. I-a spus unde se înșală filosofia lui Fichte și că Hardenberg are un drăcușor de frate pe care-l iubește și un monstru de unchi care se ceartă cu tatăl lui, dar, de fapt, toți se ceartă.

– Și mama?

– Nu, nu.

– Îmi pare rău că nu sunteți fericit acasă, i-a zis ea.

– Ați înțeles greșit, a tresărit Fritz. La noi acasă există iubire, ne-am da viața unul pentru altul.

Mama lui era îndeajuns de tânără, a adăugat, ca să mai aibă și alți copii; iar el avea, era limpede, datoria de a-și câștiga traiul cât mai curând cu putință. După aceea s-a întors la tema Fichte, scoțându-și notițele de la prelegeri ca să i le arate – pagină după pagină de modele triadice.

– Da, acestea sunt câteva din triadele lui Fichte, dar să vă spun ce m-a izbit dintr-odată când am venit la Tennstedt. Putem considera că ele ne reprezintă pe noi

doi. Dumneata ești teza – liniștită, palidă, finită, reținută. Eu sunt antiteza – incomodă, contradictorie, pătimasă, aspirând să ajung dincolo de mine însumi. Acum trebuie să vedem dacă sinteza va fi armonie între noi sau va duce la o altă imposibilitate, una la care n-am visat niciodată.

Karoline i-a răspuns că ea nu prea visează cine știe ce.

Despre Dr. Brown, la care a ajuns după aceea, ea știa câte ceva, dar nu-și dăduse seama că abordarea browniană este o îmbunătățire a tuturor sistemelor medicale existente ori că Dr. Brown însuși ținuse prelegeri având în față un pahar de whisky și unul de laudanum, sorbind când din unul, când din celălalt, spre a demonstra echilibrul perfect. Ea nici măcar nu știa ce e whiskyul.

Femeile sunt copii ai naturii, i-a mai zis Fritz, drept care, într-un fel, natura e arta lor.

– Trebuie să citești *Wilhelm Meister*, Karoline.

– Bineînțeles că am citit *Wilhelm Meister*, i-a răspuns ea.

El a fost descumpănit câteva clipe, așa că ea a avut timp să adauge:

– Mignon mi s-a părut foarte enervantă.

– E doar un copil, a strigat el, un duh sau un văzător de duhuri, mai mult decât un copil. Moare fiindcă lumea nu e îndeajuns de sfântă s-o cuprindă pe ea.

– Moare fiindcă Goethe nu știa ce să mai facă cu ea.

Dacă ar fi măritat-o cu Wilhelm Meister, ar fi fost bine pentru amândoi.

– Sunteți foarte severă în judecăți, i-a spus el.

S-a așezat să scrie câteva versuri pe tema asta. Karoline și una dintre slujnicele de la bucătărie înșirau rondoale de mărar uscat pe ață.

– Dar ai scris despre sprâncenele mele, Hardenberg!

Karoline Just are sprâncene negre

Și după cum le mișcă

Primesc bună povață.

– O să vă dau un nume ca pentru un animal de casă, i-a zis Fritz. Nu aveți un nume din ăsta?

Celor care purtau nume precum Caroline și Karoline (numele cel mai des întâlnit în nordul Germaniei) li se spunea în general Line, Lili, Lollie ori Karolinchen.

– Nu, n-am avut niciodată, a răspuns ea, clătinând din cap.

– O să vă spun Justen, a hotărât el.

CERCUL DE LA JENA

Tennstedt, credea Just, are avantajul că se află la peste optzeci de kilometri de Jena. Tânărul Hardenberg încă avea o mulțime de prieteni acolo, dar, după părerea lui Just, fără ei i-ar fi fost mai bine. De exemplu, fizicianul – căci asta era – Johann Wilhelm Ritter ar trebui trimis, spre binele lui, la un azil. Dar Ritter era un inocent. Ceea ce îl șoca în special pe Just era comportamentul femeilor de la Jena. Friedrich Schlegel, unul dintre primii prieteni pe care și-i făcuse Hardenberg, era un mare admirator al lui Caroline, soția fratelui său August. Ea fusese și iubita lui George Foster, bibliotecarul. Acesta fusese părăsit de soție, Thérèse, pentru un gazetar, ea plângându-se că atunci când le murise copilul de pojar nu primise nicio alinare de la soț, care nu făcuse decât „pași silitori să producă un înlocuitor“. Friedrich Schlegel trăia din nou cu o femeie mai mare decât el cu zece ani. Dorothea, fiica filosofului Moses Mendelssohn, aparent un fel de femeie mămoasă, care însă avea deja un

soț, bancher, cu un nume pe care pur și simplu nu-l ți-nea minte. Oricum, oricine va fi fost, omul nu mai făcea parte din povestea asta.

Erau cu toții inteligenți, revoluționari, dar, cum fiecare avea alt plan, nu se ajungea nicăieri. Vorbeau întruna despre cum vor merge în Prusia, la Berlin, dar nu se mișcau din Jena. Asta, credea Just, pentru că Jena era mult mai ieftină.

Pentru cercul de la Jena, Fritz era un fel de fenomen, un băiat de la țară, poate încă în creștere, care în entuziasmul lui putea să spargă obiecte în jur, la cât de înalt și de stângace era. Friedrich Schlegel era convins că băiatul e un geniu. „Trebuie să-l vedeți“, le povesteau prietenii cunoștințelor. „Orice ați citi despre Hardenberg, nu-l veți înțelege cum l-ați înțelege dacă ați lua ceaiul cu el o dată.“

– Când îi scrieți, i-a spus Caroline Schlegel cea sălbatică Dorotheei, cumnata ei, spuneți-i să vină imediat și o să *fichtisieren* cu toții, o să simfilosofăm și o să *sympoetisieren* până în zori.

– Da, a răspuns Dorothea, trebuie să ne adunăm iar cu toții în fața camerei mele. Nu mă liniștesc până nu reușim. Dar, oricum, de ce umblă Hardenberg al nostru ca un conțopist la cheremul vreunui Kreisamtmann plicticos?

– Ea câți ani are? a întrebat Dorothea.

CE SENS ARE?

Acum, că Gaul era în grajdul familiei Just, Fritz putea să-l însoțească pe Kreisamtmann în drumurile lui. Trebuia să fie funcționarul lui legal, să preia metodele lui în afaceri, după cum precizase tatăl lui când plecase.

În ciuda hainelor sobre, cumpărate la mâna a doua, nu arăta tocmai cum trebuie, adică nu tocmai ca un conștopist, și Gaul făcea notă discordantă. Dar Kreisamtmann îl îndrăgise din prima clipă în care-l văzuse. Singura măsură de precauție pe care și-o luase înainte să se apuce de treabă împreună a fost să-l întrebe dacă mai are aceeași părere despre evenimentele din Franța.

– Revoluția Franceză n-a avut efectele sperate, așa i-a prezentat el situația lui Fritz. N-a adus o epocă de aur.

– Nu, au făcut din revoluție o măcelărie, pe cuvânt, a răspuns tânărul. Însă spiritul Revoluției, așa cum am auzit de ea prima dată, așa cum ne-a parvenit prima dată, s-ar putea păstra aici, în Germania. S-ar putea muta în lumea închipuirii și l-ar putea administra poezii.

– Mi se pare, a spus Just, că imediat ce vă veți hotărî la o anumită profesie ar fi o idee bună să intrați în politică.

– Politica e ultimul lucru de care avem nevoie. Cel puțin asta am învățat la Frații Moravi. Statul ar trebui să fie o familie pe ai cărei membri îi leagă iubirea.

– Nu prea sună a Prusia, a răspuns Kreisamtmann.

Lui Freiherr von Hardenberg i-a scris că are o relație nespus de reușită cu fiul său, pe care i-l încredințase. Friedrich dădea dovadă de mult spirit practic. Cine ar fi bănuț că el, poetul, n-ar fi precupețit niciun efort să devină om de afaceri, să facă același lucru de două-trei ori, să analizeze asemănările și deosebirile, așa cum apăreau ele în articolele din ziar, unor chestiuni de afaceri ca să fie sigur că le judecase corect și toate astea, cu râvna cu care citea poezie, știință și filosofie. „Bineînțeles că fiul dumneavoastră învață foarte repede, de două ori mai repede decât oricare alt muritor de rând.“

„E ciudat că, deși se presupune că eu sunt cel care îl învață“, continua Just în scrisoare, „și *chiar* îl învăț, el mă învață *pe mine* și mai mult, lucruri la care nu eram atent înainte și astfel mă scutur de gândirea mea limitată de om bătrân. M-a sfătuit să citesc *Robinson Crusoe* și *Wilhelm Meister*. I-am spus că până acum n-am fost absolut niciodată tentat să citesc o operă de ficțiune.“

„Care sunt lucrurile acelea“, îl întreba Freiherr în scrisoarea de răspuns, „la care nu erați atent înainte? Vă rog fiți bun și dați-mi un exemplu.“ Just i-a zis că Fritz Hardenberg i-a vorbit despre o fabulă pe care o descoperise, din câte își amintea Just, în scrierile filosofului olandez Franz Hemsterhuis – despre limba universală, dintr-o vreme în care plantele, stelele și pietrele vorbeau

de la egal la egal cu animalele și cu oamenii. Soarele comunică, de pildă, cu piatra atunci când o încălzește. Odi-
nioară cunoșteam cuvintele din limba aceasta și le vom
mai cunoaște, de vreme ce istoria se repetă mereu. „I-am
spus că, desigur, asta este întotdeauna o posibilitate, dacă
vrea Dumnezeu.“

Freiherr i-a răspuns că fiul lui nu are nevoie de altă
limbă, în afară de germană, ca să se achite de îndatoririle
lui de viitor inspector la minele de sare.

Cum iarna drumurile erau adesea impracticabile,
Coelestin Just și funcționarul lui de probă umblau cât
mai mult până la sfârșitul toamnei.

– Dar am mai scris ceva ce aș vrea să citiți cât încă
am timp, i-a zis Fritz lui Karoline. Nu pot să mai trăiesc
până nu ascultați.

– Poezie?

– Poezie, dar nu versuri.

– Atunci, o poveste? a întrebat ea, temându-se să nu
apară iar triadele lui Fichte.

– Un început de poveste.

– Să așteptăm să se întoarcă Mătușa Rahel de la slujba
de seară.

– Nu. E doar pentru dumneata, i-a răspuns el.

„Tata și mama dormeau deja, ceasul de pe perete ti-
căia monoton, afară vântul șuiera prin pervazul feres-
trei, din care se auzeau trosnituri. Din când în când,
raza lunii lumina încăperea cu strălucirea ei. Tânărul
stătea în pat neliniștit, aducându-și aminte de necunos-
cut și de poveștile lui. «Nu gândul la comoară a trezit
în mine asemenea doruri de nerostit», își spunea în sinea
lui. «Nu tânjesc să fiu bogat, însă-mi doresc cu nesaț să

văd floarea albastră. Este tot timpul în sufletul meu, nu-mi pot închipui altceva și nu mă pot gândi la altceva. Nicicând nu am mai simțit așa. E ca și cum până acum aș fi visat ori ca și cum somnul m-ar fi purtat în altă lume. Căci cui i-ar fi păsat de flori în lumea în care trăiam? Acolo nu s-a auzit niciodată despre o asemenea patimă sălbatică pentru o floare. Însă oare de unde venea necunoscutul acela? Nimeni nu mai văzuse vreodată un astfel de om. Și totuși, nu știu cum se face că numai pe mine m-a prins cu adevărat ceea ce ne-a spus. Toată lumea a auzit ce am auzit și eu, dar nimeni nu l-a luat în serios.»“

– Ați mai citit asta cuiva, Hardenberg?

– Nimănui, niciodată. Cum aș fi putut? Abia am scris-o, dar ce contează? Ce sens are floarea albastră? a adăugat.

Karoline a văzut că nu are de gând să răspundă el însuși la întrebare.

– Tânărul trebuie să plece de acasă ca s-o găsească, i-a zis. Nu vrea decât s-o vadă, nu să fie a lui. Nu poate să fie poezia, poezia o știe deja. Nu poate să fie fericirea, n-ar avea nevoie de un necunoscut să-i spună ce e fericirea. Din câte bag de seamă, e deja fericit acasă.

Neașteptatul privilegiu de a-l asculta citindu-i era pe sfârșite și pe Karoline, aparent la fel de stăpână pe sine și la fel de palidă, a străbătut-o un fior de neliniște. Mai bine-și tăia o mână decât să-l dezamăgească, așa cum stătea acolo și se uita la el, încrezător și hotărât, cu ochii lui mari, căprui-deschis, așteptând cu nerăbdare un semn de înțelegere.

Ce o îngrijora cel mai tare era că, după ce a așteptat puțin, n-a trădat nici urmă de resentiment sau nici chiar de surprindere, ci și-a închis încet caietul:

– Nu contează, *Liebe Justen*.

FAMILIA ROCKENTHIEN

În noiembrie Kreisamtmann l-a luat pe Fritz într-o serie de expediții la birourile percepției din regiune, ai cărei locuitori adormiți se trezeau fără chef la viață din pricina junelui vizitator, pornit să învețe tot cât mai repede cu putință.

– Nu e greu să administrez un birou, îi spunea Just. Mai întâi, este o chestiune de a ști ce intră, în al doilea rând trebuie să cunoști ce scapă din vedere, în al treilea rând, să știi ce s-a aranjat și e gata să iasă și, în al patrulea rând, ce a ieșit de fapt. Totul se întâmplă la una dintre aceste patru etape, așa că nu există nicio scuză dacă un document nu e pus unde trebuie. Fiecare document trebuie înregistrat, iar la registru trebuie să ajungi imediat cu ajutorul unei copii scrise. Lumea civilizată n-ar putea exista fără mulțimea ei de funcționari care copiază acte, iar ei, la rândul lor, n-ar putea exista, dacă civilizația n-ar însemna atâtea hârtii.

– Nu cred c-aș putea trăi, dacă aș fi un funcționar care copiază acte, i-a spus Fritz. Asemenea ocupații n-ar trebui să existe.

– O revoluție nu le-ar putea veni de hac, i-a zis Coelestin Just. O să vedeți astfel de funcționari la piciorul ghilotinei.

Cum mergeau ei așa cu greutate, picături de apă li se strângeau pe borurile de la pălărie și apoi cădeau ușor, alunecându-le și de pe vârful nasului, și din urechile pe care caii și le strângeau, parcă în semn de protest față de vreme. Deseori pământul și aerul nici nu se deosebeau unul de altul în ceața toamnei, dimineața parcă prefăcându-se direct în după-amiază, sărind peste miezul zilei. La ora trei lămpile de la ferestre erau deja aprinse.

Era una dintre cele treisprezece zile libere din an când în Saxonia și în Turingia nu se făcea nici măcar pâine, dar Just îi ceruse perceptorului-șef de la Greussen să țină biroul deschis încă vreo oră de dimineață. Fritz explica în ce fel, cu ajutorul chimiei, s-ar putea copia documente automat.

– Să nu mai sugerați nicio îmbunătățire aici.

– Poate că șefilor birourilor nu le sunt pe plac vizitele noastre, a spus Fritz, căruia i-a trecut prin cap pentru prima dată, fiindcă pentru el erau încă o specie bizară.

După Greussen, i-a zis Just junelui său funcționar aflat în perioada de probă, la Grüningen vor lua o mică gustare, „dacă se oferă“. Au ieșit din oraș pe un drum lung, străjuit de copaci fremătând și pășuni cenușii, unde încă ardeau frunzele pe care le strângeau localnicii toamna ca să le dea foc, firișoarele de fum mirositor înălțându-se până la cer.

– Acesta este conacul din Grüningen. Mergem la Herr Kapitän Rockenthien.

Era o casă foarte mare, clădită destul de recent, în stuc galben.

– Cine este Kapitän Rockenthien?

– Cineva a cărui ușa e deschisă, i-a răspuns Kreisamtmann.

Fritz s-a uitat în față și a văzut că poarta de la curtea pentru trăsură, sub o boltă înaltă, din piatră galbenă, și ușa mare de la intrarea din partea de sud chiar erau deschise. De la niște ferestre foarte înalte venea o lumină extravagantă. Poate erau așteptați la Schloss Rockenthien. Fritz n-avea să afle niciodată dacă da sau ba.

Doi bărbați au venit să le ia caii și au urcat cele trei trepte din față.

– Dacă Rockenthien e acasă, o să-l auzi râzând, a zis Just, parcă încurajându-se puțin și în clipa aceea a apărut Rockenthien, țipând la servitori să nu se amestece și întinzând mâinile spre ei, râzând.

– Coelestin Just, cel mai vechi prieten, cel mai bun prieten!

– Nici gând de așa ceva, a zis Just.

– Dar de ce nu v-ați adus nepoata, pe neprețuita Karoline?

– L-am adus pe acest tânăr pe care îl pregătesc pentru administrație. Herr Johann von Rockenthien, fost Căpitan în armata Înălțimii Sale Prințul Schwarzburg-Son-deshausen, vă rog să-mi permiteți să vi-l prezint pe Freiherr Georg Philipp Friedrich von Hardenberg.

– Cel mai tânăr prieten al meu! a exclamat vesel Van Rockenthien.

Stofa bună a hainei pe care o purta i s-a strâns și a foșnit când a întins din nou brațele.

– Și totuși, aici veți fi în largul dumneavoastră, vă asigur.

Cuvintele nu i-au fost acoperite chiar cu totul de lătra-tul haitei de câini mari rămași în hol, în caz că pică ceva de mâncat de la cei care intră și ies.

– *Platz!* le-a strigat stăpânul.

Acum se aflau în *Saal*, care era încălzită de două șemi-nuri mari, unde ardea lemn de molid și pin. Numărul mare de scaune și de mese îi dădea încăperii aerul că ar găzdui o vânzare de mobilă trăsnet. Cine erau toți acești oameni, toți acești copii? Nici Rockenthien însuși nu părea să știe prea clar, dar a început să-i numere pe degete, mare glumă – ca tot ce spusese până acum.

– Micuții mei, Jette, Rudi, Mimi...

– Nu ține minte câți ani au, a strigat o blondină liniș-tită, nu tocmai tânără, așezată pe canapea.

– Câți ani au, asta e treaba dumitale mai degrabă de-cât a mea. Ea este draga mea soție, Wilhelmine. Și aici sunt câțiva dintre copiii mei vitregi, nu toți – George von Kühn, Hans von Kühn, iar Sophie trebuie să fie pe undeva pe-aici.

Fritz s-a uitat de la unul la altul și s-a înclinat în fața lui Frau von Rockenthien, care i-a zâmbit, dar nu s-a ridicat, în timp ce soțul a continuat jovial, prezentând-o pe guvernanta franțuzoaică și spunând că până și ea a uitat franceza, dar și pe câțiva invitați – doctorul nostru, Johann Langermann, „care, din nefericire pentru el, nu ne găsește niciodată nicio problemă”, Herr Regierungsrat Hermann Müller și soția, Frau Regierungsrat Müller,

doi avocați din partea locului, un profesor de la Luther Gymnasium – ei bine, toate acestea durează, e limpede, o oră la Schloss, fără să facă vreo invitație directă. Însă probabil că la Grüningen nu prea aveai unde să te duci.

Acum micuțul George, care se năpustise afară imediat ce fuseseră anunțați oaspeții cei noi, s-a întors și l-a tras de mânecă pe Fritz.

– Hei ho, Freiherr von Hardenberg. Am fost la grajd să mă uit la calul dumneavoastră. Nu e bun de nimic. De ce nu vă luați altul?

Lui Fritz nu-i păsa nici de el, nici de ceilalți, care se duceau cum se despărteau, așa cum se duce fluxul pe o plajă lină și se strângeau iar în grup, în spatele interesantului oaspete nou venit, urmărind să-l izoleze și să vadă din ce e făcut. Dar a rămas acolo, holbându-se în cameră.

„Unde le sunt bunele maniere?“ s-a întrebat Coelestin, care vorbea cu Regierungsrat.

În fundul încăperii stătea la fereastră o fată cu părul negru, ciocănind leneș în geam de parcă ar fi încercat să atragă atenția cuiva.

– De ce nu te-a pieptănat nimeni, Sophie? a strigat de pe canapeaua ei Frau von Rockenthien, pe un ton deloc exigent, chiar plin de alinare. Și de ce te uiți pe fereastră?

– Vreau să ningă, mamă. Atunci am putea să ne desfătăm cu toții.

– Nu mă clintesc până nu se întoarce, a zis Fritz cu voce tare.

– Dacă trec soldații, putem să dăm cu zăpadă în ei, a spus Sophie.

– Ai doisprezece ani, Söphgen, și la vârsta ta nu pari să bagi de seamă, totuși, că avem oaspeți.

La remarcă asta, ea s-a întors ca și cum ar fi luat-o o pală de vânt, așa cum ia vântul copiii.

– Îmi pare rău, îmi pare rău.

UN SFERT DE CEAS

Herr Rockenthien nu prea a părut niciodată stăpânul casei mari de la Grüningen – și al niciunei case. La patruzeci de ani, era voluminos și dezlânat, când binevoitor, când rău ca un câine *badger-hound* atunci când umbla pe coridoarele lungi de la Schloss Grüningen.

De fapt, clădirea fusese construită în urmă cu cincizeci de ani de tatăl primului soț al soției lui, Johann von Kühn. Rockenthien venise acolo, așadar, în 1787, când se căsătorise. Dar nu era genul de om care să-și schimbe comportamentul odată cu instalarea pe o asemenea proprietate sau odată cu pierderea ei și nu era intimidat de ideea că răspunde de viețile multor altora.

Biroul de percepție din regiune se instalase într-o încăpere relativ mică din față, la stânga intrării principale. Acolo conducea în principiu Rockenthien, ca moștenitor al *Rittergut*, dar, deși nu era nici pe departe un om slab, era prea agitat ca să conducă mult timp ceva. Coelestin Just și un funcționar trecuseră repede la treabă.

– Mi s-a întâmplat ceva, i-a zis Fritz lui Just.

Orice ar fi, i-a răspuns cel din urmă, trebuie să se întâmple mai târziu, căci treaba lui, deci și datoria lui, era în biroul din față, unde înainte locatarii de la Schloss Grüningen își aduseseră porumbul, lemnele de foc și găștele, iar acum se certau pe plata pentru munca lor de la câmp, pe care nu o mai făceau pentru Electorul Saxoniei.

– Am ajuns la timp, Hardenberg, dar trebuie să începem îndată. O să ne ia toată dimineața, fără îndoială, după care așteptăm o cină bună, nu vă fie frică, apoi *Nachtisch*¹, când o să putem sta de vorbă cu toții și o să discutăm deschis, iar după aceea o să mergem la culcare, ca să fim la lucru din nou de la patru la șase.

– Mi s-a întâmplat ceva, a repetat Fritz.

Fritz i-a scris imediat lui Erasmus la Școala Forestieră de la Hubertusberg, trimițându-i scrisoarea cu poșta diligenței. Erasmus i-a răspuns: „La început am fost uimit când ți-am primit scrisoarea, dar, de când i-au venit de hac lui Robespierre la Paris, m-am obișnuit așa de bine cu întâmplările extraordinare, că mi-am revenit repede. Îmi spui că te-ai hotărât într-un sfert de ceas. Cum poți să înțelegi o domnișoară într-un sfert de ceas? Dacă ai fi spus un sfert de an, ți-aș fi admirat puterea de pătrundere în inima unei femei, dar un sfert de ceas... Numai gândește-te! Tu ești tânăr și aprig, Domnișoara are doar paisprezece ani și e aprigă și ea. Amândoi sunteți ființe umane senzuale și o să vină ceasul de iubire în care o să vă sărutați cu patimă, iar când o să se isprăvească o să te

---

¹ „Desert“ – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

gândești că, ei bine, a fost doar o Domnișoară, ca toate Domnișoarele! Dar să presupunem că treceți de toate obstacolele și vă căsătoriți. Atunci o să te bucuri ca niciodată. Dar satisfacția duce la oboseală și o să te alegi cu plictiseala, care te îngrozește atât“.

Fritz a trebuit să recunoască faptul că fratele lui, față de care n-a avut niciodată secrete, are dreptate, că Sophie nu are paisprezece ani, ci doar doisprezece și că nu avusesse un ceas de iubire, ci doar sfertul de ceas despre care i-a mărturisit, atunci când fuseseră înconjurați de alți oameni, la ferestrele mari din *Saal*, la Schloss Grüningen.

– Sunt Fritz von Hardenberg, îi spusese. Dumneavoastră sunteți Fräulein Sophie von Kühn. Aveți doisprezece ani, așa am auzit-o de la grațioasa dumneavoastră mamă.

Sophia și-a pus mâinile în păr.

– Sus, ar trebui să stea în sus.

– Peste patru ani va trebui să vă gândiți ce bărbat va avea norocul de a spera să vă devină soț. Să nu-mi spuneți că va trebui să ceară permisiunea tatălui dumneavoastră vitreg! Ce ziceți?

– Peste patru ani nu știu ce o să fiu.

– Adică nu știți ce o să deveniți.

– Nu vreau să devin.

– Poate aveți dreptate.

– Eu vreau să fiu și să nu trebuiască să mă gândesc la asta.

– Dar nu trebuie să rămâneți copil.

– Nu sunt copil acum.

– Eu sunt poet, Sophie, dar peste patru ani o să fiu un oficial din administrație și o să primesc un salariu. Atunci o să ne căsătorim.

– Dar nu vă cunosc!

– M-ați văzut. Sunt ce vedeți.

Ea a râs.

– Râdeți întotdeauna de oaspeți?

– Nu, dar la Grüningen nu vorbim așa.

– Dar v-ar plăcea să trăiți cu mine?

Sophie a șovăit, după care a răspuns:

– Îmi placi, într-adevăr.

Erasmus nu s-a liniștit. „Cine poate dovedi“, scria, „că, dacă acum nu e răsfățată, o să rămână tot așa când o să iasă în lume? Un șablon, o să-mi răspunzi, însă șabloanele nu se înșală întotdeauna. Și de unde știi, de vreme ce zici că e așa de frumoasă și sigur îi fac curte mulți, că n-o să-ți fie necredincioasă? Fetele își urmează instinctul la treisprezece ani (tot nu-i venea să creadă că e și mai mică), cu toate că la douăzeci și trei sunt mai inteligente decât noi. Adu-ți aminte ce mi-ai spus atât de des, da, chiar și acum două luni la Weissenfels. Ai uitat așa de repede?“

Ce îl rănise cel mai tare în scrisoarea lui Fritz, continua Erasmus, era „hotărârea lui rece“. Însă, dacă era hotărât să meargă mai departe, se putea baza pe ajutorul lui – iubirea pentru fratele lui rămânea neschimbată până la moarte. Tata sigur avea să-i dea de furcă, „dar am discutat de atâtea ori ce loc ocupă un tată în ierarhia lucrurilor“.

„Apropo“, adăuga, „ce s-a întâmplat cu prietenia ta cu Karoline Just? Adio! Al tău frate și prieten adevărat, Erasmus.“

NATURA DORINȚEI

Fritz a întrebat dacă poate petrece Crăciunul la Tennstedt.

– Sunt sigură că da, în caz că familia dumneavoastră nu va fi dezamăgită, i-a răspuns Karoline. Unchiul și mătușa vă vor accepta cu toată căldura și vom tăia și un porc, bineînțeles.

– Mi s-a întâmplat ceva, Justen.

Era bolnav, ea întotdeauna se temuse de asta.

– Ce s-a întâmplat?

– Oamenii ar putea spune că nu ne cunoaștem de mult timp, Justen, însă prietenia dumitale... Nici nu pot să vă zic... Și când sunt plecat îmi aduc aminte atât de limpede de parcă ați fi în continuare cu mine, suntem ca două ceasuri fixate la aceeași oră și când ne revedem e ca și cum nu s-a scurs niciun timp, funcționăm în același ritm.

„Dar n-am știut ce să-i spun după ce mi-a citit începutul din *Floarea albastră*. A uitat, slavă Domnului!“ se gândea ea.

– M-am îndrăgostit, Justen.

– Nu la Grüningen!

Ea s-a simțit ca și cum i s-ar fi golit tot trupul. Fritz era perplex.

– Cunoașteți familia destul de bine, desigur. Herr von Rockenthien l-a întâmpinat pe unchiul dumneavoastră ca pe cel mai vechi prieten.

– O cunosc, desigur. Dar acum nu e acasă niciuna dintre fetele mai mari, e doar Söphgen.

Calculase deja când auzise că unchiul îl ia la Grüningen.

Fritz a fixat-o cu privirea.

– Sophie e inima inimii mele.

– Dar n-are nici... a căutat ea să dea un răspuns moderat. Și *râde*.

– Justen, până acum ați înțeles tot, ați ascultat tot. Ar fi însă o greșeală să vă cer prea mult. Văd că nu înțelegeți un lucru, din nefericire cel mai important, natura dorinței dintre un bărbat și o femeie.

Karoline nu știa, nici atunci, nici după aceea, de ce îi era cu neputință să treacă peste. Poate din vanitate – care era un păcat –, poate din pricina fricii reci că va pierde încrederea lui pe veci.

– Nu toată lumea poate vorbi despre suferința pe care o are, i-a spus. Unii sunt despărțiți de singurul om pe care-l iubesc, dar trebuie să păstreze tăcerea.

Nu era o minciună. Nu pomenise de ea. Însă generozitatea lui Fritz, în compasiunea lui, și revărsarea spontană a sentimentului de prietenie o dureau. Ce forță mare vorbise cu vocea ei și-i spusese ceva ce, la urma urmei, *era* o minciună și se voia o minciună? Pe măsură ce dragul de Fritz vorbea mai departe, blând ori aprins,

despre obstacolele din calea fericirii (bineînțeles că n-a mai întrebat-o nimic, ce-i spusese era sfânt), obstacole care-i apropiau și mai mult, simțea că între ei se crease din nimic o entitate nouă și deloc bine-venită. Așa că acum erau patru: poetul, mult dorita Sophie, râzând în gura mare, ea însăși, nepoata sobră care se ocupa de gospodărie, și acum iubitul ei absent, secret, frustrat, fără îndoială un respectabil oficial de rangul al doilea, trecut de treizeci de ani, probabil – după cum îl vedea, din ce în ce mai clar, Karoline –, în haine austere, din material rezistent, aproape sigur bărbat căsătorit sau poate pastor. Era atât de real în clipa aceea, că ar fi putut să întindă mâna și să-l atingă. Și se născuse din rana pe care i-o făcuse Hardenberg ei când îi zisese că nu înțelege natura dorinței.

– Cuvintele ni s-au dat ca să ne înțelegem unul pe altul, deși nu complet, a continuat el plin de entuziasm.

– Și ca să scriem poezie.

– Da, Justen, dar nu trebuie să aștepti prea mult de la limbă. Limba trimite doar la ea însăși, nu e cheia spre ceva superior. Limba vorbește, pentru că a vorbi e plăcerea ei și altceva nu poate să facă.

– Atunci, poate să spună și aiureli, a obiectat Karoline.

– De ce nu? Aiurelile sunt doar o altă limbă.

ZĂPADĂ

Dar, la urma urmei, Fritz trebuia să-și petreacă sărbătoarea Crăciunului la Weissenfels. Bernhard nu numai că ar fi dezamăgit dacă n-ar veni, i-a scris Sidonie, ci trebuia să-și vadă și noul frate. Natura a dat în continuare roade în căldura încăperii patriarhale de la Weissenfels, ascunse de perdele mari și învăluite în pene de gâscă, așa că în urmă cu un an s-a născut Amelie, iar anul acesta, Christoph. Bernhard primise vestea fără entuziasm.

– Acum sunt încă doi mai mici decât mine. Îmi va fi greu să mai atrag atenția îndeajuns.

– Dar îl iubești pe micuțul Christoph, i-a zis Sidonie răbdătoare. Tu însuși ești doar un copil, Bernhard, ești încă în zilele de grație.

– Una peste alta, îl urăsc pe Christoph. Când vine Fritz? O să fie aici în ajunul Crăciunului?

La Tennstedt, Karoline și Rahel supravegheau împreună servitorii îngropând varza în nisipul din cămară și cartofii în pământul din curte. Proviziile care le prisoseau

le așezau într-un dulap adânc, chiar în bucătărie, ca să li se împartă sărmanilor cu porții duble de schnaps, ce aduceau amintirea mângâietoare a căldurii de vară în fiecare gură de mojić.

Cât despre Hardenberg, n-au făcut decât să comenteze între ele că, la urma urmei, e păcat că nu poate petrece Crăciunul cu ei.

În drum spre Weissenfels, Fritz avea o oarecare întârziere. Aranjase să facă o vizită de câteva ore la Schloss Grüningen. Dar în seara aceea a început să ningă în toată Turingia și în toată Saxonia. Vântul de nord-est scotea în evidență fiecare creangă, fiecare oiște de la șaretă, fiecare grămadă de varză, învăluindu-le într-un strat de alb cristalin. După care se făceau nevăzute și nu rămânea decât o orbire albă, care părea în același timp că se înalță din pământ și cade din cerul greu.

În timp ce Karoline dădea o mână de ajutor să se facă o cărare spre cișmeaua de afară, a sosit o scrisoare de la Hardenberg, de la Grüningen.

– Deci n-a ajuns mai departe!

În scrisoare îi spunea, poate nu dând dovadă de mare tact, că, fiind prins în ninsoare, a rămas să doarmă și să mănânce în „cea mai primitoare casă din lume“. Zăpada era atât de mare, zicea el, că ar fi fost primejdios să iasă și că un om cugetat nu-și asumă asemenea riscuri fără rost. „Voi rămâne, vreau să rămân, trebuie să rămân, ar trebui să rămân, pot să rămân aici, cine se poate împotrivi Sorții? Am hotărât că sunt Determinist. S-ar putea ca Soarta să nu fie atât de bună altă dată.“

„În casa aia mare trebuie să existe cineva care să dea zăpada ca să intre trăsura“, și-a zis Karoline. „Dar el spune

mereu o groază de aiureli. Când a venit aici prima dată, mi-a spus că am mâini frumoase și că și fața de masă și tava pentru ceai sunt frumoase.“

El pusese în plic și niște versuri, care se încheiau așa:

*Îngăduie-mi o privire în viitor, când inimile noastre
Nu vor mai fi pline de neliniște și resemnare, iar Dra-
gostea și Soarta*

*Ne vor răsplăti cel puțin pentru jertfele noastre și de-
parte, în urma noastră,*

Oceanul cel sălbatic va vui.

*Într-o zi, la miezul vieții, vom sta amândoi la masă,
Fiecare va fi căsătorit, alături de cel pe care-l iubește.
Și atunci vom privi în urmă la cum a fost de dimineată.*

*Cine ar fi visat una ca asta? Inima nu suspină nicio-
dată în zadar!*

Karoline știa că „Inima nu suspină niciodată în zadar!“ sunt vorbe din-acelea care se scriu pe hârtiile în care se împachetează dulciurile. Însă ultimul vers era un supliciu. Iată-l pe admiratorul ei inexistent, *Verliebte*¹ cel ne-iubit, plăsmuit din propria ei nefericire, stând cu ea la masă, într-adevăr, toți patru erau acolo. Dar cel puțin poezia era pentru ea și numai pentru ea. Se numea *Răspuns lui Karoline*. A pus-o în sertarul în care ținea astfel de lucruri și a răsucit cheia. Apoi s-a strâns în brațe de parcă s-ar fi scuturat de frig.

---

¹ „Iubit“ – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

ACUM ÎNGĂDUIȚI-MI S-O CUNOSC

În cele două zile petrecute cu familia Rockenthien, pe Fritz l-a surprins nespus diferența dintre viața de zi cu zi la Kloster Gasse, Weissenfels, și cea de la Schloss Grüningen. La Grüningen nu existau nici interogatorii, nici întâlniri de rugăciune, nici neliniște, nici catehisme, nici frică. Supărarea, în caz că exista așa ceva, se risipea în câteva clipe și ceea ce la Weissenfels s-ar fi numit pierdere de vreme exista din belșug. La micul dejun, la Grüningen nimeni nu trântea ceașca de cafea și nici nu țipa *Satt!* Vânzoleala neconținută din jurul liniștitei Frau Rockenthien (care, ca și Freifrau van Hardenberg, avea încă un nou-născut de crescut) părea o imagine a eternei reîntoarceri, așa că nici gând ca timpul să se declare de unul singur dușman.

La Grüningen, dacă pomeneai de avansul francezilor, nu se îngrijora nimeni. Când George a apărut într-o jiletcă tricoloră, nu s-a mirat nimeni. Îndurerat, Fritz l-a comparat pe Demonul George, afabil și gălăgios, cu ciudatul

de Bernhard. Iar vizitele Unchiului Wilhelm la Weissenfels semănau groază și te rugai să plece, în vreme ce la Grüningen poposeau tot soiul de cunoștințe și prieteni și erau bine primiți cu toții, chiar dacă trecuseră pe-acolo doar cu o zi în urmă, ca și cum nu s-ar mai fi arătat la față de luni bune.

– Vara ținem *Nachtisch* afară, sub liliac, i-a zis Frau Rockenthien. Și trebuie să ne citiți.

La Weissenfels, după ce se lua masa, dispărea toată lumea imediat ce se rostea rugăciunea de mulțumire. Fritz nu era sigur că există un liliac în grădină. Ar fi fost înclinat mai degrabă să spună că nu...

Cum probabil că nu avea să petreacă acolo decât o zi ori două, știa că trebuie să-și folosească înțelept timpul.

– Dorința vi s-a îndeplinit, Fräulein Sophie, i-a spus privind-o, în timp ce ea stătea în dreptul aceleiași ferestre în *Saal*.

Tocmai deschisese gura roz, de copil, și parcă fără să-și dea seama scosese un pic limba, dornică să guste fulgii de cristal strânși de partea cealaltă a sticlei. Herr Rockenthien, care a trecut ca tunetul, cu George și Hans, s-a oprit să-l întrebe despre studii. Pe toți cei cu care făcea cunoștință îi întreba sincer interesat cu ce se ocupă, obicei deprins pe vremea când fusese ofițer în slujba Prințului de Schwarzburg-Sondeshausen. Fritz i-a răspuns entuziast, pomenind de chimie, geologie și filosofie. Și de Fichte.

– Fichte ne-a explicat că există un singur sine absolut, o singură identitate pentru toți oamenii.

– Atunci, Fichte ăsta are noroc, i-a strigat Rockenthien. În casa asta, eu trebuie să am grijă de treizeci și două de identități.

– Papa nu-și face nicio grijă, a răspuns George. Azi, când grădinarul-șef îl căuta disperat să-l întrebe ce să facă cu șanțurile blocate, el vâna în zăpadă.

– Eu am o carieră în armată, nu în grădina de legume, a zis Rockenthien binedispus. Cât despre vânătoare, nu mă pasionează. Dis-de-dimineață mi-am luat arma și am ieșit ca să-mi hrănesc familia.

Ca un magician, a scos din buzunar ceea ce evident uitase până atunci, un șir pe care erau legate niște păsărele moarte. Aveai impresia că procesiunea – una ori două s-au înțepenit și a trebuit să tragă și să se opintească – o să continue la nesfârșit.

– Cânepari! Nu ajung departe! a strigat George. Zdrobesc trei dintr-o lovitură.

– Toți socotesc că n-am nimic de făcut, a spus Herr Rockenthien, însă adevărul este că acum e una dintre cele mai aglomerate perioade și una dintre datoriile mele va fi să am grijă să fie totul în ordine la Târgul din Postul Crăciunului.

– Unde este acest târg? l-a întrebat Fritz.

Nu ca să *fichtisieren* aici, și-a zis în gând, așa că mai bine nu mai scoate nicio vorbă despre asta.

– O, la Greussen, la aproape trei kilometri și jumătate depărtare, i-a strigat Sophie. E singurul lucru care se întâmplă aici, în afară de târgurile de vară și de toamnă, care sunt tot la Greussen.

– Dar n-ai fost la târgul de la Leipzig până acum? a întrebat-o el.

Nu. Sophie nu fusese niciodată la Leipzig. La simplul gând de a merge acolo, i-au sclipit ochii și i s-au deschis buzele.

Cu ce sau cu cine seamănă, se gândea el, cu părul ei bogat, cu nasul ei lung și drăguț, care nu aduce deloc cu al mamei ei? Și nici sprâncenele arcuite nu aduc cu ale mamei. În al treilea volum din *Physiognomische Fragmente* exista o reproducere după o placă de aramă a unui autoportret făcut de Rafael la douăzeci și cinci de ani. Imaginea aceasta avea exact aerul lui Sophie. După placă, nu-ți dădeai seama ce culoare e, bineînțeles, și nici ce fel e pielea, observai doar expresia nelumească și omenească și că ochii mari sunt negri ca noaptea.

În primul sfert de ceas, la fereastra de la marea *Saal*, Fritz își deschisese deja inima în fața lui Sophie. Acum îngăduiți-mi s-o cunosc, se gândea. Cât de greu să fie?

– Dacă o să ne petrecem viața împreună, i-a zis, aș vrea să descopăr totul despre tine.

– Da, dar nu ai voie să-mi spui *tu*.

– Foarte bine. Nu-ți voi spune până nu am permisiunea dumitale.

Să facem o încercare, și-a zis el, deși se prea poate să se joace cu frățiorul și surioara. Erau pe terasa lungă și mare dintre casă și grădină, pe care nu mai era aproape nici urmă de zăpadă. Micuții Mimi și Rudi, obraznici, alergau pe lângă ei cu cercurile lor de fier.

– *Lass das*¹, Freiherr, nu știți să loviți! strigase Rudi sec, numai că Fritz știa, căci crescuse într-o casă în care existau multe asemenea cercuri, așa că a lovit în primul, apoi în al doilea tare și sincer, și au sărit cât colo și aproape că s-au făcut nevăzute.

– Acum spune-mi ce crezi despre poezie.

---

¹ „Lăsați“ – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

– Nu mă gândesc deloc la poezie, i-a răspuns Sophie.
– Dar n-ai vrea să rănești sentimentele unui poet.
– N-aș vrea să rănesc sentimentele nimănui.
– Să vorbim despre altceva. Ce-ți place cel mai mult să mănânci?

– Supă de varză, i-a răspuns Sophie, și țipar afumat și frumușel.

– Ce crezi despre vin și tutun?
– Îmi plac și ele.
– Adică fumezi?
– Da. Tatăl meu vitreg mi-a dat o pipă.
– Și muzica?
– A, iubesc muzica. Acum câteva luni niște studenți au cântat o serenadă în oraș.

– Ce serenadă?
– *Wenn die Liebe in deinen blauen Augen*¹. Nu putea fi pentru mine, desigur, că eu am ochi negri, dar a fost foarte frumos.

Muzica, da. Dansul, da, fără îndoială, însă ea nu avea voie să participe la baluri publice înainte de a împlini paisprezece ani.

– Mai ții minte ce te-am întrebat când ne-am cunoscut, lângă fereastră?

– Nu, nu mai țin.
– Te-am întrebat dacă te-ai gândit vreodată la căsătorie.
– A, de asta mi-e frică.
A repetat „De asta mi-e frică“.

---

¹ „Când dragostea strălucește în ochii tăi albaștri“ – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

După ce Rudi s-a întors, cu Mimi smiorcăindu-se în spatele lui, pentru a fi expediat din nou („Sărmanii! Rămân fără suflare!“ a spus Sophie), a întrebat-o despre credința ei. Ea i-a răspuns imediat. Țineau zilele de căință, bineînțeles, duminica se duceau la biserică, dar ea nu credea tot ce ziceau acolo. Nu credea în viața de după moarte.

– Dar Iisus Christos s-a întors pe pământ!

– Foarte frumos din partea lui! i-a zis ea. Am tot respectul pentru Christos, dar ar fi ridicol, dacă ar trebui să merg și să vorbesc iar după ce mor.

– Ce face tatăl dumitale când îi spui că nu crezi?

– Râde.

– Dar când erai mai mică ce-ți spunea profesorul? Sigur ai avut un profesor.

– Da, până la unsprezece ani.

– Pe cine?

– Pe Magister Kegel de la seminarul de aici, din Gröningen.

– Ai fost atentă la el?

– O dată s-a supărat pe mine.

– De ce?

– Nu-i venea să creadă că înțeleg atât de puțin.

– Ce nu înțelegeai?

– Cifre, numere.

– Numerele nu sunt mai greu de înțeles decât muzica.

– Ei bine, Kegel m-a bătut.

– Bineînțeles că nu te-a bătut, Sophie.

– Ba da. M-a lovit.

– Și tatăl dumitale vitreg ce-a zis?

– Păi... i-a fost greu. Față de un profesor trebuie să fii ascultător.

- Ce-a făcut Magister Kegel?
  - A strâns banii care îi reveneau și a ieșit din casă.
  - Dar ce a spus?
  - *On reviendra, mam'zell.*
  - Dar nu s-a mai întors?
  - Nu. Iar acum sunt prea mare ca să mai învăț ceva.
- S-a uitat la el ușor neliniștită și a adăugat:
- Poate că, dacă văd o minune, cum vedeau oamenii pe vremuri, ar trebui să am mai multă credință.
  - Minunile nu-i fac pe oameni să creadă! a țipat Fritz.
- Credința e minunea.

A băgat de seamă că, fiindcă se străduise din răspuneri, Sophie părea dezamăgită și a continuat:

- Ascultă-mă! O să-ți povestesc ce am simțit prima dată când te-am văzut lângă fereastră. Când ne cad ochii pe anumite chipuri... mai ales pe anumiți ochi, pe anumite expresii, pe anumite mișcări – când auzim anumite cuvinte, când citim anumite pasaje, gândurile devin legi... o concepție despre viață fidelă sieși, fără vreo înstrăinare de sine. Iar sinele e eliberat pentru moment de presiunea constantă a schimbării... Mă înțelegi?

- Da, a răspuns ea, dând din cap aprobator. Am mai auzit. Unii oamenii se nasc și iar se nasc pe lumea asta.

- N-am vrut să spun chiar așa, a continuat Fritz. Însă și Schlegel e interesat de transmigrație. Ți-ar plăcea să te naști din nou?

Sophia a stat pe gânduri o clipă.

- Da, dacă aș putea să am păr blond.

Herr von Rockenthien a stăruit ca junele Hardenberg să rămână mai mult. Dacă băga cumva de seamă că

acest fiu de viță străveche îi face curte fiicei lui vitrege, nu avea absolut nimic împotriva, deși s-ar putea spune că, grație firii lui, el încuraja aproape orice. Frau von Rockenthien, senină și aparent într-o excelentă stare de sănătate, însă sprijinindu-se pe nenumărate perne, dădea și ea din cap a încuviințare. Oricum, a amintit că în scurt timp Friederike von Mandelsloh, sora mai mare a lui Sophie, avea să vină acasă, la Grüningen, într-o lungă vizită, așa că va putea să-i țină companie lui Söphgen.

– Să se întoarcă toți, a declarat Rockenthien. Despărțirile sunt dureroase. Nu asta se cântă la Jena la sfârșitul anului, când pleacă studenții?

– Ba da, a răspuns Fritz, iar Rockenthien, cu un glas adânc ca al treilea nivel dintr-o mină de aramă, însă cu o veselie ca nuca în perete, s-a apucat să cânte un cântec plângăcios: *Scheiden und meiden tut weh...*¹

– Acum, când vă părăsesc primitoarea casă, aş dori să-mi acordați permisiunea de a-i scrie o scrisoare fiicei dumneavoastră vitrege, Sophie, a zis Fritz.

Rockenthien s-a întrerupt din cântat și, venindu-și în fire și întorcându-se la îndatoririle lui, a răspuns că nu are nicio obiecție, câtă vreme mama ei va deschide scrisoarea și o va citi ea prima.

– Desigur. Și, dacă vi se pare cuvenit, aş dori să i se îngăduie să-mi răspundă în scris.

– Să i se îngăduie! Dacă asta e tot, atunci, i se îngăduie!

---

¹ „Tare doare despărțirea“ – în lb. germ. în orig. Cântec popular (n. tr.).

NU POT S-O ÎNȚELEGE

Fritz a scris în jurnalul lui: „Nu pot s-o înțeleg, îmi scapă. Iubesc ceva ce nu înțeleg. Mă are, dar nu e deloc sigură că mă vrea. O influențează tatăl ei vitreg și văd acum că veselia este la fel de neîndurătoare ca evlavia. Într-adevăr, mi-a spus că ar vrea să mă vadă mereu vesel. El i-a dat, desigur, și o pipă de tutun.

August Schlegel scria că «forma e mecanică atunci când, printr-o forță exterioară, se imprimă pur și simplu ca o adăugire accidentală, fără referire la calitatea ei; de pildă, ca atunci când îi dăm o anumită formă unei mase moi ca să poată păstra aceeași formă când se întărește. Forma organică e înnăscută: se desfășoară dinăuntru și-și dobândește fermitatea în același timp cu dezvoltarea perfectă a germenului».

Cu siguranță că asta se întâmplă și cu Sophie. Nu vreau s-o schimb, însă recunosc că aș vrea să simt că, dacă ar trebui, aș putea. Dar în doisprezece ani, în care nu a știut că exist pe-acest pământ, ea «și-a dobândit

fermitatea», ar trebui să fiu mai fericit, dacă aş vedea o deschidere, umbra unei deschideri, unde m-aş putea face simţit puţin.

Să decidă că nu crede în viaţa ce va să vină. Ce insolenţă, ce enormitate!

A zis «Îmi placi cu adevărat».

Vrea să fie pe placul tuturor, dar nu să se adapteze. Chipul ei, trupul ei, felul în care se bucură de viaţă, sănătatea ei, cea despre care îi face plăcere să vorbească. Căteii ei. Oare temperamentul i s-a trezit deja la viaţă? Teamă de fantome, obiceiul de a bea vin. Mâna pe care şi-o duce la obraz“.

La casa din Kloster Gasse mama lui era tot în pat, după ce-l adusese pe lume pe Christoph, care creştea doar multumitor, deşi avea o doică excepţional de înzestrată, adusă dintr-un sat. Fără să se plângă de nimic, ca de obicei, acum nu-şi făcea griji decât pentru micuţul ei şi pentru Bernhard. Cineva ar putea să-l dezamăgească – (mereu se temea de asta de Crăciun) – şi, fără să vrea, să-i distrugă credinţa în Knecht Rupert.

– Nu ţin minte ca Bernhard să fi crezut vreodată în Knecht Rupert, i-a spus Fritz lui Sidonie. A ştiut întotdeauna că e un Dumpfin bătrân, de la brutărie, cu barbă falsă.

Le încredinţase secretul lui doar lui Karoline Just, lui Erasmus şi lui Sidonie, care înţelegeau că nu trebuie să-şi tulbure mama nici acum, nici altă dată. Fritz a târât-o pe Sidonie în camera lui, unde a scos al treilea volum din *Physiognomie* de Lavater.

– Uite-o pe Söphgen a mea așa cum e. E autoportretul lui Rafael, bineînțeles... Dar cum poate o fată de doisprezece ani să arate ca un geniu de douăzeci și cinci?

– Simplu, a răspuns Sidonie. Nu poate.

– Dar n-ați văzut-o.

– E-adevărat. Dar *o voi* vedea, bănuiesc, și atunci o să spun exact același lucru.

El a închis cartea.

– Am buzunarele pline cu ce am cumpărat.

A scos o groază de turtă dulce, cutiuțe cu ace de cusut, colonie, un laț de păsărele și o catapultă.

– Unde să le pun? Nu vă închipuiți cât de incomode sunt. Un chin!

– În bibliotecă. Acolo oferim darurile.

Sidonie trebuia să se ocupe de toate, stând cu o ureche pâlnie la nevoile și văicărelile exprimate sfios ce se auzeau din când în când din camera mamei. Se îngrijise deja ca grăjdarii să aducă în casă crengi de brad, pe care le făcuseră morman în bibliotecă. Ea, personal, ținea cheia. Când deschidea ușa, o mireasmă tare, copleșitoare, de verde se strecura spre hol, ca și cum pădurea însăși ar fi intrat în casă.

– Am cumpărat astea pe drum, de la Freyburg, a zis Fritz. Presupun că vă sculați cu noaptea-n cap în fiecare zi, ca întotdeauna, ca să vă apucați de treabă.

– Urăsc să cos, a spus ea, și nu mă pricep deloc și nici n-o să mă pricep vreodată, dar, da, mă scol cu noaptea-n cap.

Unde era Erasmus? Karl sosise, venise și Anton, Freiherr trebuise să plece la salina din Artern, dar avea să se întoarcă în ajunul Crăciunului.

– Asta e ciudat, Fritz, că Asmus a pornit călare spre Grüningen ca să te întâlnească pe tine.

– Călare? Pe ce?

– Ordonanța lui Karl a adus încă un cal de la remontă.

– Ce noroc!

– Nu e așa un noroc pentru Asmus, care nu se descurcă prea bine cu calul ăsta și a căzut deja de două ori.

– O să-l ia cineva, drumurile sunt pline acum, când se duce zăpada. Dar de ce merge la Grüningen? E o tâmpenie, *Weiss Gott!*

Sidonie aranja și iar aranja toate lucrurile strălucitoare aduse de el.

– Cred că voia să vadă cu ochii lui cum arată Sophie a dumitale.

FRAȚII

– Fritz!

Erasmus și-a prins din urmă fratele pe treptele de la intrare, alergând pe scara din dreapta și izbindu-l de-o parte pe Lukas, îngrijitorul, cu tot cu mătură.

– Am văzut-o, Fritz. Da, am fost la Grüningen! Am vorbit cu Sophie a ta, cu o prietenă de-ale ei și cu familia ei!

Fritz a înghețat pe loc, iar Erasmus i-a strigat:

– Ești cel mai bun frate, dar nu se potrivește!

L-a luat în brațe pe fratele lui, mult mai înalt decât el.

– Nu se potrivește deloc, Fritz. E bună din fire, da, însă nu se compară cu tine ca intelect. Tu ești filosof, marele meu Fritz, tu ești poet.

Lukas s-a făcut nevăzut cu mătura lui cu tot, țâșnind spre ușa de la bucătărie, unde să repete ceea ce tocmai auzise.

– Cine ți-a dat permisiunea să mergi la Grüningen?
a întrebat Fritz, până acum aproape calm.

- Sophie e proastă, Fritz!
- Ești nebun, Erasmus!
- Nu, nu sunt nebun, marele meu Fritz!
- Repet. Cine ți-a dat permisiunea...
- N-are nimic în cap...
- Mai bine taci!
- ...cum nici o cană goală n-are nimic în ea, Fritz!
- Taci!

Erasmus a continuat. Și acolo, pe treptele de la intrarea casei din Kloster Gasse, cei doi s-au dat în spectacol, ceea ce i-a scandalizat pe localnicii din Weissenfels care s-au nimerit să treacă pe-acolo, așa cum îi scandalizase evadarea lui Bernhard pe malurile râului. Iată-l pe cel mai mare dintre fiii familiei Hardenberg, mândria lui Freiherr, aproape încăierându-se cu fratele lui.

Erasmus era de departe cel mai supărat. Sufla ca un ceainic în aerul iernii. Fără să se opintească, încercând să nu-și iasă din fire, Fritz l-a lipit de balustrada de fier.

- Tu ești bine intenționat, *Junge*¹, nu mă îndoiesc. Ai sentimente frățești. Crezi că am căzut în plasa unui chip frumos.

- Nu, nu cred! s-a împotrivit Erasmus. Da, ai căzut în plasă, dar nu în plasa unui chip frumos. Nu e frumoasă, Fritz, nu e nici măcar drăguță. Mai spun o dată că Sophie n-are nimic în cap și, la doisprezece ani, are gușă...

- Scumpă Freiin, frații dumneavoastră s-au luat la bătaie pe treptele de la intrare, a anunțat Lukas. Acum

---

¹ „Tinere“ - în lb. germ. în orig. (n. tr.).

gata cu liniștea, gata cu camaraderia, iată-i dându-și arama pe față în Kloster Gasse.

- Mă duc la ei imediat, a zis Sidonie.
- Să-i dau de veste lui Freifrau?
- Nu fi nerod, Lukas!

Lui Erasmus i se făcuse o primire călduroasă la Grüningen, unde se dusesse într-o vizită absolut neanunțată. Era bine-venit de dragul fratelui său, Frau Rockenthien având o slăbiciune specială pentru tinerii neînsemnați, fiind convinsă că, dacă le dai de mâncare din belșug, poți să faci zdrahoni din ei. Iar Sophie însăși, a descoperit el cu groază, nu era decât o fată foarte gălăgioasă, foarte mică, nesemănând nici pe departe cu surorile lui. În cele aproape două ceasuri cât durase vizita lui, neavând voie să iasă neînsoțite, Sophie și o prietenă de-ale ei, o anume Jette Goldacker, îl invitaseră la o plimbare pe alea de pe malul Elbei ca să vadă husarii, care erau beți și alunecau pe gheață, și pe sergentul regimentului, și totul mergea ca uns. Jette le atrăsese atenția, e adevărat, la un caporal care se descheia la nasturi, dar Sophie n-o apostrofase. Sophie nu zicea *morgen*, ci *morchen*, nu *spät*, ci *späd*, nu *Hardenberg*, ci *Hardenburch*. Ei bine, lui Erasmus nu-i păsa nici cât negru sub unghie de cum vorbește. Nu se dădea profesor de vorbire. Dar nicio dată nu mai cunoscuse o tânără domnișoară de familie bună care să vorbească atât de liber.

Pesemne că Fritz o luase razna.

- Ești beat. E *Rausch*, gândește-te că ești *im Rausch*. O să treacă, e în firea lucrurilor.

Pentru că se apropia Crăciunul și Freiherr se putea întoarce în orice clipă, nimic nu se mai putea spune între ei și, la urma urmei, cearta nu izbucnise din dușmănie, ci din iubire, ceea ce nu însemna că o să se împace mai ușor. S-a recurs la un armistițiu.

„Eu știu că mi se dăruiește duh. Cum să fiu beat?“, a scris Fritz.

Departă o să stau de ea pe veci?

Speranța de-a fi una

Cu ceea ce recunoaștem că e-al nostru,

Dar nu putem avea pe de-a-ntregul,

Oare și ea se va numi beție?

Omenirea toată va fi, în timp, ceea ce Sophie

E acum pentru mine: perfecțiunea omenească – duh –

Și-atunci, sensul cel mai înalt al vieții

Nu va mai fi luat drept vise la beție.

CRĂCIUNUL LA WEISSENFELS

– Ce tot spun băieții? a întrebat Freifrau bănuitoare.

I se îngăduise să se mute cu nou-născutul din marele și ponositul dormitor conjugal sus, într-o încăpere mult mai mică, aproape un pod, unde se țineau uneori merele și, în ciuda frigului, se simțea mereu mirosul leneș, dulce-amar, de măr. Numai doica și slujnica doamnei, pe care le luase cu ea când se căsătorise și plecase din căminul de altădată, urcau până acolo pe treptele care scârțâiau – urca și Sidonie, desigur, dar ea zbura pe scară.

– Sidonie, draga mea, mi s-a părut că aud cum ridică tonul, deși parcă mai mult ieri decât azi... Ia spune-mi, despre ce vorbește Fritz?

– Despre duhul moral, mamă.

Auzind cuvântul de ordine de la Herrnhut, Freifrau s-a cufundat iar, eliberată, în pernele scrobite.

– Și biblioteca e gata pregătită... știți că tatălui dumneavoastră îi place să...

– Bineînțeles, bineînțeles, i-a răspuns Sidonie.

– Micuțul Christoph e mai bine? Ce credeți?

Sidonie, expertă, a dat la o parte câteva straturi de șaluri și s-a uitat de aproape la fragilul ei frățior. El s-a încruntat la ea bărbătește, iar ea s-a luminat la față.

– Da, într-adevăr, e mult mai bine.

– Slavă Domnului! Slavă Domnului! N-ar trebui să spun asta, tot un suflet creștin e și ea, dar nu-mi place deloc doica.

– O să vorbesc cu ea de îndată, a zis Sidonie, și o s-o trimit înapoi la Elsterdorf.

– Și apoi...?

Sidonia a crezut că mama ei își face griji că o să se mute din nou, dar nu era așa.

– Vă gândiți să vă întoarceți în dormitorul de jos. Nu, încă nu v-ați revenit îndeajuns. Mă duc să vă trimit cafeaua.

Freiherr ținea vechiul obicei, la care majoritatea familiilor din Weissenfels renunțaseră, și anume adunarea de Crăciun. Mama vorbea cu fiicele, tatăl, cu fiii, dezvăluindu-le mai întâi ce nu le plăcuse și după aceea ce le plăcuse cel mai mult la purtarea lor în ultimul an. În plus, celor mai mici din familia Hardenberg li se cerea să mărturisească tot ce ar fi trebuit să le spună părinților, dar nu le spusese. Freifrau nu se înzdrăvenise atât cât să se îngrijească de această îndatorire, iar Freiherr, socoteau ei, era posibil să sosească de la Artern mai târziu decât se preconizase. Dar a ajuns exact când zisese că o să ajungă.

În ajunul Crăciunului a fost senin și n-a băttut vântul. Toată ziua din curte s-a auzit sunând ciocănelul ușii de

la bucătărie. Niciunul dintre cei care cereau milostenie la casa Hardenberg nu pleca niciodată cu mâna goală, iar în ziua aceea se puteau aștepta la ceva mai mult. La Oberwiederstadt, presiunea fusese și mai mare. Casa fusese foarte aproape de graniță și mulți care nu aveau permisiunea de a merge în Prusia și într-adevăr nu erau bine-veniți în niciun ținut de acolo – vagabonzii, soldații bătrâni, trupele de teatru ambulante, negustorii – treceau granița ca gunoiul care plutește pe apă și ajunge la malul râului. La Weissenfels rămâneau numai săracii și nebunii orașului și mai târziu fetele purtând în pân-tece prunci nedoriți, care nu-și permitau să plătească serviciile Făcătoarei de îngeri, doftoroaia din strada dos-nică. Fetele acelea nu veneau la ușa bucătăriei decât după ce se întuneca bine.

În bibliotecă se aduseseră lumânări, care așteptau să fie aprinse pe fiecare rămurică din crengile de brad strânse maldăr. Pe mese s-au așternut fețe de masă albe, câte o masă pentru fiecare suflet din gospodărie. Pe fiecare masă, câte un nume scris din pastă de migdale și aluat maroniu. Pe daruri însă nu erau scrise nume. Trebuia să ghicești de la cine e darul sau, dacă nu, nu aflai niciodată.

– Ce se cântă în ajunul Crăciunului? a întrebat Karl

– Nu știu, i-a zis Sidonie. Tatei îi place *Bun venit în Valea Suferinței* de Reichardt.

– Literale din pastă de migdale nu se mănâncă, Bernhard!

Bernhard s-a simțit rănit în sentimentele lui. Nu-i mai păsa de dulciuri de aproape doi ani.

– Îndrăznesc să spun și că e ultimul an în care mai cânt cu voce de soprană. Pubertatea bate la ușă.

– Ce vreau eu să știu e următorul lucru, a strigat Erasmus. Vreau să aflu de la tine, dragul nostru Fritz, ce o să zici când o să ne pună tata să mărturisim ce am făcut anul acesta. Știi ce ți-am scris deja, că poți să te bazezi pe mine în orice privință. Dar ai de gând să-i spui, așa cum mi-ai spus mie, nu că ești îndrăgostit, că pentru un asemenea lucru nu trebuie să-ți ceri iertare, cum nu trebuie să-și ceară iertare pasărea că zboară – ci că te-ai logodit cu o fetiță de doisprezece ani, care râde, uitându-se printre degetele de la mână dusă la ochi, când vede un om beat în zăpadă?

– Despre asta nu mi-ai zis nimic, a intervenit Karl cu reproș.

Deși atașat de Fritz, Bernhard era în al nouălea cer, fiindcă întrevedea tot felul de lucruri stânjenitoare.

– Nu o să-i spun nimic nedemn despre Sophie, a declarat Fritz. Numele ei înseamnă „înțelepciune“. Ea e înțelepciunea mea, ea e adevărul meu.

– Luminile, Freiin! a vorbit Lukas, intrând în grabă. Slăvitul dumneavoastră tată coboară în bibliotecă.

– Atunci, dă-mi o mână de ajutor!

Lukas lăsase ușa deschisă și au văzut toată slujitorimea strânsă afară, cu șorturile de bucătărie ca niște pete de alb în umbra din hol. La Grüningen ar fi fost veselie mare la o asemenea sărbătoare, dar nu și la Kloster Gasse.

În bibliotecă, nenumăratele luminițe, mândre și strălucitoare, proiectau umbrele mari ale crengilor de brad pe pereții înalți și chiar și pe tavan. În căldura din încăpere respirau și mai adânc, și mai rășinos, și mai verde. Pe mese, lumina scânteia pe nuci poleite în auriu, păsări în colivii, hârciogii în cuiburile lor, păpuși din pâine albă,

răsucită, cărți de cântece religioase, cutia de ace de cusut a lui Fritz și sticlute cu Könischwasser, broderia lui Sidonie, bucăți de salcie și mesteacăn, cuțite de buzunar, foarfeci, pipe, linguri de lemn cu cozi stranii, care le făceau aproape cu neputință de folosit, texte religioase tipărite pe hârtie și lipite pe foițe din metal strălucitor. Ce deosebire izbitoare între acest talmeș-balmeș plin de sclipici și expresia rătăcită de pe chipul rotund al lui Freiherr von Hardenberg când a intrat! Când s-a oprit la ușă să-i dea instrucțiuni lui Lukas, Fritz i-a zis lui Karl:

– E bătrân, dar eu nu reușesc să mă adun ca să-i ușurez viața.

Freiherr a pășit înăuntru și, gest fără precedent, s-a așezat într-un fotoliu. Ei s-au uitat la el îngroziți. În ajunul Crăciunului avea obiceiul să rămână în picioare în spatele biroului mare, tapisat în piele, așezat chiar în mijlocul încăperii, pe care nu se puneau niciodată cadouri și lumânări.

– De ce face asta? a îngăimat Erasmus.

– N-am idee, a spus Fritz. Schlegel zice că Goethe a cumpărat și el un fotoliu din asta, însă când se așază în el nu poate să gândească.

Tatăl lor a luat cuvântul, bătând cu mâna în brațul fotoliului, ca și cum ar fi vrut să marcheze trecerea timpului.

– Așteptați să cântăresc purtarea din acest an, atât progresul pe care l-ați făcut, cât și greșelile pe care le-ați săvârșit. Așteptați să vă întreb ce mi-ați ascuns. Așteptați, și într-adevăr este de datoria voastră să o faceți, să-mi spuneți adevărul. Așteptați toate acestea, însă vă înșelați. În acest ajun de Crăciun, ajunul Crăciunului din anul

1794, nu doresc nicio mărturisire și nici nu voi pune întrebări. Din ce motiv? De fapt, când eram la Artern am primit o scrisoare de la un foarte vechi prieten, fost Predicator la Frații din Neudietendorf. Era o scrisoare de Crăciun, care mi-a amintit că am cincizeci și șase de ani și, prin firea lucrurilor, am să mai trăiesc doar câțiva ani pe-acest pământ. El mă învăța nu să dojenesc, ci să nu uit că este o zi de nespusă bucurie, în care toți oamenii, bărbați și femei, ar trebui să fie nici mai mult, nici mai puțin decât copii. Prin urmare, a adăugat, uitându-se încet la mesele strălucitoare, la lingurile de lemn, la nucile aurite, eu însumi am devenit, în aceste clipe sacre, copil pe de-a întregul.

Ceva mai puțin copilăros decât fața lui lată, brăzdată de riduri, tare ca pielea și fără niciun fir de păr și decât ochii lui perplecși, chinuiți sub sprâncenele puternice, aproape că nici nu s-ar putea închipui. Probabil că Predicatorul nu încercase să-și închipuie. Frații știau prea bine ce înseamnă bucuria și poate că uneori uitau ce emoție grea e ea și cât de neobișnuită e pentru mulți oameni. Freiherr și-a ridicat ochii împovărați de la birou.

– Nu avem muzică?

Dezamăgit de ciudata blândețe a tatălui său, dar încântat să-și vadă frații mai mari răsuflând ușurați, Bernhard s-a urcat pe scara din bibliotecă, pe care o foloseau ca să ajungă la rafturile de sus, și a început să cânte cu un glas încă de copil, de o puritate absolută: „S-a născut, să-l iubim”. Glasul lui angelic a fost un semn pentru servitorii așteptând răbdători, care au intrat s-o aducă pe Amelie, în vârstă de doi ani, care a înaintat hotărâtă spre tot ce sclipa și spre o grămăjoară înfofolită, adică

spre micuțul Christoph. Flăcările lumânărilor au prins a pâlpâi încet și a se prelinge pe crengile veșnic verzi, trosnind apoi, sfârâind și lăsând urme de fum dulce după ce Sidonie le-a stins calm. Încăperea era tăcută, brăzdată de petice de lumină strălucitoare și de umbră, când toată lumea s-a dus să-și caute masa.

Erasmus s-a apropiat de Fritz.

– Ce-o să-i spui tatei acum?

MANDELSLOH

Nimic. Fritz accepta ce hărăzesc Soarta și Întâmplarea și profita de ocazia de a nu spune nimic. Distanța care îl despărțea de Erasmus îl neliniștea mult mai mult decât cearta cu tatăl lui.

La Neudietendorf învățase, chiar și atunci când crezuse că refuză să învețe, respectul moravilor pentru întâmplare. Întâmplarea este una dintre manifestările voinței lui Dumnezeu. Dacă ar fi rămas în rândurile Fraților, grupul i-ar fi ales până și soția. Întâmplarea adusesese scrisoarea Predicatorului la Artern mai repede decât ar fi fost de așteptat și astfel putuse să amâne discuția despre căsătoria cu Sophie până cândva când ar fi fost mai aproape de posibilitatea de a-și câștiga singur existența. Dar, după cum știa, întâmplarea putea în orice clipă să-l readucă pe tatăl lui la starea obișnuită de nerăbdare furioasă. Doar vorbise despre bucurie, la urma urmei, într-o singură zi.

În ajunul Anului Nou, la șase zile după Crăciun, Fritz a primit o scrisoare de la Sophie.

Dragă Hardenberg,

În primul rând îți mulțumesc pentru scrisoare, în al doilea pentru părul tău și în al treilea pentru drăgălașă cutie cu ace de cusut care-mi place mult. Mă întrebi dacă îți îngădui să-mi scrii? Poți să fii sigur că-mi face plăcere oricând să citesc o scrisoare de la tine. Știi dragă Hardenberg nu mai pot să scriu.

Sophie von Kühn

– Ea e înțelepciunea mea, a spus Fritz.

Întorcându-se la Grüningen pentru o vizită de o zi, de Anul Nou, în 1795, Fritz l-a întrebat pe Hausherr Rockenthien:

– De ce nu mai are voie să-mi scrie? Sunt periculos?

– Dragul meu Hardenberg, nu trebuie să mai scrie, fiindcă abia dacă poate să scrie. Trimiteți după învățător și întrebați-l! Fără îndoială că ar fi trebuit să învețe mai mult. Ha, ha! Așa, ar fi fost în stare să scrie corect o scrisoare de dragoste.

– Nu vreau să scrie corect, dar mi-ar plăcea să fie ceva mai lungi, a răspuns Fritz.

Următoarea scrisoarea de la Sophie zicea așa: „Mi-ai dat o șuviță din Părul tău și eu am înfășurat-o drăguț în Puțină hârtie și am pus-o în sertarul de la o masă. Zilele trecute când am vrut s-o scot nu mai erau nici șuvița, nici hârtia. Te rog să-ți mai tai din Păr și mai ales din Părul de pe cap“.

Când s-a dus din nou la Grüningen, a intrat în cameră o tânără zdravănă, blondă, cu o găleată.

– Doamne ajută! Am uitat ce trebuie să fac cu asta, a zis ea, trântind găleata pe pardoseala de lemn pictat.

– Ea este sora mea mai mare, Friederike, a spus Sophie nerăbdătoare. Ea este Frau Leutnant Mandelsloh.

Nu e ca mama ei, s-a gândit el, și nicidecum ca sora ei.

– El vrea să-i scriu încă o scrisoare, Frieke.

– Nu, Frau Leutnant, eu vreau să-mi scrie sute de scrisori, a zis Fritz.

– Atunci, se va încerca, a spus Mandelsloh. Dar o să aibă nevoie de cerneală.

– Nu aveți deloc în casă? a întrebat Fritz. Și la noi e la fel. Rămânem adesea fără săpun sau alte lucruri.

– Aici avem de toate din belșug, a răspuns Mendelsloh. Și e cerneală în biroul tatălui meu vitreg și în mai multe camere. Putem să luăm orice vrem de oriunde. Numai că Söphgen nu folosește cerneală în fiecare zi.

Sophie a plecat. Rămas singur cu creatura blondă, cu oase mari, Fritz și-a urmat instinctul, cerându-i încă o dată sfatul.

– Îmi recomandați să mă adresez tatălui dumneavoastră vitreg și să-i cer consimțământul pentru logodna mea cu..

– Nu vă pot da niciun sfat în privința asta, i-a zis ea calm. Trebuie să vedeți cât curaj aveți. Greu e să-ți dai seama nu ce să ceri, ci când să ceri. Presupun că trebuie să țineți cont și de tatăl dumneavoastră.

– Așa este, a recunoscut el.

– Ei bine, poate că vor sta amândoi și vor fuma o pipă cu tutun.

Fritz a încercat să și-i imagineze, dar n-a reușit.

– Astfel, totul se poate aranja fără lacrimi. Propriul meu soț a fost orfan. Nu a avut cu cine să se sfătuiască atunci când a venit să discute cu tatăl meu vitreg, doar cu sora lui necăsătorită, pe care trebuie s-o întrețină, bineînțeles.

– Vă mulțumesc pentru sfat, a spus Fritz. Cred că femeile înțeleg mai bine decât bărbații problemele de viață. Moral, noi suntem mai buni decât ele, dar ele pot atinge perfecțiunea, noi nu. Și asta, cu toate că ele particularizează, iar noi generalizăm.

– Am mai auzit asta. Și ce dacă ele preferă particularul? Cineva trebuie să aibă grijă de particular.

Fritz se plimba prin încăpere. Conversația avea asupra lui același efect ca muzica.

– Mai mult, cred că toate femeile au ceea ce Schlegel consideră că le lipsește atâtor bărbați, anume suflet frumos. Dar el este adesea ascuns.

– Foarte posibil să fie, a răspuns Mandelsloh. Ce părere aveți despre al meu?

Când a rostit cuvintele parcă a tresărit, ca și cum ar fi vorbit altcineva. Fritz, care ajunsese lângă găleata ei, s-a oprit și a fixat-o cu privirea lui strălucitoare, pe jumătate sălbatică.

– Nu vă mai prefaceți așa de interesat! a țipat ea. Sunt foarte urâtă. Soțul meu e foarte urât. Suntem doi oameni urâți. N-ar fi trebuit să zic de noi. Numai gândindu-vă la noi s-ar putea să izbucniți în lacrimi de plictiseală.

– Dar nu găsesc că...

Ea și-a dus mâinile la urechi.

– Nu, nu spuneți asta! Noi, cei urâți, știm că cei inteligenți ar trebui să conducă lumea și restul, noi, ceilalți,

ar trebui să muncească șase zile pe săptămână ca să-i țină acolo, numai dacă se vede că știu ce fac.

– Nu vorbim despre mine! a țipat el. Vorbim despre sufletul dumneavoastră, Frau Leutnant.

Sophie a apărut din nou, cu stilou, hârtie și cerneală. Se pare că se jucase în cămară cu niște pui de pisică abia veniți pe lume.

– Deci acolo sunt, a zis Mandelsloh.

Acum și-a adus aminte că adusese găleata de apă ca să înece puii. Servitorii erau slabi de înger când era vorba să se achite de o asemenea datorie.

Friederike von Mandelsloh trăise în orașul-garnizoană Langensalza, împreună cu soțul ei, locotenent în regimentul Prințului Clemens. Ea venise acasă, la Grüningen, la vreo șaisprezece kilometri distanță, fiindcă el fusese trimis în Franța, cu forța expediționară Rheinfeld. Se lamenta că nu reușise să rămână într-un loc atât cât să aibă parte de un covor așezat cum se cuvine (și avea un covor turcesc, mare). Numai că era soție de militar. Deși, evident, nu era cu adevărat rudă cu Hausherr Rockenthien, ea era preferata lui din tânăra generație. În ciuda comportamentului brusc, semimilităros, pe care-l dobândise după ce se căsătorise, la șaisprezece ani, ochii albaștri ca porțelanul aminteau de siguranța mamei ei, de calmul ei.

– Dumneavoastră sunteți cea mai bună dintre toți, îi spunea lui Friederike. N-ar fi trebuit să plecați nicio dată de acasă. Pentru mine, asta a fost o cruzime.

Orice om, se gândea Rockenthien, merită o astfel de prezență în casă. Mandelsloh verifica vinul în cămară,

îi ținea socotelile, îi îneca puii de pisică și, dacă era cazul, stătea cu ochii pe Söphgen. Friederike prelua conducerea, nu (cum făcea Sidonie la Weissenfels) de milă ori din pricina vreunei neliniști dureroase, ci pur și simplu grație priceperii surâzătoare a mamei sale de a se impune. Singurul lucru bun pe care-l făcuse Frau Rockenthien de când se născuse Günther și Hardenberg se atașase de Sophie fusese că o adusese înapoi acasă pe Friederike. În afară de asta, oricum, nimic nu era cu adevărat necesar.

ERASMUS ÎN VIZITĂ LA KAROLINE JUST

Karoline Just nu-l întâlnise niciodată pe Erasmus, dar chiar și la ușă, înainte să-l anunțe servitorul, a știut cine e. Era scund și subțirel, cu o față rotundă, iar ochii nu-i erau nici mari, nici strălucitori, însă era fratele lui Fritz. Știa din ce i se spusese despre el și că trebuie să se întoarcă, poate era chiar în întârziere, pentru următorul semestru la Hubertusberg.

Coelestin și Rahel Just erau plecate. Erau foarte ocupați momentan cu cumpărarea unui teren de grădină la câteva minute de mers pe jos de casa lor. O să cultive sparanghel și, da, pepeni, și o să construiască o casă în grădină, raiul pe pământ. Ieșiseră să bea o cafea cu vecinii și să discute planul, despre care toată lumea știa deja tot. Karoline era invitată, bineînțeles. Dar nu prea ieșea în ultima vreme.

– Mă tem că sunt doar eu să vă spun bun-venit, a zis ea. Fratele dumneavoastră locuiește tot la noi, desigur, dar s-a dus într-o vizită la Grüningen.

Erasmus venise dintr-un elan de tandrețe și dintr-un impuls conștient care-l împingea spre Karoline sau mai degrabă spre Karoline așa cum și-o închipuia el, așa cum trebuie să fi simțit și Fritz. Și el avea nevoie să împărtășească totul cu cineva care sigur îi înțelege deznădejdea care îl cuprinsese odată ce în viața lui intrase o făptură ca Sophie. În același timp, spera să afle mai multe despre ea, căci disputa cu fratele lui însemna că nu mai pot aborda subiectul, nici măcar într-o scrisoare.

– Vă vorbesc cu toată sinceritatea, Fräulein.

L-a rugat să-i spună Karoline.

– Cunoști bine Schloss Grüningen, nu-i așa? Unchiul Just se duce acolo și sigur te-a luat cu el.

– Da, m-a luat, a zis ea. Ce vrei să știi?

Dar Erasmus a izbucnit:

– Ce crezi despre ea? Cine e cu adevărat?

– Evident, eu am fost prietenă mai mult cu sora ei cea mare, care acum s-a căsătorit și a plecat de acasă.

– Spune-mi sincer, Karoline!

– N-ai cunoscut-o niciodată pe Sophie von Kühn?

– Ba da. M-am dus la Schloss Grüningen și am bătut la ușă, așa cum am bătut și aici. Am uitat de bunele maniere și nu mai am nicio explicație pentru purtarea mea. Poate că-mi pierd mințile.

– Deci ai văzut-o. E matură, pentru vârsta ei, în anumite privințe. Are un mers grațios. Are un păr frumos, negru, ceea ce e important.

Pentru prima dată, s-a uitat la el cu sinceritate:

– Cum a putut?

– Speram să-mi răspunzi tu. Am venit aici în speranța că o să-mi spui tu și, de asemenea, pentru că...

Karoline și-a venit în fire cât să tragă șnurul.

– Deși nu vrem, o să le cer, totuși, să aducă o gustare...

– Bineînțeles că nu vrem! a replicat Erasmus, care, oricum, când îl apuca, devora mari cantități de *Zwieback* și dădea pe gât ceva vin.

Are doar douăzeci de ani, se gândea ea. Îi e milă de mine. Niciodată nu va mai simți o astfel de compasiune pentru altă ființă omenească pe care nici măcar nu o cunoaște. Dar ea nu voia milă.

– Așteaptă un moment!

L-a lăsat așezat acolo, neștiind ce să facă – nu-i plăcea să mănânce mai departe, după ce ea ieșise –, și s-a întors cu versurile pe care i le trimisese Hardenberg:

*Într-o zi, la miezul vieții, vom sta amândoi la masă,
Fiecare va fi căsătorit, alături de cel pe care-l iubește.
Și atunci vom privi în urmă la cum a fost de dimineață.
Cine ar fi visat una ca asta? Inima nu suspină niciodată în zadar!*

Erasmus stătea acolo, umilit și stânjenit până aproape dincolo de cuvinte.

– Atunci, patru. Sunteți patru, Karoline, la masa asta. Înseamnă că mai e cineva, o persoană pe care-o cunoști și de care îți pasă.

– Asta spune poezia, a vorbit ea precaut. Poți s-o citești singur, dacă vrei.

I-a întins versurile, scrise la repezeală pe două foi întregi de hârtie.

- Atâta risipă! N-a scris pe spate!
- Întotdeauna scrie așa.
- Ai crezut că sunt îndrăgostită de Hardenberg?
- Am crezut, Doamne iartă-mă! a răspuns Erasmus în cele din urmă. Mi-a vorbit așa de des despre tine. Am impresia că-mi admir prea mult fratele. Mă înșel crezând că toată lumea simte la fel pentru el. Chiar mă bucur că m-am înșelat – dar amândoi avem în continuare aceleași sentimente, nu? –, nu trebuie să crezi că aș fi nedrept cu o tânără domnișoară și trebuie să înțelegi că, deși am împărțit întotdeauna viața lui Fritz, am știu și că va veni o vreme când voi pierde jumătatea superioară din el și am sperat mereu că atunci când se va întâmpla voi avea puterea să mă mulțumesc cu ce rămâne pentru mine. Dar și dezamăgirea are limitele ei, Karoline, și fără îndoială că avem aceleași sentimente...

Ea și-a acoperit fața cu mâinile.

- Cum a putut? Cum a putut?

DIN JURNALUL LUI SOPHIE, 1795

8 ianuarie

Azi am fost iar singuri și nu s-a întâmplat mare lucru.

9 ianuarie

Azi am fost iar singuri și nu s-a întâmplat mare lucru.

10 ianuarie

Hardenburch a venit la amiază.

13 ianuarie

Azi Hardenburch a plecat și nu m-a distrat cu nimic.

8 martie

Azi am hotărât toți să mergem la biserică, dar ne-a ținut vremea în loc.

11 martie

Azi am fost singuri și nu s-a întâmplat mare lucru.

12 martie

Azi a fost ca ieri și nu s-a întâmplat mare lucru.

13 martie

A fost zi de pocăință și Hartenb. a fost prezent.

14 martie

Azi Hartenber. a fost prezent a primit o scrisoare de la fratele lui.

O A DOUA LECTURĂ

Pe 17 martie 1795 Sophie a împlinit treisprezece ani. Cu două zile înainte îi promisese lui Fritz că o să se mărite cu el.

Pe 16 iunie Karl cel mereu binevoitor i-a trimis o pereche de verighete de la Lützen (unde se afla) fratelui său, care era la Tennstedt.

Pe 21 august i-a scris din nou de la Lützen, unde, zicea el, „vegeta“ din momentul când se încheiase Pacea din Basel. „Trimit scara de la șa cu pielea ei și ambele pălării de paie, iar pe una din ele am lăsat o fundă ultima modă. Cealaltă se poate purta după gust.“ Una era pentru Erasmus, care să i-o dea lui Karoline, cealaltă era pentru Sophie; Fritz urma să se ocupe să ajungă fiecare unde trebuie. Era și o trusă de lucru pentru Mama și, încă o dată, inelul de aur pentru Fritz, care fusese trimis înapoi la Lützen pentru a se inscripționa pe el, așa cum ceruse el, un S. Nu l-ar fi putut inscripționa un bijutier din Tennstedt, un loc atât de mic, pentru că oamenii

de-acolo evident că n-aveau habar de moda pălăriilor de paie și într-adevăr nici nu aveau așa ceva la vânzare și, cu siguranță, nici unul din Weissenfels, unde ar fi atras atenția și comentariile. Lui Freiherr von Hardenberg nici măcar nu i se ceruse permisiunea. Numele Sophie von Kühn nici măcar nu i se menționase.

Pe de altă parte, familiei Rockenthien nu era deloc cazul să i se ceară permisiunea. Ei au fost nespuse de încântați în primul rând de fericirea ce se abătuse asupra casei. I-au cerut lui Fritz să fie nașul micuțului Günther. George i-a zis că, dacă se gândește la căsătorie, va trebui neapărat să cumpere un cal nou. Gaul n-avea decât să se ducă după carne de pisică.

Oarecum surprinzător, pe Hausherr nu-l deranja că s-ar putea crede că familia Rockenthien nu e îndeajuns de bună pentru familia Hardenberg. „Încă e prea tânără ca să se căsătorească. Nici nu știu dacă i s-a stabilizat ciclul. Când o să facă cincisprezece ani, o să găsim o cale să ieșim din dificultate.“ Coelestin Just, bunul prieten al tatălui său, se gândise Fritz, ar putea fi de încredere ca emisar între Weissenfels și Grüningen. „Nu o să meargă“, i-a spus Herr Rockenthien amabil. „După cum probabil ai băgat de seamă, Kreisamtmann mă crede un neisprăvit.“

Aproape imediat ce i-a oferit inelul lui Sophie și a văzut că – din moment ce nu-l putea purta la vedere – și-l agață la gât, Fritz a întrebat-o dacă poate să-i citească primul capitol din *Floarea albastră*.

– Este introducerea, i-a explicat el, la o poveste pe care încă nu pot s-o scriu. Nu știu nici măcar ce o să fie. Am făcut o listă de ocupații și profesii și de tipuri psihologice.

Dar, în definitiv, poate că n-o să fie un roman. Poate că e mai mult adevăr în basmele populare.

– Astea-mi plac, i-a zis ea, dar nu când oamenii se prefac în broaște râioase, că nu e amuzant deloc.

– O să citesc tare introducerea și tu trebuie să-mi spui ce înseamnă.

Sophie, evident, se simțea pusă la încercare.

– Nu știi singur? l-a întrebat bănuitoare.

– Câteodată mi se pare că știu.

– N-a mai citit-o nimeni?

Fritz încerca să-și aducă aminte.

– Ba da. Karoline Just.

– A, e deșteaptă.

Mandelsloh a intrat în cameră, le-a zis că o să stea și ea să asculte și i-a întins lui Sophie lucrul de mână pentru ziua respectivă. Până și în această casă prosperă întorceau pe dos așternuturile și fețele de pernă, ceea ce însemna că o să mai reziste încă zece ani. O clipă, cutia cu acele de cusut i-a distras atenția lui Sophie – „Tu mi-ai dat asta, dragă Hardenberg!“ –, care apoi a tăcut.

– „Tata și mama dormeau deja, ceasul de pe perete ticăia monoton, afară vântul șuiera prin pervazul ferestrei din care se auzeau trosnituri. Din când în când, încăperea se lumina de la strălucirea razei de lună. Tânărul stătea în pat neliniștit, aducându-și aminte de necunoscut și de poveștile lui. «Nu gândul la comoară a trezit în mine asemenea doruri de nerostit», își spunea în sinea lui. «Nu tânjesc să fiu bogat, însă-mi doresc cu nesaț să văd floarea albastră. Este tot timpul în sufletul meu, nu-mi pot închipui altceva și nu mă pot gândi la altceva. Nicicând nu am mai simțit așa. Era ca și cum până acum

aș fi visat ori ca și cum somnul m-ar fi purtat în altă lume. Căci cui i-ar fi păsat de flori în lumea în care trăiam? Acolo nu s-a auzit niciodată despre o asemenea patimă sălbatică pentru o floare. Însă de unde oare venea necunoscutul acela? Nimeni nu mai văzuse vreodată un astfel de om. Și totuși, nu știu cum se face că numai pe mine m-a prins cu adevărat ceea ce ne-a spus. Toată lumea a auzit ce am auzit și eu, dar nimeni nu l-a luat în serios.“

Neștiind cât o să mai citească, cele două femei stăteau cu lucrul în poală, fără să vorbească. Sophie era palidă, cu buzele de un trandafiriu pal. Între culoarea chipului ei și nuanța gurii pale, moi, proaspete, pline, ușor deschise, culorile mergeau în cel mai blând degrade posibil. Parcă nimic încă nu și-ar fi atins culoarea proprie ori puterea deplină – evident, cu excepția părului ei negru.

Mandelsloh, care fusese cât se poate de atentă la lectură, a spus:

- Este doar începutul poveștii. Cum o să se sfârșească?
- Aș vrea să-mi zici tu asta, a răspuns Fritz.
- Până acum e o poveste pentru copii.
- Nu pot să zic nu, a strigat Sophie.
- De ce crezi că nu poate să doarmă tânărul? a întrebat-o el imediat. Din pricina lunii? Din pricina ceasului care ticăie?

– Nu, nu de asta stă treaz. Bagă de seamă ticăitul numai pentru că nu poate să doarmă.

- Adevărat, a încuviințat Mandelsloh.
- Dar ar fi dormit bine dacă necunoscutul n-ar fi vorbit despre Floarea Albastră?

– De ce i-ar păsa de-o floare? a întrebat Sophie. Nu e femeie și nu e nici grădinar.

– Pentru că e albastră și n-a mai văzut așa ceva, a zis Mandelsloh. Bănuiesc că inul e albastru, da, și sămânța de in, da, nu-mă-uita și ghioc, dar sunt flori obișnuite și n-au nicio legătură. Floarea Albastră e cu totul altceva.

– Cum se cheamă floarea, Hardenberg? Spune-ne, te rog! a întrebat fata.

– A știut cândva, i-a zis el. I s-a spus cum se cheamă, dar a uitat. Și-ar da viața să-și aducă aminte.

– Nu poate să doarmă pentru că e singur, a continuat Mandelsloh.

– Dar sunt mulți oameni în casă, a replicat Sophie.

– Însă el e singur în camera lui. Caută un căpșor drag pe pernă.

– De acord? a întrebat Fritz, întorcându-se spre Sophie.

– Evident că aş vrea să știu ce se va întâmpla mai departe, a spus ea bănuitoare.

– Dacă începe cu o descoperire, o poveste trebuie să se termine cu o căutare, i-a zis el.

Sophie nu avea multe cărți. Avea cartea de rugăciuni, *Evanghelia*, și o listă legată cu o fundă, în care erau consemnați toți câinii pe care-i avusese familia ei, cu toate că mulți muriseră de mult și ea nici nu-i mai ținea minte. Acum intra în posesia capitolului introductiv din povestea Florii Albastre. Era scrisul lui Karoline Just, care copia de mână tot ce îi trebuia lui Fritz.

„Lui Söphgen îi place să asculte povești“, a notat el în jurnal. „Nu vrea să fie stânjenită de dragostea mea. Dragostea mea o împovărează adesea. Îi pasă mai mult de alți oameni și de simțămintele lor decât de ale mele. Îi e mereu frig.“

– Ce am scris despre ea n-are nicio noimă, i-a spus el lui Mandelsloh. Lucrurile se bat cap în cap. O să te rog să-i faci o descriere, așa cum ai cunoscut-o încă de când era mică, să-i faci un portret, așa cum o vede o soră.

– Cu neputință! a răspuns Mandelsloh.

– Îți cer prea mult?

– Mult prea mult.

– Nu ții niciodată un jurnal?

– Și, dacă țin, ce? Tu ții jurnal, dar ai putea să-l descrii pe fratele tău Erasmus?

– Se descrie el singur, a zis Fritz.

Era tot neliniștit. Nimic din casă nu semăna nici pe departe cu Sophie, cu excepția unui amărât de portret, în care ochii ei se holbau ca niște coacăze sau ca ochii lui Fichte. Numai la părul căzând sfidător peste rochia din muselină albă merita să te uiți. Miniatura asta îi făcea să râdă în hohote pe toți din familie și mai ales pe Sophie.

Fritz l-a întrebat pe Hausherr dacă ar putea găsi un pictor de portrete care să vină acasă, pe cheltuiala lui, s-o picteze pe Sophie așa cum e cu adevărat. Ar trebui să facă schițe câteva zile, iar portretul l-ar putea termina de pictat la atelier.

– Îndrăznesc să spun că în cele din urmă va fi pe cheltuiala *mea*, i-a zis Rockenthien soției în seara aceea. Nu sunt sigur că Hardenberg își câștigă deja existența într-un fel sau altul.

Nici el însuși nu-și câștigase niciodată existența decât atunci când fusese căpitan de infanterie și primise din când în când soldă. Dar, bineînțeles, soția lui era o partidă sigură, cu o avere bună.

CUM E SOPHIE ÎN REALITATE

Fritz voia să găsească un pictor tânăr. Voia unul care pictează din inimă și l-a ales pe Joseph Hoffmann din Köln, pe care i-l recomandase Severin.

Hoffmann a sosit la Grüningen la sfârșitul verii, când drumurile și lumina de seară erau încă bune, cu rucsacul cu cele necesare, cu valiza, cu pensulele și lucrările lui. Urma să primească șase taleri, de care Fritz avea de gând să facă rost vânzându-și niște cărți. El însuși nu era la Grüningen, fiind hotărât să trudească din cale-afară, deși intenția lui era să vină cât mai repede. Pictorul a întârziat pentru că diligența a întârziat. Familia Rockenthien era deja la masă. Știau că trebuie să sosească, dar nu le-a trecut prin gând să-l aștepte.

Servitorii aduseseră deja supele, una din bere, zahăr și ouă, una din măceșe și ceapă, una din pâine și zeamă de varză, una din uger de vacă aromat cu nucșoară. Erau acolo aluat amestecat cu ulei de nuci de fag, hering marinat și găscă cu melasă, ouă fierte tari și o groază de

găluște. E periculos – măcar în privința asta toți doctorii din Germania erau de acord – să n-ai stomacul plin tot timpul.

Poftă bună!

Un munte cu vârf de cartofi prăjiți, lăsând lungi urme de abur, trona exact în mijlocul mesei, astfel încât să ajungă toată lumea dacă-și întinde furculița de argint. Dar s-a prăbușit iute, ca o avalanșă.

– Nu vreau să vă uitați la mine acum, Herr Maler! i-a strigat Sophie din partea cealaltă a mesei. Vă rog să nu mă studiați acum, tocmai îmi umplu gura.

– Grațioasă Fräulein, nicicând n-aș face așa ceva în primele minute după ce abia am făcut cunoștință cu o persoană, i-a răspuns Hoffmann liniștit. Nu fac decât să privesc de jur împrejurul mesei și să descopăr prezența sau absența sufletului adevărat în înfățișarea fiecăruia dintre cei prezenți.

– *Acht Gott!*, n-aș crede că vi se întâmplă des să fiți invitat la cină de două ori, a zis Mandelsloh.

– Vă dau un sfat, a spus Herr Rockenthien, întinzându-se să ia din cartofi. Aceasta este fiica mea vitregă mai mare. Nu-i răspundeți, dacă ce vă spune vă aduce o ofensă.

– De ce să-mi aducă o ofensă? Nu cred că Frau Leutnant e obișnuită cu artiști.

– Îl cunoaștem pe Hardenberg, a vorbit Mandelsloh. E poet, tot un fel de artist. Însă nu ne-am obișnuit cu el încă, e adevărat.

Și Hausherr, și soția lui erau „din ținut”. Erau oameni de la țară. Pictorul Joseph Hoffmann se născuse

---

¹ „Aveți grijă!” – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

și crescuse pe o străduță dosnică din Köln. Tatăl lui era pantofar și făcea pantofi de femei, dar se apucase de băut și-și pierduse orice îndemânare. Venit la Academia din Dresda, Hoffmann fusese un student foarte sărac și cam așa era și acum, când își câștiga pâinea vânzând desene în sepia, înfățișând locuri îndepărtate și vârtejuri de râu, cu vitele aferente la păscut. După ieșirile la țară, se întorcea fuga la liniștitoare, la aproape lipicioasa presiune din orașul natal. Aici, la Schloss Grüningen, se simțea un străin. Nu putea mânca în asemenea cantități, nu-i stătea în obicei, și nu pricepea cine sunt majoritatea celor de la masă. Dar nu s-a lăsat. E momentul meu, s-a gândit, și nu voi trece pe lângă el. Lumea o să vadă ce pot.

Se hotărâse s-o picteze pe Fräulein Sophie în picioare, în lumina soarelui, în clipa dintre sfârșitul copilăriei și bucuria și împlinirea femeii care devenea, și s-o includă în portret și pe Mandelsloh, sora ei, soția militarului, care probabil că avea să rămână văduvă, stând în umbră, pradă grupului de femei. Avea de gând să le roage să le picteze stând lângă unul dintre micile monumente de lângă alee, ridicate în amintirea stăpânilor și binefăcătorilor locului, pe care le observase pe drumul spre Grüningen. Slujeau de puncte de reper și de ele se scărpinau vitele. Literele inscripționate pe monument se vedeau însă din pricina luminii, nu clar. Presiunea acestor idei, care se năpusteau asupra lui cu forța cu care se năpustește poezia, l-a făcut să lase jos cuțitul și furculița și să spună limpede, fără nicio aluzie de glasurile gălăgioase din jur:

– Da, acolo, exact acolo.

– Unde? a întrebat Frau Rockenthien, pentru care acum el era încă un obiect demn de milă.

– Aș dori să le pictez pe fiicele dumneavoastră lângă o fântână, stând pe treptele de piatră, piatră sfărâmată, biciuită de trecerea timpului. Departe, marea întrezărindu-se.

– Suntem cam departe de mare, a răspuns Rockenthien neîncrezător. Suntem la vreo trei sute de kilometri distanță. Din punctul de vedere al strategiei, asta o să fie mereu una dintre problemele noastre.

– Nu mă interesează strategia, i-a spus tânărul pictor. Nu mă interesează vărsarea de sânge. În afară de asta, ce vă sugerează marea?

Însă nimănui de-acolo nu-i sugera nimic, în afară de apă sărată. Într-adevăr, cu excepția lui Rockenthien, care staționase o dată la Ratzeburg cu regimentul din Hanovra, nimeni nu văzuse niciodată marea.

Frau Rockenthien a zis blând că în tinerețea ei se credea că aerul de mare e foarte nesănătos, însă nu știa sigur care mai e acum părerea doctorilor.

N-AM PUTUT S-O PICTEZ

Toată casa se întreba cum o să stea Sophie nemișcată cât timp e nevoie. Cel care pictase miniatura, o rudă în vârstă, nu-i ceruse deloc să stea nemișcată, ci se mulțumise să-i schițeze umbra pe o bucată de carton alb. Iar Hoffmann a făcut doar câteva schițe pe fugă – Fräulein von Kühn alergând, Fräulein von Kühn turnând lapte dintr-un urcior. După aceea parcă a intrat într-un fel de transă și a început să stea mult închis în camera lui.

– Mi-aș dori din tot sufletul să fie aici Hardenberg, a zis Rockenthien. Pictorul e bine-venit la noi și am crezut că e de preferat să-i dăm una dintre camerele de sus, în care se pun rufele la uscat, ca să-și facă atelier, dar nu mi se pare că se simte acasă. Însă, oricum, e treaba femeilor.

Prin „femei“ se referea, desigur, la Mandelsloh, care însă nu prea avea răbdare cu Hoffmann.

– Presupun că s-a pregătit cum se pregătește un cizmar să repare pantofi ori un soldat să tragă în dușman.

Așa că n-are decât să-și scoată creioanele și pensulele și să se apuce.

– Da, dar poate că nu reușește s-o surprindă așa cum e ea, a răspuns Rockenthien. E un tertip. Nu se poate învăța, e înnăscut. Iată cum și-au câștigat banii indivizii aceia – Dürer, Rafel, toți acei indivizi.

– Am impresia că Hoffmann n-a câștigat cine știe ce bani până acum, a zis Mandelsloh neîncrezătoare.

– Repet, e un tertip. Au mult mai mulți bani decât recunosc, adică dacă reușesc să surprindă lucrurile așa cum sunt ele.

Lui Sophie îi părea rău pentru Hoffmann și instinctul de a aduce alinare, moștenit de la mama ei, a făcut-o să-l roage să-i arate lucrările lui, urmând ca ea să le laude pe toate, căci le considera într-adevăr niște minunății.

– Și dumneavoastră ați studiat desenul, grațioasă Fräulein, sunt sigur, a oftat Hoffmann în cele din urmă. Trebuie să-mi arătați ce ați desenat.

– Nu, n-am să vă arăt, i-a răspuns ea. Cum pleca profesorul, cum le rupeam pe toate.

Nu e atât de proastă, s-a gândit Hoffmann.

Jurnalul lui Sophie:

Marți, 11 septembrie:

Azi-dimineață pictorul n-a coborât la micul dejun. Mama mea vitregă i-a trimis cafea printr-un servitor, dar el i-a zis prin ușă că vrea să fie lăsat să se gândească.

Miercuri, 12 septembrie

Am început să punem zmeură la murat.

Joi, 13 septembrie

Azi a fost cald, a tunat și nu s-a întâmplat nimic și Hardenburch n-a venit.

Vineri, 14 septembrie

Azi n-a venit nimeni și nu s-a întâmplat nimic.

Sâmbătă, 15 septembrie

Pictorul n-a coborât să bea schnaps cu noi.

Duminică, 16 septembrie

Pictorul n-a mers cu noi la slujba Domnului.

Luni, 17 septembrie

Tatăl meu vitreg a zis mai e pictorul sus, să sperăm că nu și-a băgat în pat vreo servitoare.

Curios să vadă dacă e așa sau nu, George a luat o scară de la grajduri și a proptit-o de fereastra de la camera pictorului, care era deschisă ca să intre briza. Așa ceva ar fi fost de neînchipuit la Weissenfels. Pe de altă parte, spre deosebire de Bernhard, George n-ar fi cotrobăit nici odată prin bagajul unui oaspete.

L-a pus pe un grăjdar să țină bine scara și s-a cățărat.

– Vedeți ceva? l-a întrebat grăjdarul, care-l însoțea la majoritatea activităților.

– Nu sunt sigur. Înăuntru e întuneric. Stai, Hansel! Mi se pare că scârțâie arcurile de la pat.

Dar Hansel și-a pierdut răbdarea și n-a mai așteptat. Scara a alunecat într-o parte, întâi încet, apoi cu o repeziciune amețitoare. George, strigând după ajutor, a avut atâta inspirație cât să sară, dar a căzut cu ceafa pe-o lespeze. Nasturii de alamă de la haină i-au răsunat pe piatra de care i s-a izbit zdravăn capul peste o clipă, ca un colet nedorit. A avut noroc că și-a rupt doar o claviculă, însă

n-a fost de față în ziua următoare, când pictorul a plecat de la Schloss Grüningen.

Lăsat să aștepte abătut în vestibul, Hoffmann, din nou cu valiza, lucrările, pensulele și toate cele trebuincioase, a fost condus cu sinceră amabilitate de Rockenthien, care i-a spus:

– Îmi pare rău că nu a fost posibil să faceți mai mult, Herr Maler. Vă rog să-mi dați voie să vă ofer o recompensă pentru timpul pe care ni l-ați acordat.

– Nu, nu. Onorariul meu era de la Hardenberg, căruia îi voi explica eu însumi. Oricum, a adăugat ferm, nu trebuie să credeți că sunt lipsit de resurse.

Asta i-a confirmat lui Rockenthien convingerea că pictorii știu un tertip sau două și nu s-a mai simțit așa de inconfortabil.

– Îmi pare rău că a trebuit să stați atât sus. Dar v-au trimis tot ce v-a trebuit, nu? V-au hrănit, da?

– M-am bucurat de toată ospitalitatea, i-a răspuns Hoffmann. Îngăduiți-mi să-i urez însănătoșire grabnică Stăpânului George.

George s-a însănătoșit grabnic, dar s-a înfuriat când a aflat că în timpul în care el fusese la pat Hansel a mâncat o bătaie zdravănă de la șeful vizitiilor și urma să fie alungat. Împotriva hotărârilor luate de șeful vizitiilor nu îndrăznea să se ridice nimeni și în niciun caz Hausherr.

– În casa asta nu există dreptate! a strigat George. Artistul ăsta n-a reușit deloc s-o picteze pe sora mea și primește numai complimente! Cât despre Hansel, el doar a făcut ce i s-a spus.

– Nu i-a spus absolut nimeni să dea drumul la scară, i-a răspuns Hausherr.

Weissenfels se afla pe drumul pe care Hoffmann se întorcea la Dresda. Deși nu prea avea obiceiul să bea, simțea nevoia să ia un întăritor și, când s-a oprit diligența, a coborât și s-a dus la „Wilde Mann“, unde a dat de Fritz.

Nu asta-mi doream, și-a zis în gând, însă odată și odată tot trebuie să-i explic.

– Pictorul de portrete! l-a luat în brațe Fritz.

– Am venit aici crezând că, dacă ești la Weissenfels, ești acasă, și n-aș fi suportat să dau ochii cu tine.

– Nu fi așa de amărât, Hoffmann! Tocmai am primit vorbă de la însăși Sophie și știu că n-ai terminat portretul, că nici măcar nu l-ai început. Să comand un schnaps?

– Nu, nu. Poate un pahar cu bere, dacă ești atât de bun.

Temându-se să n-o ia pe urmele tatălui său, Hoffmann nu bea niciodată tărie.

– Ei bine, hai să stăm de vorbă. Ai făcut schițe, fără îndoială.

– Am făcut și, dacă le vrei, sunt ale tale, dar eu nu sunt mulțumit.

– Evident că nu e ușor s-o desenezi pe Sophie. Dar știi imaginea de pe autoportretul lui Rafael, în al treilea volum din lucrarea *Physiognomie* de Lavater?

– Da.

– Nu crezi că e imaginea lui Sophie a mea?

– Nu, a răspuns Hoffmann. În afară de ochi, care sunt negri în ambele cazuri, nu prea există nicio asemănare.

I se limpezea mintea pe măsură ce sorbea din sumbra *Einfaches*, care semăna cu apa în care se fierbe fasolea.

– Hardenberg, sper că nu-mi pui la îndoială priceperea. M-am pregătit opt ani la Dresda numai înainte să fiu primit la grupa de desen. Însă adevărul e că am fost învins de

Fräulein von Kühn. La început m-a interesat decorul – fundalul –, dar n-a trecut decât puțin și nu mi-a mai păsat de el. Grațioasa Fräulein era cea care mă nedumerea.

– Sentimentele îl justifică pe artist, a spus Fritz. Așa e întotdeauna, fiindcă arta și natura urmează aceleași legi.

– Într-adevăr. Senzațiile pure nu pot fi niciodată în contradicție cu natura. Niciodată!

– Însă nici eu însumi n-o înțeleg pe Söphgen, a continuat Fritz. De aceea am vrut un portret bun. Dar poate că n-ar fi trebuit să ne așteptăm ca tu...

– O, înțeleg foarte bine ce e, a izbucnit Hoffmann nesăbuit. O fată cumsecade din Saxonia, cu suflet bun, hrănită cu cartofi, o floare de treisprezece veri și cu o clipire aspră de treisprezece ierni.

Nu l-a lăsat pe Fritz să se împotrivească ori mai degrabă nu l-a luat în seamă, fiind cuprins de dorința de a înțelege.

– În fiecare lucru, fie el viu, fie el ceea ce numim neînsuflețit, există o încercare de a comunica, Hardenberg, chiar și la cei ce nu cuvântă deloc. Se pune o întrebare, mereu alta, care cel mai adesea nu se exprimă în cuvinte nici de cei care pot vorbi. Se pune fără încetare o întrebare, de cele mai multe ori una care abia se aude vag, ca un clopot de biserică răzbătând încet peste pajiști și țărcuri. După ce a privit, e cel mai bine ca pictorul să închidă ochii, ochii trupului, nu pe cei ai spiritului, ca să-l audă mai clar. Sigur l-ai ascultat, Hardenberg, ca să deslușești întrebarea pe care o pune Fräulein Sophie, deși e foarte probabil, zic eu, ca nici ea însăși să nu știe ce e.

– Încerc să te înțeleg, a spus Fritz.

Hoffmann își dusesese mâna la ureche, un gest foarte ciudat pentru un tânăr.

– N-am putut să-i aud întrebarea, așa că n-am putut s-o pictez.

DRUMUL DUCE ÎNĂUNTRU

Fritz n-a riscat să-l ducă pe pictor la Kloster Gasse, unde sigur le-ar fi spus părinților lui ceva despre Sophie. Nu putea decât să-l conducă până la „Wilde Mann”, de unde diligența pleca spre Köln.

Nu voia să meargă direct acasă și a ieșit puțin din oraș, ajungând într-un cimitir pe care-l știa bine. Era deja foarte târziu după-amiază, albastru-pal peste galben limpede, precum seninătatea în flăcări a cerului în nord, care se făcea din ce în ce mai transparent, urmând parcă să culmineze într-o revelație.

În cimitir se intra printr-o poartă mare, de fier, cu litere aurite care se întrepătrundeau. Municipality din Weissenfels intenționase să facă și un gard de fier, dar momentan poarta era prinsă între palisade de lemn, care foloseau mai mult sau mai puțin la a ține vacile departe de curtea din față a pastorului, departe de morminte. Înotând în balegă, se uitau fără nicio curiozitate la trecători. Fritz a trecut prin smocurile de iarbă, acum

despărțite de alei verzi, aproape făcându-se nevăzute în ceața ce se înălța. Ca în majoritatea cimitirelor, și acolo erau lăsate tot felul de obiecte – o scară de fier, un coș pentru cină și chiar și o lopată, ca și cum acolo s-ar fi lucrat mereu fără întrerupere și ar fi putut apărea mereu întreruperi. Crucile din fier și piatră parcă ieșeau din pământ, cele mai mici străduindu-se să se înalțe cât celelalte. Unele căzuseră. N-ai fi putut spune că cimitirul, loc pentru plimbări în familie în zilele de sărbătoare, e neglijat, dar nici că e bine îngrijit. Avea buruieni și câteva găște. Insecte înțepătoare din mușuroaiele de balegă și din locul Domnului zburdau în nori învingători în aerul tare, bolnăvicios.

Scârțâitul și bocănitul vacilor care-i aparțineau pastorelui se auzeau până departe în cimitir, până acolo unde mormintele și spațiile încă goale, despărțite acum de ceață, deveniseră insule verde-închis, camere de meditație verde-închis. Într-una dintre ele, chiar aproape, în fața lui, stătea pe întuneric, cu capul aplecat, un tânăr, un băiat chiar, alb, nemișcat și fără glas ca o placă funerară. O priveliște consolatoare pentru Fritz, care știa că, deși trăiește, tânărul nu e o ființă omenească, dar și că în clipa aceea între ei nu exista nicio graniță.

– Lumea exterioară e o lume de umbre, a zis cu voce tare. Își aruncă umbrele în împărăția luminii. Cât de deosebite vor părea când întunericul acesta va trece și trupul-umbră se va risipi! La urma urmei, universul se află înăuntru nostru. Drumul duce înăuntru, întotdeauna înăuntru.

Întorcându-se la Kloster Gasse și dorind să-i spună cuiva ce văzuse, Sidonie l-a întrebat imediat cine era omul

care-i vorbise cu atâta însuflețire la „Wilde Mann“ – îi văzuse Gottfried – „A, deci era sărmanul pictor!“; „De ce sărmanul?“ a întrebat Fritz – și povestise că omul avea lacrimi în ochi. Ei bine, s-a interesat Erasmus, a făcut portretul? Nu, i-a răspuns Fritz, n-a reușit. Se străduise din răputeri să-l ierte pe Erasmus. Nu vorbeau niciodată despre Sophie în conversațiile obișnuite. Își considera fratele un păgân încăpățânat.

– Și nu are schițe? a întrebat Sidonie.

– Ba da, a făcut câteva, i-a zis Fritz. Dar sunt doar un fel de semne – câteva linii, un nor de păr. Susține că e cu neputință s-o desenezi pe Sophie. Însă eu sunt îngrijorat din pricina inelului, pe interiorul căruia trebuie să existe o variantă mai mică a portretului când o să fie gata. Acum trebuie să mă mulțumesc cu miniatura anapoda.

– Nu lasă deloc inelul, a comentat Bernhard, care se întorsese de la școală și intrase în liniște. Îl tot gravezi și iar îl gravezi. Ar fi mult mai bine simplu.

– Nu l-ai văzut niciodată, a comentat Sidonie. Nici unul dintre noi nu l-a văzut, i-a zâmbit ea fratelui mai mare. Aș îndrăzni să zic că, în definitiv, nu-ți pare rău să spui că Sophie a ta e cu neputință de desenat.

Sidonie tot făcea nerăbdătoare calcule pentru Gottfried. Putea să-l întrebe despre necunoscutul de la „Wilde Mann“, caz în care el n-ar face decât să-i spună adevărul lui Freiherr. Numai că Gottfried nu știa că tânărul pe care-l văzuse e pictor, iar Sidonie s-a liniștit la gândul că tatăl ei nu se putea concentra niciodată la mai mult de un subiect în același timp. În ultima vreme, spre ușurarea mamei, permisesse ca *Leipziger Zeitung* să intre în

casă încă o dată. La momentul acela abia aștepta să afle cât strânsese Fritz în vizita la saline și la fabricile de cratițe din Artern, apoi voia să discute ori mai bine zis să-și exprime părerea despre Bonaparte, care, una peste alta, se gândea el, dădea semne că ar fi competent. Asta trebuie să le ajungă cel puțin până a doua zi.

Fritz a intrat în casa șubredă, în culori întunecate, unde din spatele ușilor închise de la bucătărie răzbăteau cântările religioase care se cântau după-amiaza târziu. S-a dus întâi la mama lui și la micuțul Christoph, ca o umbră de firav din pricina febrei de vară.

– Ești bine, Fritz? Dorești ceva? Ești fericit?

Ar fi vrut s-o roage să-i dea ceva ori să-i spună ceva, dar nu i-a venit nimic în minte.

– Îi ascunzi ceva tatălui dumneavoastră?

Fritz a luat-o de mână.

– Trebuie să ai încredere în mine, mamă! Îi voi spune tot, adică tot ce...

– Nu, pentru Dumnezeu! Să nu faci așa ceva, orice ar fi! a țipat ea, cu o energie neobișnuită.

LA JENA

Înainte de a începe propriu-zis lucrul, după ce înțelesese la Artern cum avea să fie, Fritz s-a dus să-și vadă prietenii la Jena. Gaul putea să meargă cei aproape cincizeci de kilometri, deși fără nicio tragere de inimă. Nu mai fusese pe la ei, i-a zis Caroline Schlegel, de secole.

– Sperăm să-l auzim vorbind despre Absolut, cum avea obiceiul să vorbească înainte să dea colțul la Grammatische Strasse, a spus Dorothea Schlegel.

Johann Wilhelm Ritter, adesea oaspete în casa ei, i-a amintit că Hardenberg nu poate fi judecat cu măsura obișnuită, nici măcar cu măsura obișnuită de la Jena, unde se zicea că cincisprezece din douăzeci de locuitori sunt profesori.

– Pentru el, nu există nicio graniță reală între nevăzut și văzut. Toată existența se topește într-un mit.

– Tocmai aici e necazul, l-a întrerupt Caroline. Avea obiceiul să spună, evident, că lumea se apropie de infinit în fiecare zi. Am auzit că acum este interesat de

extragerea și rafinarea sării și a cărbunelui brun, care nu se pot topi într-un mit, oricât ar încerca.

– Goethe însuși a administrat o mină de argint, în slujba Ducelui de Saxe-Weimar, a intervenit soțul ei.

– Și a fost un eșec. Mina lui Goethe a dat faliment. Oricum, eu cred că Hardenberg va reuși și asta nu pot să-i iert. *Enfin*, va deveni absolut *merkantilistisch*. Se va căsători cu nepoata lui Kreisamtmann și la momentul potrivit va ajunge el însuși Kreisamtmann.

– Îmi pare rău că se face de râs, a comentat Ritter.

– Însă nu filosofia lui e de vină și nici mania pentru sare. Ci mâinile și picioarele lui mari, a zis Caroline. Noi toți îl iubim.

– Nespus îl iubim, a adăugat Dorothea.

La Jena, prietenii hoinăreau împreună toamna prin pădurile de pin de deasupra orașelului ori prin Paradis, cum i se spunea aleii ce se întindea de-a lungul râului Saale. Goethe, care își petrecea vara acolo adesea, umbla câteodată prin Paradis, plimbându-se visător, cu mâinile la spate. Avea acum patruzeci și șase de ani și femeile din familia Schlegel îi spuneau Străvechea Sa Maiestate și Divina Sa Maiestate. Lui nu-i plăcea să se întâlnească cu prea mulți oameni în același timp.

Când înainta așa, grupurile se destrămau, ca să nu cumva să fie obligat să vorbească cu toți deodată. Fritz rămânea în spate, neaspirând să atragă atenția unui om atât de însemnat.

– Și totuși, ai o mulțime de lucruri de spus, îi zicea Caroline. Ai putea să-i vorbești ca tânăr, ca poet în devenire, unui om care pare aproape indestructibil.

- Nu am nimic îndeajuns de bun ca să-i arăt.
- Nu contează, răspundea ea. Poți să-mi vorbești mie, Hardenberg. Poți să-mi vorbești despre sare.

La serile de muzică și *conversazione* de la Jena veneau o groază de oameni, însă nu toată lumea spunea lucruri briliante ori nu toată lumea spunea ceva. Unii oaspeți stăteau în picioare stânjeniți, siguri că fuseseră invitați, însă acum, că sosiseră, nesiguri că ceilalți își vor aduce aminte numele lor.

- Dietmahler!
- Hardenberg! Te-am recunoscut după cum ai intrat.
- Și cum am intrat?

Lui Dietmahler i-ar fi plăcut să răspundă „Tot pari ridicol și toată lumea încă se bucură să te vadă”. Simțea ca pe o rană golul de neumplut dintre zilele studenției și cele care urmează...

- Acum ești chirurg? l-a întrebat Fritz.
- Nu tocmai, dar voi fi curând. Știi, nu m-am mutat departe de Jena. Când o să termin studiile, nu o să-mi meargă rău. Mama trăiește, însă frați sau surori mai mici nu mai am.

- *Gott sei Dank!* Eu am o groază! i-a strigat Fritz avântat. Vino să stai cu noi la Weissenfels. Fă-ne o vizită, prieten drag!

Așa se face că Dietmahler a ajuns să fie martor la Marea Spălare de la Weissenfels și i-a spus lui Freiherr von Hardenberg, cu toată sinceritatea, că nu știe absolut nimic despre încurcătura fiului său cu o tânără din clasa de mijloc și cu nicio altă femeie.

CASA DIN GRĂDINĂ

La Tennstedt, Karoline Just a auzit că familia Rockenthien îi ceruse lui Fritz să fie nașul lui Günther, care abia venise pe lume. „Încearcă să-l lege de ei cu lanțuri de fier”, s-a gândit ea.

Erasmus, care-i scria de la Hubertusberg, era singurul ei aliat. „Sunt pregătit să mă resemnez, după cum ți-am explicat, și să ocup un loc mult mai mic în viața lui Fritz”, îi explica, „sau cel puțin îmi spun mie însumi că m-am resemnat. Însă nu m-am resemnat cu ideea că ni-l ia departe un copil hulpav. Oricum, dacă Sophie von Kühn e un copil, apropo, nu va rămâne la hotărârea ei, ci se va răzgândi. Și nici ideea asta nu-mi e pe plac.”

Fritz s-a întors la Tennstedt, a intrat în bucătărie și a zis că e prea plin de praful de pe drumurile de vară ca să se ducă în încăperea din față.

– Unde este Kreisamtmann? Unde este Frau Rahel?

Ce contează unde sunt? Ai fost plecat atâta timp, îi venea lui Karoline să răspundă, și acum ai ocazia să

vorbești cu cineva care te înțelege cu adevărat. N-ai spus că suntem ca două ceasuri care arată același timp? Însă cu glas tare a spus:

– Sunt în casa din grădină. Da! E gata, în sfârșit.

– Trebuie s-o văd, a răspuns el.

Se spăla pe mâni și pe față la pompă și, când ea și-a pus șalul, a adăugat cu o voce plină de tandrețe:

– Să nu crezi c-am uitat ce-am vorbit acum ceva vreme, dragă Justen.

Ea credea că a uitat tot ori aproape tot. Apoi, în timp ce se ștergea, Fritz i-a repetat:

– Inima nu suspină niciodată în zadar, Justen.

Iar ea habar n-avea dacă să fie nefericită sau nu. Simțea ceva amar în gură, care avea gustul apelor morții.

Va rămâne singură cu el douăzeci de minute în drum spre grădină, care era undeva la periferia Runde. El îi va oferi brațul. Dar va trebui să se oprească și să vorbească cu o mulțime de vecini și de cunoștințe, care vor spune cu toții „Vai, Freiherr! Deci v-ați întors de la Jena”; „Da, m-am întors de la Jena.”; „Ne bucurăm că sunteți sănătos, ne bucurăm să vă vedem revenind de la Jena”. Mulți dintre acești oameni se trezeau de dimineată la Tennstedt și se duceau la culcare tot acolo la sfârșitul zilei, poate de optsprezece mii de ori sau cam așa ceva. „Ce bine e să fii în viață, pe vremea asta caldă!” îi ziceau mai mulți.

Grădina familiei Just era mică și fără pomi, căci o cumpăraseră cu legumele plantate cu tot, cu trifoi și trandafiri. Cât despre casa din grădină, ea era una oarecare, una pe care ar fi putut s-o construiască oricare dintre cei

doi meșteri tâmplari din Tennstedt, îmbrăcată frumos în lemn cioplit și lemn aurit.

Cuplul Just stătea într-un nor de fum care venea din pipa lui Kreisamtmann, unul lângă altul pe o bancă nouă de la intrarea nouă. Altcineva nu mai încăpea. Și asta făcea parte din concepția casei. Priveau fericiți spre Runde, pe jumătate sufocându-se de la mirosul de hamei, trifoi și tutun.

– Pereche binecuvântată, salutare! le-a strigat Fritz de departe.

Cum știa și el însuși, în ultima vreme Just era aproape absurd de preocupat de construcția casei și de instalare. Îl luase pe Fritz la Artern, tot ca să-l instruiască, pentru ca el să asculte ambele părți dintr-o dispută între frățiile de la salină. Însă, deși-l rugase să-și noteze cu grijă, Fritz se întorsese nerăbdător la problema amplasării exacte a porticului – *Vorbau* – la casa din grădină. Soarele după-amiezii trebuie evitat, desigur.

Chiar și acum, când Rahel a întrebat de foștii prieteni de la Jena (însă fără asprimea de altădată, s-a gândit Fritz), Kreisamtmann a reintrodus în discuție acest *Vorbau*. Lui Fritz i se păruse mereu că Coelestin Just știe ce e mulțumirea, dar nu ce e pasiunea, așa că puteai să-l crezi un om fericit. Acum vedea cât de tare se înșelase. Nemulțumirea era aceea care, în sfârșit, îl făcea cu adevărat fericit. Deși acum, după ce se desfăcuse și se refăcuse toată casa, nu se mai putea face nimic cu *Vorbau*, n-avea să se mulțumească nicicând cu felul în care era acesta, n-avea să înceteze să construiască și să tot reconstruiască în gând. La urma urmei, universul se află în noi.

LUI SOPHIE ÎI E MEREU FRIG

Sophie către Fritz: „...Tușesc și strănut, dar mi se pare că mă simt iar bine când mă gândesc la tine. A ta Sophie.”

În toamna anului 1795 Fritz a pornit iar spre Gröningen, unde a găsit-o pe Sophie fără nicio grijă. Se juca cu Günther, care se pare că până la momentul respectiv avusese o viață fericită, de vreme ce zâmbea la orice formă omenească.

– E mult mai puternic decât Christoph al nostru, a zis Fritz cu oarece regret.

Günther nu făcea nimic pe jumătate. Tușea și el la fel ca ceilalți din casă, dar noaptea, când se auzea cu ecou, ca un lătrat de dulău, pe coridoarele de jos.

– Da, zâmbește și tușește la toată lumea, a spus Fritz, și totuși, mă simt flatat când îmi vine rândul. E mult mai plăcut să te înșeli.

– De ce nu mi-ai scris, Hardenberg? l-a întrebat Sophie.

– Ți-am scris în fiecare zi săptămâna asta, dragă, dragă Söphgen. Luni ți-am scris să-ți explic că, deși Dumnezeu a făcut lumea, lumea nu există cu adevărat până nu o înțelegem.

– Deci toată învălmășeala asta deloc sfântă e opera noastră, a răspuns Mandelsloh. Să-i spui așa ceva unei fițe!

– Ce ține de trup nu e opera noastră, a zis Sophie. Am o durere în partea stângă și asta nu e opera mea.

– Hai să ne plângem unii la alții, a spus Fritz, însă Mandelsloh a declarat că și-a revenit deja.

– Nu știați? Toată lumea crede că m-am născut să fiu bine mereu. Soțul meu e sigur și toți din casa asta sunt.

– De ce n-ai venit mai devreme, Hardenburch? a întrebat Sophie.

– Acum trebuie să muncesc foarte serios, i-a spus el. Dacă ne vom căsători vreodată, trebuie să mă pregătesc. Citesc toată noaptea.

– Dar de ce? Nu mai ești student.

– Dacă ar fi, n-ar citi, a răspuns Mandelsloh. Studenții nu citesc, beau.

– De ce beau? a întrebat Sophie.

– Pentru că vor să știe tot adevărul, a răspuns Fritz, și de aceea sunt disperați.

Günther, pe jumătate adormit, s-a apropiat împotriva vîndu-se.

– Ce i-ar costa să știe tot adevărul? a întrebat Sophie.

– Asta nu știu, a zis Fritz, însă știu că pot să se îmbete pe trei *groschen*¹.

---

¹ „Bănuț“ – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

Are treisprezece ani, va face paisprezece, cincisprezece, șaisprezece. Durează. S-ar spune că Dumnezeu și-a oprit ceasul.

Dar îi e mereu frig.

DR. HOFRAT EBHARD

La Grüningen, după ce a plecat Fritz, Mandelsloh a întrebat de ce a pomenit Sophie de durerea din partea stângă.

– Mi-ai spus să nu suflăm o vorbă.

– El nu trebuie să știe, a răspuns Sophie sinceră.

– Atunci, de ce ai adus vorba?

– Doar de dragul de a vorbi despre ea cât e el aici.

Oricum, nici n-a băgat de seamă, Frieke, eu am râs și el n-a băgat de seamă.

Durerea nu se potolise nici la începutul lui noiembrie. A fost prima boală serioasă a lui Sophie, de fapt prima ei boală. La început s-au gândit că mai bine nu-i spun lui Fritz, însă pe 14 noiembrie, la prânz, când s-a întors la casa familiei Just, slujnica Christel i-a zis când i-a dus cafeaua că-l așteaptă un mesager. Mesagerul era de la Grüningen. Christel avea sentimente amestecate, voind să-l țină în casă pe micul Freiherr cu orice preț. El venise la ei și ea îl considera al lor și într-adevăr al ei.

„La început nu prea m-am speriat“, i-a scris Fritz lui Karl, „însă, când am auzit că e bolnavă – Filosofia mea era bolnavă –, i-am dat de veste lui Just (începusem calculele anuale) și am plecat imediat spre Grüningen.“

– Ce să-i spun lui Fräulein Karoline? întrebese Christel. S-a dus la piață.

– Spune-i ce mi-a spus mie, va simți exact ce simt eu, i-a răspuns.

Durerea lui Sophie era primul simptom al unei tumori de la șold care avea legătură cu tuberculoza. Asemenea dureri pot să dispară de la sine, așa se zice. Doctorul Hofrat Friedrich Ebhard lua serios în calcul această posibilitate, așa cum lua în calcul și propria sa experiență. Despre medicina browniană nu avusese niciodată ocazia să afle ceva.

Brown oferă în *Elementa Medicinæ* un Tabel al Excitabilității pentru principalele afecțiuni, echilibrul corect fiind indicat de figura 40. Ftizia, etapa inițială a tuberculozei, vine în acest tabel mult sub 40. Prin urmare, în cazul ftiziei Brown ar prescrie că dorința de a trăi ar trebui ajutată cu șocuri electrice, alcool, camfor și supe consistente.

Nimic din toate astea nu i s-a părut potrivit lui Ebhard, care însă n-a greșit diagnosticul, unul deloc surprinzător, devreme ce unul din patru pacienți murea de tuberculoză. Fräulein von Kühn era tânără, dar în astfel de cazuri tinerețea nu era întotdeauna de partea pacientului. Nu avusese cum să asculte primele rânduri din *Floarea albastră* și, dacă le-ar fi ascultat, ar fi putut spune de îndată ce crede că înseamnă.

CE E DUREREA?

N-a trecut mult și, din pricina tusei lui Sophie, Günther a ajuns pe planul doi. Tusea venea cu un suflu uriaș, care-i aducea aminte de cum izbucnește un hohot de râs, așa că de fapt, dacă n-ar fi durut-o, i-ar fi fost greu să nu râdă.

Ce-ar fi, dacă n-ar exista durere? Când erau cu toții mici, la Grüningen, Friederike, care pe-atunci încă nu era Mandelsloh, însă avea deja îndatoriri, îi lua pe amândoi după slujba de seară să le spună o poveste de duminică.

– Un anumit negustor cinstit, zicea ea, nu avea nicio durere, spre deosebire de noi, ceilalți. Nu avusese absolut nicio durere de când se născuse, așa că atunci când a ajuns la patruzeci și cinci de ani n-avea habar că e bolnav și nu i-a trecut niciodată prin cap să cheme un doctor, până când, într-o noapte, a auzit că se deschide ușa și când s-a ridicat în capul patului a văzut în lumina strălucitoare a lunii că în cameră intrase o ființă necunoscută și aceasta era Moartea.

Sophie nu prinsese ideea.

– Ce noroc a avut, Frieke!

– Ba n-a avut deloc. Durerea l-ar fi avertizat că e bolnav, însă așa n-a avut niciun avertisment.

– Nu vrem niciun avertisment, i-au zis copiii. Și-așa avem destule belele.

– Dar n-a avut timp să se gândească la cum și-a petrecut viața și să se căiască.

– Căința e pentru babe și nesimțiți, a strigat George.

– George, nu te tolerează nimeni! i-a zis Friederike.

Ar trebui să pună biciul pe tine la școală.

– Pun biciul pe mine la școală, a răspuns George.

Hofrat a cerut cataplasme din semințe de in pe șoldul lui Sophie, care erau atât de fierbinți, că lăseau urme pe piele. Sămânța de in mirosea a pădure deschisă, a mobilă solidă, a cizmele vâcsuite din belșug pe care paznicul de noapte le primise special de la edilii orașului, fiindcă trebuia să patruleze pe străzi pe orice vreme, a pini și a molid.

„*Liebster, bester Freund*”, i-a scris Rockenthien lui Fritz. „Ce mai faceți? Aici, aceeași poveste. Söphgen dansează, sare, cântă, cere s-o ducem la târgul de la Greussen, mănâncă precum un tăietor de lemne, doarme precum un șobolan, merge dreaptă ca bradul, a renunțat la zer și la doctorii, se tratează cu câte două băi pe zi și e fericită ca peștele în apă“.

„Câteodată mi-aș dori să fiu Hausherr“, i-a răspuns Karl de la Tennstedt, „pentru el lumea nu e o problemă, și totuși ce spune e adevărat. Draga, neprețuita mea Filosofie a trecut prin nopți de nesomn, febră, a sângerat de

două ori, a fost prea slăbită ca să se poată mișca. Hofrat –
apropo, s-ar putea să fie nebun – a pomenit de inflama-
rea ficatului. Iar acum, din 20 noiembrie, ni s-a zis și
într-adevăr am văzut cu propriii noștri ochi că nu mai
e nicio primejdie“. L-a rugat pe Karl să trimită printr-un
mesager bun două sute de stridii – o delicatesă pentru
suferindă, care merg direct la Grüningen –, iar la Tenn-
stedt pantalonii de iarnă ai lui Fritz, ciorapii de lână,
santé-urile (cele care se poartă pe sub vestă), stofă pentru
o haină verde, cașmir alb pentru o jiletcă și niște panta-
loni, o pălărie, și să-i împrumute epoleții de aur ai lui
Karl. Avea să explice mai târziu de ce aceste lucruri, să
meargă la Weissenfels și să plătească datoriile, în timp
ce *der Alte*¹ avea să se întâlnească cu prietenii de odini-
oară, așa cum făcea o dată pe an, la târgul de la Dresda.

---

¹ „Bătrânul“ – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

KAROLINE LA GRÜNINGEN

Chiar și Tennstedt avea târgul lui, specializat în *Kesselfleisch*¹ – urechi și rât de porc, plus fâșiile de grăsime de pe ceafa porcului, fierte cu schnaps de mentă. Din niște ceainice mari, de fier, se răspândeau mirosuri de cocină și mentă. Se auzeau muzici de tot soiul și îngrijitorii de animale veniți de la țară dansau ca să-și țină de cald. În primii ani Karoline mergea la târg cu unchiul, după aceea cu unchiul și mătușa vitregă și așa a mai mers o dată și anul acesta. Femeie încă tânără și frumoasă, ce păcat că n-are un logodnic care s-o trateze cu un rât de porc!

– Vreți să ajungeți la Schloss Grüningen să-i felicitați pentru însănătoșirea fiicei. De ce nu veniți cu mine săptămâna viitoare, când mă întâlnesc cu Rockenthien să discutăm niște afaceri?

Karoline nu-l întrebase niciodată și nu l-a întrebat nici acum ce părere are despre logodna lui Hardenberg,

---

¹ „Burtă de porc fiartă“ – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

deși e sigur că știa, și nici ce crede despre faptul că Freiherr e ținut atâta vreme în beznă. Nu se îndoia că îl doare să-i ascundă ceva vechiului prieten, iar în cazul acesta Freiherr îi arătase toată încrederea, la urma urmei, ca să-l supravegheze pe fiul său cel mare. Însă știa și că unchiul ei, ca majoritatea bărbaților, are convingerea că ceea ce nu s-a exprimat în cuvinte, mai exact ceea ce nu s-a scris în cuvinte, nu e de mare importanță.

Pentru vizita la familia Rockenthien, Coelestin a tocmnit un cal și o cursă. S-au oprit la Gebesee, de care aparținea conacul, i-a povestit lui Karoline, la familia Von Oldershausen, adică la familia primei soții a lui Freiherr, care răposase de mult.

– Acum tot domeniul e o ruină. N-au avut noroc.

La „Băiatul negru” a cerut schnaps și, pentru prima dată după luni întregi, s-a uitat atent la nepoata lui, pe care o îndrăgea mai mult decât oricând, drept care credea că poate să lase pe mâna lui Rahel și sănătatea ei, și toată starea ei de bine. Simțea că poate ar trebui să-i pară rău pentru ceva.

– Probabil că v-ați săturat să tot auziți de grădina și de casa mea din grădină, draga mea.

Ea a zâmbit. Nu asta era necazul acum, s-a gândit Just în sinea lui. Încearcă din nou. Femeile au necazuri diverse la vârste diverse, dar au mereu ceva.

– Am vrut să vă spun în Treffurt, acum câteva săptămâni, că l-am văzut pe Carl August, vărul dumneavoastră.

Ea a surâs la fel.

– Și pe sora mea, pe mătușa dumneavoastră Luisa, și am...

– ...ați crezut că noi doi am putea fi o pereche demnă de toată stima. Dar, știți, nu l-am văzut pe Carl August de ani întregi și e mai mic decât mine.

– Nu s-ar zice, Karolinchen. Sunteți mereu palidă, însă...

Karoline și-a pus în pahar un cub de zahăr și puțină apă fierbinte.

– Să nu faceți niciun aranjament pentru mine cu Tante Luisa, unchiule. Să așteptăm până pierе și ultima rază de speranță, până se duce oceanul sălbatic al tinereții.

– Asta e dintr-o poezie? a întrebat Just neîncrezător.

– Da, e dintr-o poezie. Ca să vă spun adevărul, nu-mi place vărul.

– Chiar dumneavoastră ați zis, draga mea, că nu l-ați văzut de ceva vreme. Cred că știu exact de când.

În haina de iarnă, într-unul dintre buzunarele interioare de sus, Justin își ținea jurnalul în care scria cu cea mai mare grijă de cinci ani, așa că acum s-a apucat să-și mângâie buzunarul, ca și cum s-ar fi așteptat ca, drept răspuns, acesta să-l cheme cu glas tare.

– Vărul meu era foarte enervant atunci și o să fie foarte enervant și acum, a continuat Karoline. Sunt sigură că e mândru de constanța lui.

– Trebuie să aveți grijă să nu deveniți prea dificilă, draga mea Karoline, i-a zis unchiul oarecum neliniștit, iar ea s-a gândit că sigur e puțin mai sincer decât avusese de gând să fie și că nu trebuie să-l lase să-și facă griji, cum probabil că va începe să-și facă, având impresia că i-a rănit sentimentele.

Numai că era ușor să-i distragi atenția.

– Hardenberg m-a răsfățat, aș îndrăzni să spun, a explicat ea. Stând de vorbă cu un poet, văd altfel lucrurile, aș îndrăzni să spun.

A fost eliberată când a aflat la Schloss Grüningen că Rockenthien plecase deja la post. Iar Kreisamtmann îl urmase. Karoline și-a exprimat omagiile față de liniștita stăpână a casei și l-a admirat pe Günther, căruia îi trimisese un inel de fildeș pe care să-și încerce dinții care-i creșteau, cu o cutie de dulciuri, din porțelan, pentru Sophie, cu marțipan și *pfeferkuchen*¹ pentru Mimi și Rudi și cu o pereche de iepuri pentru gospodărie.

– Sunteți prea bună, generoasă domnișoară! a zis Frau Rockenthien. A venit chiriașul dumneavoastră, Hardenberg, cu fratele lui, Erasmus, da, de data asta cu Erasmus. Vine adesea cu unul dintre frați.

Lui Karoline inima parcă i se deschidea și i se închi-dea la loc.

– Mă aștept ca Hardenberg să se întoarcă împreună cu noi la Tennstedt diseară, a spus ea.

– Acum sunt în sala de dimineață. Sunt bine-veniți cu toții. Nu contează și nu ne deranjează, oricine ar veni, a zis Frau Rockenthien și, într-adevăr, pentru ea nu conta. Oricum, nu știu de ce a trimis Hardenberg atâtea stridii. Vă interesează stridiile, draga mea? Bineînțeles, nu țin o veșnicie.

Sala de dimineață. Hardenberg, Erasmus, Friederike Mandelsloh și George încercând, din cât se pare pentru prima dată, să cânte la flaut, câțiva căței, Sophie într-o

---

¹ „Turtă dulce“ – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

rochie roz. Când o văzuse ultima dată, Karoline se gândise la ea ca la unul dintre copiii ei. Și încă se gândea la fel. Se ruga în fiecare noapte să fie cruțată și să aibă copii, deși poate că nu se referea tocmai la copii ca Sophie.

Hardenberg stătea lângă Filosofia lui, ținându-și picioarele mari ascunse sub scaun. Erasmus s-a apropiat dintr-odată de Karoline, încântat, neașteptându-se s-o vadă. Sophie radia de o fericire cât se poate de sinceră, datorată cutiei cu dulciuri. De-acum nu va mai mesteca tutun, ci numai dulciuri.

– O să faci colici, i-a spus Mandelsloh.

– Am deja colici. Să-i zici lui Hardenberg să-mi spună „micuța farfara“.

Karoline s-a întors spre Erasmus ca și cum s-ar fi întors spre altul care a supraviețuit înecului.

„E exact ce îmi trebuie“, se gândea, „o clipă cu cineva care simte ca mine“. Și Erasmus i-a luat mâna în mâna lui caldă, pe punctul de a spune ceva, dar într-o clipă s-a întors spre Sophie, cu un surâs plin de înțelegere, cu simțurile pe jumătate adormite, ca un om beat.

Karoline și-a dat seama că și Erasmus se îndrăgostise de Sophie von Kühn.

CEARTA

În poezia dedicată împlinirii celor treisprezece ani Fritz a scris că nu prea-i vine a crede că existase un timp în care nu o cunoscuse pe Sophie și în care fusese „omul de ieri“, nepăsător, iresponsabil și așa mai departe. Acum omul de ieri merge, o dată pentru totdeauna, pe drumul cel bun.

– Dar a fost groaznic cu mine, i-a zis Sophie lui Mandelsloh. Ne-am certat. S-a terminat.

Ceea ce era cu atât mai nedrept, pentru că abia așteptase prima ceartă după ce prietena ei, Jette Goldacker, îi spusese că ar cam fi cazul să aibă o ceartă cu Hardenberg. Așa trebuie să facă îndrăgostiții, îi zisese Goldacker, ca să se întărească legăturile dintre ei. Dar din ce pricină să ne certăm? o întrebase Sophie. Din orice mărunțiș, se pare, cu cât mai mărunț, cu atât mai bine. Însă, după ce stătuseră de vorbă vreo jumătate de oră ori poate mai puțin, Hardenberg al ei izbucnise ca și cum s-ar fi întins prea mult ceva în el și ar fi dat pe-afară:

– Ai treisprezece ani, Sophie! Ce ai făcut până acum? Bănuiesc că în primul an ai surâs și ai supt, cum face micuțul Günther acum. În al doilea an, fiindcă fetele sunt mai perspicace, ai învățat să vorbești. Primele cuvinte – care să fi fost ele? „Vreau!” La trei ani ai devenit și mai lacomă și sugeai vinul dulce din paharele oamenilor mari. La patru, ai început să râzi și, plăcându-ți, râdeai la tot și la toți. La cinci ani, au început să te educe. La unsprezece, după ce n-ai învățat nimic, ai descoperit că ai devenit femeie. Te-ai speriat, aș îndrăzni să spun, te-ai dus la mama ta cea grațioasă, care ți-a zis să nu te tulburi. După care ți-ai dat seama că, la înfățișarea ta deplină, nici blondă, nici brună, n-ai nicio nevoie să știi și cu atât mai puțin să spui ceva rațional. Iar acum plângi, bineînțeles, ești rațiunea întruchipată, presupun, ia să vedem cât poți să plângi, Filosofia mea...

Era lipsit de bunele maniere, plânse Sophie. Asta îi spuneau când cădea în dizgrație, asta era cel mai aspru reproș pe care-l primise. Fritz a răspuns că el studiasă la universitățile din Jena, Leipzig și Wittenberg și că știe ceva mai mult despre bunele maniere decât o creatură de treisprezece ani.

– O creatură de treisprezece ani, Frieke! Îți vine să crezi? Poți să explici?

– Dar el cum a explicat?

– Mi-a zis că sunt un chin pentru el.

În următoarele scrisori pentru Sophie, Fritz scria că nu are nicio scuză, că e necultivat, lipsit de grație, nepolitic, incorect, insuportabil, impertinent și inuman.

Mandelsloh l-a sfătuit să se oprească.

– Oricare va fi fost pricina necazului, a uitat.

- N-a fost nicio pricină, i-a răspuns el.
- Asta complică lucrurile, dar a uitat.

S-a apucat să-i scrie Prințului Friedrich August al III-lea la Dresda, în vederea obținerii unui post plătit de inspector la salină în Electoratul Saxoniei.

CUM SĂ CONDUCI O SALINĂ

La ședințele Direcțiunii de la Sediul Sării din Weissenfels tot Fritz era cel care lua notițe cum apuca, în tăcere. Freiherr von Hardenberg prezida întrunirile, asistat de directorul Salinei, Bergrath Heun, și de Inspectorul Salinei, Bergrath Senf. Lui Bernhard îi plăcea îngrozitor numele – Inspectorul Salinei Muștar! – și, cu toate că știa toată lumea, numai el amintise direct de nefericitul episod atunci când, după ce a falsificat chitanțe pentru lucrările de construcție și a trimis sume neautorizate la casa lui particulară, Senf fusese condamnat la doi ani de închisoare pe care să-i petreacă în penitenciarul de drept comun, pedeapsă redusă ulterior la opt săptămâni de detenție obișnuită.

– Ce păcat! a spus Bernhard. Am fi putut să vorbim cu el, ar fi fost interesant de știut cum se trăiește cu pâine și apă.

– Poți să încerci oricând aici, acasă, a răspuns Sidonie.

Heun era cu totul altfel decât Senf. Fiind cu numai câțiva ani mai mare decât cei doi colegi ai săi, părea străvechi și-și spunea „bătrânul Heun, arhiva vie a salinei”. În haina lui cea lungă, din material grosolan, din care părea să facă parte și praful, te trimitea cu gândul la una dintre arătările alea din peșteri și culoare din adâncul pământului, care ies foarte greu la lumina zilei și nu prevestesc nimic bun. Impresia asta venea, pe de o parte, de la pielea lui palidă și de la faptul că clipea și scârțâia des.

– Poate că arhiva vie are un mic reumatism.

Dacă era timp, Heun putea să răspundă la fiecare idee. Verifica în catastife numai ca să vadă că ele confirmă detaliile și cifrele date de el. „N-ar avea curaj să facă altfel”, se gândea Fritz.

Senf, pe de altă parte, ardea tot, cu energia suprimată a omului foarte inteligent care, din cauza unei greșeli prostești, nu va mai putea profita niciodată de pe urma inteligenței lui. În anumite momente, clar stabilite, toți cei care aveau vreo legătură cu minele și lucrările la salină puteau face sugestii în scris despre posibile îmbunătățiri. Într-o schemă elaborată, de care spera că se va lega numele său într-o bună zi, Senf propusese ca sarea din Turingia și Saxonia să nu se mai evapore în recipiente din fier, puse pe foc de lemne, la optzeci de centigrade, ci doar la căldura soarelui. Astfel, ar fi nevoie de mult mai puțini muncitori, care n-ar trebui să aibă case chiar în zonă. Proiectele lui legate de energia solară au trecut neobservate, dar a venit cu o nouă propunere: să se dubleze numărul de roți la scripetele care scoteau la suprafață apa de sare. „Când a analizat propunerea, directorul Freiherr von Hardenberg a comentat: *Quod potest fieri*

per pauca, non debet fieri per plura („Descurcă-te cu cât de puțin poți)“, a consemnat Fritz. Inspectorul Senf a răspuns cu multă căldură că nu aceasta e calea și că asemenea economii meschine duc mai degrabă la inerție și la stagnare. Oricum, odată cu secolul al XIX-lea, o vreme în care, după cum prezisese Kant, oamenii vor fi învățați în sfârșit să se conducă singuri, cel mai probabil că scripetele și roata de ocnă nu-și vor mai găsi locul. Directorul Heun a remarcat că, în acest caz, nu mai are sens să piardă timpul discutând subiectul. Inspectorul Senf a conchis că trebuie să accepte hotărârea Directorului, dar că n-ar putea susține că e mulțumit.

– Am făcut tot ce mi-ai cerut, i-a spus Fritz tatălui său, și în viitor voi face la fel, chiar mai supus. Nu te poți aștepta ca în câteva luni să devin ca bătrânul Heun.

– Din nefericire, nu mă pot aștepta și nu mă aștept, a zis Freiherr. Nu cred că o să semeni vreodată cu Wilhelm Heun, chiar dacă o să ai viață lungă.

Străbătând ținutul, Fritz admirase monumentele din vechime. Acum privea poalele dealului și straturile de cărbune cu ochi de specialist care face prospecțiuni, căutând din ochi aramă, argint și lignit. Avea de gând să fie un inginer cu spirit practic și, ori de câte ori putea, cobora în Bergwerke în uniformă de miner, haină și pantaloni cenușii.

– Fiului dumneavoastră i-ar plăcea să trăiască sub pământ, i-a spus Just lui Freiherr. Se întoarce fără niciun avânt la lumina zilei... L-am prevenit, desigur, că nu trebuie să dea mâna cu minierii, care ar crede că le aduce ghinion. A fost dezamăgit.

Fritz umplea foaie după foaie cu scheme despre descoperirea de noi straturi de lignit și despre o mai bună supraveghere a cuptoarelor de țiglă și de var, cu informații meteorologice care ar putea contribui la o rafinare superioară a sării și cu notițe despre condițiile legale pentru întrebuințarea sării. Dar se considera și geognost, un expert în științele naturii, care, cum spunea el însuși, venise „într-un ținut cu totul și cu totul nou, sub aștri întunecați”. Industria minieră nu i se părea o știință, ci o artă. Dacă nu un artist, dacă nu un poet, atunci, cine ar putea înțelege relația dintre pietre și constelații? Ceea ce ofereau muntele și poalele dealurilor, cu povara lor de metale prețioase, cărbune și sare de minereu poate că nu erau decât urme ale fostelor drumuri bătute de stele și planete, care au pășit cândva pe-acest pământ.

„Ceea ce a fost trebuie să fie din nou“, scria el. „Când anume în istorie se vor întoarce să meargă printre noi, ca odinioară?“

Karoline Just asculta răbdătoare tot ce învățase el și, ca atare, trebuia să-i repete unei alte inteligențe. Cosea mai departe, în timp ce el se cufunda în *Continuarea raportului despre Achiziționarea de terenuri carbonifere în Mertendorf*. „Când se corelează informațiile, nu va mai avea nicio nedumerire în privința viitoare achiziții, în cursul căreia, mărturisim de bunăvoie, țăranii vor da glas unor pretenții destul de mari cu privire la vechile prețuri...”

– Desigur, a consimțit Karoline, dar când ai întocmit raportul?

– Nu l-am întocmit eu, a fost făcut acum ceva vreme. Trebuie să mă antrenez făcând rapoarte despre rapoarte. În definitiv, asta m-a învățat unchiul tău să fac.

– Ai fost cel mai bun elev al lui. Și chiar cred că nu va mai vrea niciodată vreunul.

– Totuși, am impresia că tata încă nu mă ia în serios.

– Tu nu-l iei în serios, a zis ea.

– Tata trebuie să facă cerere la administrație ca să mă aibă în vedere pentru o slujbă plătită. Pentru început, aş putea spera să primesc patru sute de taleri.

Ea se opri să-și pun ață în ac.

– Of, Justen, de câte ori nu te-oi fi chinuit tu să calculezi dacă *tu* și *el* ați putea să țineți casa cu o asemenea sumă!

Ea și-a dat seama că imaginația lui o luase repede înaintea ei și că acum banii erau cei care o despărțeau cu cruzime de Nedoritul. Nedoritul, evident, nu avea o slujbă plătită. Asta o enerva. Oricât de amarnic ar regreta toată prefăcătoria, încă din prima clipă, tot a ei era. Ea îl crease, chiar dacă fără să vrea, pe Nedoritul și ura faptul că e un eșec (căci sigur avea peste treizeci de ani), care n-ar putea s-o întrețină, dacă i-ar fi soț. Avea sentimentul că el nu primește ce merită. Și a simțit un imbold să-l liniștească.

De obicei era foarte ușor. Acum i-a zis, ceea ce era adevărat, că, deși îi dorește din tot sufletul să primească un post, are unele îndoieli cu privire la profesia în sine. Erasmus urma să devină oficial forestier – bine, dacă termina vreodată școala la St Hubertusberg. Karl și Anton aveau să devină cadre militare, despre care ea nu știa nimic și nu putea spune nimic, dar mineritul, extracția de minereu de sare din pământ... Ei bine, fusese de câteva ori la rafinăriile de sare de la Halle și Artern, văzuse și mirosise norii de fum gălbui întunecat de la combinatul de lângă Freiburg, care nu puteau să-i pară decât

o jignire la adresa Naturii, căci ea n-ar fi putut face în vecii vecilor o asemenea urâtenie.

– Am vorbit de atâtea ori despre Natură, Hardenberg. Miercuri seară, la masă, spuneai că, deși cultura și civilizația oamenilor se pot dezvolta, Natura va rămâne aceeași și prima noastră datorie e să ne gândim la ce ne cere ea.

Asumându-și un risc pe care-și interzisesese să și-l asume, a continuat:

– Ai zis despre Sophie că e Natura însăși.

Rostind aceste cuvinte, a închis ochii o clipă, deloc nerăbdătoare să le vadă efectul.

– Nu, Justen, n-ai înțeles! a țipat Fritz. Industria minieră nu e o violare a tainelor Naturii, ci o eliberare. Trebuie să-ți închipui că în ocnă ajungi la fiii primordialii ai Pământului-Mamă, la viața din timpuri imemoriale, prinsă în capcană sub picioarele tale. Îmi pare a fi o întâlnire cu Împăratul Metalelor, care așteaptă sub pământ, sperând să audă primele lovituri de ciocan, în vreme ce minerul trudește să-l scoată la lumina zilei. Eliberare, Justen! Oare ce simte Împăratul Metalelor când își întoarce fața spre lumina soarelui pentru prima dată?

A vrut să spună „Mă întreb dacă i-ai menționat astfel de idei Comitetului Director“, dar n-a reușit. A recunoscut glasul cu care el îi citise primul capitol din *Floarea albastră*. Între timp își deschisese iar dosarul și scosese altă pagină pe care așternuse, cu scrisul lui delicat, caligrafic, un alt raport despre un raport, de data asta un rezumat în formă de tabel al punctelor de fierbere a sării de bucătărie și a îngrășămintelor de sare.

SOPHIE LA PAISPREZECE ANI

Cu două zile înainte de a paisprezecea aniversare a lui Sophie, pe 15 martie 1796, aniversarea logodnei lui – care tot nu avea încuviințarea tatălui său, cu care nici măcar nu discutase subiectul –, Fritz s-a dus la un bijutier din Tennstedt să-și mai inscripționeze o dată inelul. Trebuie să aibă un element care să semene puțin cu Sophie, i-a explicat el, luat dintr-o miniatură care dezamăgise pe toată lumea, asta nu se putea nega. Dar cel puțin surprindea ceva din expresia ei înfiorată, nerăbdătoare și amestecul de întuneric și strălucire. În interior le-a zis să inscripționeze cuvintele *Sophie sey mein schutzgeist* – *Fie Sophie spiritul meu păzitor*. În poezia dedicată aniversării ei, a scris:

Ce am căutat am găsit:

Ce am găsit m-a căutat.

În iunie 1796, Fritz avea să le scrie și tatălui, și mamei:

Dragă tată,

Nu fără o mare stânjeneală îți scriu această scrisoare, de care mă tem îngrozitor de atâta vreme. Aș fi trimis-o cu mult timp în urmă, dacă nu ar fi apărut împrejurări nefavorabile. Îmi pun întreaga speranță în prietenia și în compasiunea dumitale. Nu este nimic greșit cu ceea ce se ascunde în inima mea, însă acesta e un teritoriu pe care se întâmplă adesea ca părinții și copiii să nu se înțeleagă unii pe alții. Știu că întotdeauna ai dorit să fii un spirit păzitor și un prieten pentru copiii dumitale, dar ești Tată și deseori iubirea tatălui contrazice înclinația fiului.

Am ales o tânără. Nu este bogată și, cu toate că este de același rang nobiliar cu noi, nu e de viță veche. Este vorba despre Fräulein von Kühn. Părinții ei, dintre care mama este proprietara averii, locuiesc la Grüningen. Am cunoscut-o într-o vizită oficială acasă la tatăl ei vitreg. Mă bucur de prietenia și de încrederea întregii familii. Însă răspunsul lui Sophie stă de mult sub semnul întrebării.

Încrederea și îngăduința dumitale le-aș fi căutat cu multă vreme în urmă, însă la începutul lui noiembrie Sophie s-a îmbolnăvit grav și nici până acum, când își revine încet, nu s-a însănătoșit. Dumneata îmi poți reda liniștea. Te implor să-mi dai consimțământul și permisiunea dumitale pentru alegerea mea.

Mai mult îți voi spune față în față. Numai de dumneata țin ca aceasta să fie cea mai fericită perioadă din viața mea. E adevărat, o asemenea căsătorie mi-ar reduce sfera de activitate, însă pentru viitorul meu mă bizui pe hărnicie, credință și economie, precum și pe inteligența și buna chibzuință ale lui Sophie. Nu a fost crescută pe picior mare – se mulțumește cu puțin –, iar mie îmi trebuie

doar ce-i trebuie ei. Dumnezeu să binecuvânteze ceasul acesta atât de însemnat, atât de nerăbdător, care trece așa de greu! Să vorbești și să spui ce ai de spus e foarte bine, însă dumneata mă poți face fericit dându-ți consimțământul de Tată.

Fritz

Dragă Mămică,

Peste două săptămâni, miercuri, la nouă seara, am să te aștept singur în grădina noastră din Weissenfels. Nu e nevoie să mai cer ceva, căci îți știu sufletul iubitor.

Fritz

E adevărat că Hofrat Ebhard habar n-avea ce să mai facă, dar asta era ceva obișnuit. I-a venit brusc ideea că la Schloss Grüningen pacienta lui are prea multă companie, prea multă agitație, prea mulți căței, prea multe păsări și prea multe vizite ale lui Hardenberg, care vorbea sălbatic. A trimis-o să stea câteva zile la o casă de odihnă din Weissenensee, la care avea și el acțiuni. Din nefericire, acolo era mai umed și mai puțin aerisit decât la Schloss Grüningen.

„Casa e goală“, s-a plâns Rockenthien, căci, tocmai când începea să devină un omuleț cum se cuvine, urma să plece și George la școală, în Leipzig. Acasă nu mai aveau să rămână decât douăzeci și șase de persoane. Însă a lăsat deoparte grijile așa cum lași o cursă de șoareci pe un raft când nu mai e nevoie de ea, cel puțin pentru moment.

– Ei bine, ce zice Freiherr? a întrebat Mandelsloh.

– Le-am scris, a răspuns Fritz, și lui, și mamei și le-am explicat...

– ...ceea ce sigur știu deja. Mi-ai spus că și când a venit în vizită prietenul tău de la Jena, medicul asistent Dietmahler, tatăl tău l-a chestionat. Probabil că până nu primește scrisoarea ta nu știe decât că o cheamă Söphgen.

– Trebuie să te întreb ceva, a zis el cu un aer urgent. Să vorbim ca de la suflet la suflet. Să presupunem că tata nu-mi dă consimțământul. Să presupunem că încearcă să mă despartă de Filosofia mea, sângele inimii mele. Trăind aici, în paradisul acesta, tu nu prea ai cum să știi ce înseamnă autoritatea nedreaptă.

– Știi ce înseamnă să te despați, a răspuns Mandelsloh.

– Tata însuși a fost căsătorit de două ori. Am douăzeci și patru de ani și nu se poate invoca nicio lege împotriva mea în Electoratul Saxoniei, dacă mă căsătoresc fără consimțământul lui, și nici împotriva lui Sophie, din clipa în care împlinește paisprezece ani. Oare ar veni cu mine, Friederike? Crezi că ar sfida lumea și ar renunța la ea ca să fie cu mine?

– Din ce o să te întreții?

– O să câștig puținul de care avem nevoie ca soldat, copist, gazetar, paznic de noapte.

– Toate aceste ocupații le sunt interzise nobililor.

– Sub alt nume...

– ...și în altă țară, bănuiesc, dacă puteți face rost de acte. N-ai vrea în sud?

– Ah, sudul! Cunoști sudul, Frieke?

– De unde! a răspuns Mandelsloh. Cine să mă ducă acolo? Va trebui să aștept până se instalează regimentul în ținutul în care înfloresc lămâii.

– Dar nu mi-ai răspuns.

– Vrei să plece de acasă, unde dintotdeauna... Pentru numele lui Dumnezeu...

– Deci nu crezi că ar avea curaj?

– Când nu înțelegi ce te așteaptă, curajul nu e cu nimic mai bun decât ignoranța.

– Trădare, Frieke! Curajul e mai mult decât rezistență, e puterea de a-ți face propria viață, înfruntând tot răul pe care-l pot aduce omul și Dumnezeu, astfel încât fiecare zi și fiecare noapte să fie așa cum ți le-ai închipuit. Curajul ne face visători, curajul ne face poeți.

– Dar n-o s-o facă pe Söphgen o gospodină pricepută, a spus Mandelsloh.

Fritz nu a luat-o în seamă și a repetat sălbatic:

– Ar veni cu mine? Ar suporta despărțirea? Iubirea mea i-ar ușura... Ar veni?

– Mă tem că da, Doamne iartă-mă!

– De ce te temi?

– Îți interzic să-i ceri.

– Îmi interzici...

– ...dacă nu-ți interzic eu, o să-ți interzică altcineva.

– Cine ar putea?

– Cum se poate să nu știi cine?

FREIFRAU ÎN GRĂDINĂ

Freiherr von Hardenberg i-a scris lui Kreisamtman
Just:

Cine a fost acest Von Kühn, adevăratul tată al acestei Sophie? Se zice că e fiul lui Wilhelm Kühn, care a dobândit în 1743, acum cincizeci de ani, să spunem, proprietatea de la Grüningen și Nieder-Topfstedt și că după aceea a reușit cumva să obțină rang nobiliar. Nu trece mult și fiul său, tatăl acestei Sophie, se instalează la Grüningen. Prima lui soție se numea Schmidt; moare. A doua soție se numește Schaller, după aceea moare el. Văduva îl ia pe un anume căpitan Rockenthien, cred că din Regimentul Prințului de Schwarzburg, care devine stăpân la Grüningen și Nieder-Topfstedt. Nu cred că până acum Rockenthien a putut solicita rang nobiliar.

Kreisamtman Just i-a răspuns lui Freiherr von Hardenberg:

Nu pot decât să repet ceea ce am mai spus, că l-am învățat pe fiul dumneavoastră toate lucrurile obișnuite pe care trebuie să le știe pentru a avea o carieră oficială și că, discutând cu el, am întrezărit noi orizonturi.

Freiherr von Hardenberg către Kreisamtmann Just:

Puteți să întrezăriți ce orizonturi doriți, dar de ce, pentru numele lui Dumnezeu, l-ați dus la familia Rockenthien?

A dus scrisoarea lui Fritz la Leipzig, unde vara se sufoca în cluburile rezervate nobililor, căci chelnerii nu aveau voie să deschidă ferestrele aburite care dădeau în stradă. Acolo s-a sfătuit cu prieteni vechi cum ar trebui să-i răspundă fiului celui mare. I-a reținut pe bătrânul conte Julius von Schweinitz și pe puțin mai tânărul Graf von Loeben, întrebându-i ce ar face, dacă fiul lor mare ar insista să o ia de soție pe fiica unui băcan. Poate că mintea începea să-l cam lase...

Fritz o rugase pe mama lui să se întâlnească în grădină ca să nu-i vadă tatăl lui, fără să se gândească la ce lucru extraordinar îi cere. În ultima vreme Auguste nu ieșea mai deloc și, oricum, nu ieșea niciodată singură, niciodată noaptea și, sigur, niciodată fără a-i cere permisiunea lui Freiherr. Când i-a spus servitoarei să-i scoată șalul negru, căci va ieși singură în grădină, bătrâna s-a apucat să-și spună rugăciunile. Totuși, după ce Freifrau a coborât treptele negre, cu care nu era obișnuită, s-a dat alarma la toți cei din bucătărie și din curte. Jos, în capul scărilor ce duceau în partea de sus a grădinii, grădinarul-șef

aștepta la asfințit, cu o lumină care să deschidă poarta. Asta, pentru că Freifrau nu avea nici cheie și nici nu se întrebase cum o să intre înapoi în casă.

În mod normal, s-ar fi scuzat ori ar fi găsit o explicație, însă nu în seara aceasta. Era cuprinsă nu atât de neliniște pentru Fritz, cât de recunoștință că el are nevoie de ea și că o rugase să se întâlnească în grădină.

A rămas în dreptul porții, ascultând foșnetul și ticăitul repetat, ciudat, pe care-l fac toată noaptea păsările în somnul lor neliniștit, doar pe jumătate somn. Își aveau cuibul în cireșul mare, care făcea cam o sută de kilograme de cireșe vara, așa că puteau să se apuce de înfulcat la prima geană de lumină, înainte să apară băiatul grădinarului. Cireșele erau aproape negre, dar nu prea se deslușeau în frunzele care fremătau ușor, deși nu bătea vântul.

Fritz era deja acolo și venea spre ea pe cărarea din spre partea de jos a grădinii.

– Știi că nu te-aș lăsa să aștepți, mamă.

Uitase cu totul că făcuse asta de nenumărate ori.

– Ai fost la tatăl dumitale, dragul meu Fritz?

– Încă nu.

S-au așezat pe două dintre scaunele vechi, din lemn, lăsate sub cireș toată vara. Când se născuse Fritz, bolnăvicios și prost, dăduseră vina pe ea și ea se resemnase. Dar când, după luni întregi în care-i scăzuse febra și crescuse înalt și subțire, când devenise un geniu, cum ziceau toți, ea în ochii lor n-a avut niciun merit și nici nu se așteptase să aibă. A întrebat-o de ce și-a pus șalul de iarnă.

– Suntem în iunie, mamă. Altfel, nu te-aș fi rugat să ne întâlnim afară.

Atunci Auguste și-a dat seama că șalul e ridicol.

– În el mă simt în siguranță, Fritz.

El i-a zâmbit și n-a fost nevoie să-i spună „Cu mine ești în siguranță“.

Lui Freifrau Auguste i-a trecut prin cap ideea extraordinară că ar putea profita de clipa aceasta, care acolo, în semiîntuneric și în mireasma aceea, i se părea aproape sacră, ca să-i vorbească fiului ei celui mare despre ea însăși. Și tot ce avea de spus se putea spune destul de repede: avea patruzeci și cinci de ani și nu știa cum va putea trăi până la sfârșitul vieții.

Fritz s-a aplecat brusc spre ea și i-a zis:

– Știi că vreau să te întreb un singur lucru. A citit scrisoarea mea?

Ea și-e revenit imediat.

– Trebuie s-o fi citit, dar n-aș putea spune. Nu-mi arată niciodată scrisorile lui, așa că, să mă ierte Dumnezeu, nu i-am arătat-o pe a ta. Oricum, toată lumea din casă trebuie să fie prezentă la o rugăciune mâine-seară, când are să se discute o chestiune importantă de familie.

– Dar, mamă, ești de partea mea, spune-mi că ești! Ești de acord cu ce am făcut și cu ce voi face. Îmi urmează inima și sufletul, nu poți fi împotriva mea.

– Nu! Nu! a țipat ea.

Însă când el a continuat, întrebând-o „Atunci, de ce nu-i spui tatei ce crezi?“, i-a răspuns:

– Trebuie să mă supun lui, așa e firesc.

– Prostii! În Natură femela e adesea mai puternică decât masculul și-l domină.

– Adică la păsări și la insecte, a răspuns Freifrau timid. Dar ele nu știu altceva, Fritz.

Atent la iubirea ei fără minte pentru el, i-a zis:

– Trebuie să-i spui tatălui meu că nu e de ajuns doar să-și dea consimțământul la logodna mea. Trebuie să avem unde să locuim, eu și Sophie, singuri și împreună. Mă înțelegi, nu ești atât de bătrână, încât să fi uitat.

Auguste și-a îngăduit să-și aducă aminte ce simțise când ea și Freiherr fuseseră lăsați prima dată singuri și împreună. Dar ceea ce conta acum era fiul ei, o clipă un necunoscut, în noaptea copleșitoare de vară.

– Da, desigur.

Se vedea că se chinuie cu ceva ce ascunsese în buzunarul de sus de sub fustă.

– Fritz, dragul meu, uite brățara mea de aur. Ei bine, mai am și altele, dar asta e cu adevărat a mea, nu mi-a dat-o tatăl dumitale, am primit-o de la nașa mea când aveam doisprezece ani, la confirmare¹. De-atunci s-a mai mărit, dar numai puțin, vreau s-o modifici și s-o transformi în inele de logodnă pentru voi.

– Am făcut deja inelele, mamă. Uite!

Sophie sey mein schuz geist.

– N-o iau. Nu-mi trebuie. Țineți-o pentru dumneavoastră sau chiar pentru Sidonie.

Nechibzuința poate fi mult mai dureroasă decât neglijența. Însă, oricum, Freifrau avusese foarte puține ocazii să afle.

Întorcându-se în camera ei, care era tot cea de sus, se gândea că, dacă Fritz ar rămâne mereu acasă, chiar și cu

---

¹ Ceremonie religioasă practică de Biserica Reformată, prin care unei persoane care a primit botezul i se confirmă apartenența la respectiva religie (n. tr.).

o soție nouă, fericire mai mare nici că și-ar putea dori pe lumea asta. Apoi s-a rugat pentru iertare, fiindcă uitase, chiar dacă doar o clipă, de binele lui Bernhard.

Însă Bernhard însuși era necruțător.

– Ce o să se aleagă de noi, Sidonie? Întreba tânguindu-se. Tu cu cine o să te căsătorești? N-ai simțit nimic pentru studentul acela la Medicină care a venit în ziua când se spală rufe, cu toate că nu-și putea lua ochii de la tine. Poți să rămâi fată bătrână. Karl și Anton, știu, sunt asigurați, iar Asmus trebuie să fi trecut primele examene să se facă pădurar...

– *Le-am trecut*, a zis Erasmus. M-au felicitat directorul, și tata, și Fritz. Mi-a trimis cadou un exemplar din *Robinson Crusoe*.

– Să mi-l împrumuți și mie, te rog!

– E în engleză, i-a răspuns Erasmus. Tu nu citești englezește.

– Da, nu citesc, a recunoscut Bernhard, oftând din rărunchi. Mă rătăcesc în pădurile alea sălbatice de cuvinte.

– Oricum, a spus Anton, niciodată să nu împrumuți o carte unei femei. Nu are nici obligația să ți-o dea înapoi.

– Anton, încerci să vorbești cum vorbește Karl, a zis Sidonie. Numai că nu prea ai înțeles.

– Pur și simplu simt că se apropie timpul când se va lua o hotărâre pentru mine, a răspuns Bernhard, înălțându-se între ei cum se înălța pruncul Iisus printre Cei Mari pe tapetul de la el din dormitor.

– Știi că o să te faci aprod, a spus Anton, Curțile Electorale din Turingia și din Saxonia nici nu știu ce le așteaptă!

– Fac apel la voi toți! a țipat Bernhard. Ce om întreg la minte ar putea să-și închipuie că eu o să fiu aprod? Nu știu ce face un aprod, știu doar că eu nu pot face ce face el!

Pe obraji îi curgeau lacrimi, însă familia Hardenberg se simțea cumva eliberată. După ce vorbise cu mama lui, Fritz nu rămăsese nici măcar o noapte. Freiherr era plecat câteva zile și-l luase și pe Gottfried cel pios, servitorul lui de încredere. Așa cum se simte când muzica își schimbă nu tema, ci registrul, în casă se simțea ceva mai puțină concentrare pe suflet și ceva mai multă pe trup. De dimineață, la ora opt și jumătate, erau încă la micul dejun. Freifrau nu coborâse. Erasmus și Anton se lăfăiau pe scaune. Ferestrele erau deschise până jos, aerul aducând înăuntru parfumul cireșelor, chiar și pe cel de cireșe amare, pe care le cultivau pentru kirsch și care se coceau abia toamna, dar și mireasma din prima zi de cosit, care venea de dincolo de Weissenfels. Toți patru, chiar și Bernhard, știau că în dimineața aceasta nu sunt nefericiți, dar din prea mult bun-simț nu suflau o vorbă despre asta, nici măcar către ei înșiși.

Freiherr plecase la Frații din Neudietendorf ca să-i ceară sfatul Predicatorului. Asumându-și riscul de a vorbi prea mult, i-a povestit despre proprietățile familiei – Oberwiederstadt, falit, cele patru domenii, pierdute, vândute unor străini, și Schlöben, draga de Schlöben-bei-Jana, cu plopul și moara de apă, unde spera să se retragă la bătrânețe și să facă un centru pentru unii dintre Frații mai vârstnici.

– Între timp, fiul cel mare nu ține cont de dorința mea. Dacă Oberwiederstadt și Schlöben ar încăpea pe mâna lui, n-aș zice că ar face față. S-ar cuveni să-și găsească o soție din rândul nobilimii, o femeie cu o avere cumsecade. Nu-mi spuneți că mă gândesc mereu la mine, căci exact la ei nu vreau să fiu obligat să mă gândesc deloc. Însă, după recente evenimente din Franța, lumea s-a întors pe dos, iar nevoile tatălui nu mai sunt aceleași cu ale fiului.

Predicatorul a încuviințat dând din cap, fiind de acord să-i dea un sfat pe care, dacă îl găsește potrivit, să-l urmeze. Freiherr și-a dat cuvântul. În ziua următoare s-a întors la Weissenfels cu Gottfried. N-au oprit la niciun han și abia dacă au schimbat o vorbă. Între ei, tăcerea spunea mai mult.

Leipziger Zeitung, 13 iulie 1796

Christine Wilhelmine Sophie v. Kühn

Georg Philipp Friedrich v. Hardenberg

Logodiți

Grüningen

Weissenfels

LOGODNA

Pe poarta din curtea casei din Kloster Gasse intrau servitori. Se adusese un pianoforte comandat de Freiherr de la Leipzig.

Toată lumea știe cum e cel mai bine să muți sau cum ar trebui să muți un pian. Nu pe treptele din față, neghiob de trei ori ce ești! – Puțin la dreapta. – Ar fi mai ușor dacă i-am putea scoate picioarele.

Când a ajuns la locul lui în salon, nedespachetat din pânza de sac, se vedea că pianul e o frumusețe, o raritate în casa aceea austeră. Însă oricum provocase suficiente belele, de vreme ce, deși se hotărâse în urmă cu ceva timp să înlocuiască până la urmă clavecinul, Tatăl șovăise dacă să-l comande de la Gottlieb Silbermann ori de la Andreas Stein. „Pianele lui Silbermann sună mai bine“, scria Unchiul Wilhelm, „însă au o atingere mai grea decât ale lui Stein. După ale lui Stein, pe de altă parte, trebuie să trimiți la Viena“.

– E pentru Wilhelm, a strigat Freiherr, care abia dacă știe notele. Caii din grajd recunosc mai multe melodii decât el.

Și a continuat să ceară și să dea sfaturi:

– Au scăpat din situația neplăcută de la Paris, s-au refugiat cu toții la Londra, unde stau la British Museum. Acolo puteți întreba de ei.

Dacă i s-ar fi cerut părerea, Freifrau ar fi zis că nu-i pasă nici cât negru sub unghie de pianoforte ca instrument și că i se pare monoton, pe lângă ciripitul scânteietor al clavecinului, care-i aducea aminte de vremea când era fată. Clavecinul, care acum fusese scos din casă, îl adusese cu ea la Oberwiederstadt când se căsătorise. Era franțuzesc și pe interiorul capacului avea o imagine înfățișând un templu în ruină, la lumina lunii. Însă din pricina umezelii necruțătoare de la Weissenfels, unde Saale își alegea în secret propriul timp, în orice anotimp, ca să-și inunde malurile, încetul cu încetul se deteriorase. Pictura aproape că nu se mai vedea, claviatura era ca un șir de dinți care îmbătrânesc și din care mai lipsește câte unul. Așa că trebuia acordat seară de seară și de dimineață iar. Și unele părți parcă ieșiseră din șuruburi.

– Aș îndrăzni să spun că se va da vina pe mine, a început Bernhard.

Karl s-a plâns, într-adevăr, că-l lăsaseră pe Înger să facă un Pfuscherei¹ din clavecin când era cu regimentul.

– Oricum, nu poți să cânti la fel de bine ca Anton, a zis Bernhard, și e scos la vânzare ca să ajungă lemn de foc.

---

¹ „Șarlatanie“, „treabă de mântuială“ – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

Freiherr a cumpărat un pian făcut de Johannes Zumpe, unul dintre ucenicii lui Silbermann, pentru care se dăduse anunț în *Zeitung*. Așa a reușit să nu urmeze sfatul lui Wilhelm, fratele lui.

L-au chemat pe Anton. Acesta, despre care se credea că nu prea-l interesează viața, ci doar să urmeze exemplul lui Karl, era acum omul de care aveau nevoie. Toți cei din familie cântau la pian – Erasmus cânta orice după ureche, Sidonie avea o aplecare reală spre muzică, însă niciunul nu cânta ca Anton.

Pianul lui Zumpe avea o a treia pedală și așa se puteau susține cele trei octave de jos, iar sunetele cele mai înalte se produceau cum se produc în mod normal. Anton stătea singur în salon, nedorind să dea nicio mână de ajutor. Deși Freiherr nu avusese această pretenție când cumpărase casa, salonul familiei Hardenberg fusese conceput inițial ca o cameră de muzică și atât, spațiul degajat purtând fidel fiecare notă în aer, echilibrând-o și dându-i drumul cu moderație.

Freiherr i-a spus soției să invite oaspeți potriviți din Weissenfels și din împrejurimi la o *soirée*.

– Are un suflet așa de bun, Sidonie. Nu are liniște până nu împărtășește frumusețea noii muzici.

Hardenberg ieșea atât de rar, doar la întrunirile Fraților și în inspecții, că nici nu-și dădea seama că pianul nu era nicio noutate în Weissenfels. Chiar și marele judecător Von Lindenau avea un Broadwood, făcut la comandă în Anglia.

– Ceea ce împărtășim este cu siguranță plăcerea sinceră a tatălui meu că Fritz s-a logodit, a răspuns Sidonie.

– Desigur, draga mea.

– Bineînțeles că cei din Grüningen, nu știm câți vor veni, nu se pot întoarce acasă în aceeași seară. Trebuie să rămână aici toți și va trebui să vă gândiți la camere.

– Ce bine că am cumpărat gălețile de gunoi!

La Weissenfels nimeni nu aștepta cu mare nerăbdare invitațiile de la familia Hardenberg, numai că ele erau atât de rare – ceea ce nu era luat drept semn de răutate, toată lumea știind cât sunt de evlavioși și de milostivi – și exprimate într-un chip atât de formal, că păreau nu atât o sărbătoare, cât o consemnare a timpului care se scurge încet, ca însăși firea muritoare a omului. Majoritatea oaspeților aveau să fie oficiali ai orașului, care se cunosc între ei. Niciunul nu cunoștea însă familia Rockenthien, cu excepția familiei Just, desigur, care avea cel mai lung drum de făcut până aici, însă avea să rămână peste noapte la bătrânul Heun, unchiul lui Rahel.

Lukas era la ușă, Gottfried avea în grijă *Vorzimmer*¹, care ducea la marea sală de primire de jos. Se pare că ultima călătorie pe care o făcuse cu Freiherr la Neudietendorf îi conferise o autoritate blândă, aproape benignă, care înainte îi cam lipsise. Erasmus s-a gândit că poate o fi băut.

– De neînchipuit! a zis Sidonie. Ai lipsit prea mult de-acasă.

Grupulețe de trei-patru oameni zăboveau la Kloster Gasse ca să-i vadă sosind pe oaspeții familiei Hardenberg, mai ales nobilimea de la țară, pe care rar aveau

---

¹ „Hol, vestibul“ – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

ocazia s-o vadă. Bătrânul conte Julius von Schweinitz und Krain a venit într-un rădvan mare, ca un sicriu.

– Duceți-mă într-un loc liniștit.

Gottfried i-a întins brațul și l-a condus în birou.

În sala de primire servitorii mișunau încet, oferind păhărele cu *arrack*. Fritz se uita după cei pe care-i credea prieteni și după cei care înțelegeau poezia – avocatul Friedrich Brachmann, de exemplu, care studiasă cu el la Leipzig. Brachmann era infirm din naștere, însă mergea cu atâta atenție, că nu-ți dădeai seama (la Weissenfels știa toată lumea). Trăgea nădejde să intre la secția de impozite. Acolo n-ar conta nici betesugul, nici ideile lui despre estetică. Fritz l-a luat de braț, iar cu celălalt braț l-a cuprins pe Frederick Severin.

– Felicitări, bunule prieten! i-a zis cel din urmă. Dar ce mai face frățiorul căruia-i place apa?

– Bănuiesc că n-ar trebui să fie jos, a răspuns Fritz, dar îndrăznesc să spun că e.

Louise, sora lui Brachmann, era prietena dragă a lui Sidonie, de care s-a apropiat când Gottfried i-a rostit tare numele. Louise avea douăzeci și nouă de ani și era poetă.

Fetele erau amândouă în rochii albe, făcute de aceeași croitoreasă, dar Sidonie parcă zbura ori se mișca într-un nor de alb, delicat, imaterial, ciudat pentru privitorii din Weissenfels, pe când Louise nu putea decât să spere că nu i se va sugera, cel puțin nu vara asta, că poate ar fi timpul ca Fräulein Brachmann să nu mai poarte alb.

– Louise, vai, Louise, am vorbit cu Friz! O să-i trimită poeziile tale lui Friedrich Schiller, numai că trebuie să păstrezi copii, draga mea, fiindcă oamenii aceștia măreți de multe ori pierd ce le trimiți.

Lui Sidonie îi străluceau ochii, încântată să-i facă o plăcere. Louise nu i-a răspuns.

– Dar nu asta ai vrut, Lu?

– Fratele tău n-o să le citească?

Sidonie a ezitat.

– Sunt sigură că le-a citit.

– Ce ți-a spus despre ele?

După o clipă, a continuat:

– Nu contează, sunt doar vorbe, vorbe frânte de femeie.

Sidonie își dorea să sosească odată oaspeții de la Gröningen ca să aibă ei parte de toată atenția: pianul sigur i-ar atrage pe toți la un loc. Că familia Rockenthien por-nise la drum, asta știa, din moment ce Mandelsloh avu-sese inspirația de a trimite grăjdarul (noul grăjdar) în chip de mesager în clipa în care plecaseră. Băiatul, ascuns sub un strat gros de praf, tocmai ajunsese și-l curățau la bucătărie. Între timp apăruse și familia Just, Coelestin minunat în uniformă verde, care îi exprima rangul. Și Heun, care îi însoțea, avea dreptul să poarte uniformă, dar, din câte se pare, nu era una tocmai potrivită. Karo-line, care rar se atingea de ceva, a înghițit jumătate de pahar de arrack și s-a dus să stea cu Fritz, Erasmus, Seve-rin și Brachmann.

– Unde e Sidonie? a întrebat.

– E cu Louise, cu sărmana Louise, a răspuns Eras-mus. Însă tot ce contează este că ai ajuns. Ești cea mai bună prietenă a noastră, tu ești cea care ne împacă. Nici măcar Sidonie nu se pricepe așa de bine.

– Da, a vorbit Fritz. Unde e Justen poți fi liniștit.

– Atunci, *mademoiselle*, nădăduiesc că veți face o vizită la librăria mea, a zis Erasmus.

– Bineînțeles că va face! a strigat Fritz. Știe câte știu și eu despre cărți și mult mai mult despre muzică.

– Nu e nimic de știut despre muzică, a replicat Karoline zâmbind.

– Trebuie să ne cântați mai târziu.

– Nici prin gând să nu vă treacă!

Fritz s-a înclinat și s-a îndepărtat, căci trebuia să salute pe toată lumea. Karoline s-a uitat încet în jur, fără să-și permită libertatea de a privi încotro a luat-o. Îi vedea pe oaspeți ca pe niște pete de cenușiu, negru și maro, cu uniforme (fiindcă aceia care le purtau preferau să vorbească între ei) ca niște noduri de culori sclipitoare, din ce în ce mai puțin aspre după ce se stinge lumina înserării. Apusul, slavă Domnului, care are milă de noi toți. Rochiile albe, acum cele mai vizibile, încă zăboveau în marginea din afară a grupurilor, mai puțin a lui Sidonie. Ea se grăbise să i se alăture lui Senf, care stătea singur, îmbrăcat, în amintirea dizgrației în care căzuse cândva (cu toate că avea haine bune din belșug), într-o haină peticită, în coadă de rândunică. Sidonie dădea din cap spre el și râdea. Ceea ce părea extraordinar, căci se știe că Senf nu spusese în viața lui ceva haios. Părea surprins, aproape vrăjit.

Pentru moment Fritz însuși era cu Sidonie, înclinându-se stângace spre ea, însă cu adevărat binevoitor. Poetesa stătea cu gura căscată la el ca un pește.

Brachmann l-a tras ușor pe Erasmus într-o parte, spre fereastră, și i-a spus:

– Știți, eu nu am mai văzut-o niciodată pe Fräulein Just. Nu mai e chiar tânără, dar e prețioasă și senină.

Apoi s-a oprit.

– Credeți că ar putea lua în considerare un bărbat șchiop ca posibil soț?

– O, dar este logodită, a răspuns Erasmus împleticindu-se. Nu știu unde și cu cine, dar știu că e logodită.

Ce pereche stânjenitoare, s-a gândit, fratele și sora aceasta! Ar fi mult mai ușor dacă s-ar putea căsători unul cu celălalt.

– Ai întrebat de Bernhard, a zis Sidonie, rămasă singură cu Severin. Cred că Hardenberg e cu adevărat interesat de fratele lui mai mic. Îi plac foarte mult copiii.

– Tot ce se poate, a răspuns Severin. Cât despre Bernhard, să nu uiți că nu toți copiii sunt copilăroși.

ALEASA

Poate că nu va mai fi nicio seară ca aceasta la Weissenfels. Oaspeții așteptau, deși nu erau obișnuiți: chiar și în încăperea mare, aerisită, majoritatea se făcuseră roșii la față, un roșu ca de fruct, confortabil, dar nu se mulțumeau cu a-și cerceta unii altora veșmintele, cum se întâmpla de obicei, apoi cu a face conversație, a înainta ușor, a se retrage ușor, a se mișca, a repeta, a schimba bârfe cu tâlc, groase, apoi a deveni îngăduitori grație pulpelor de gâscă marinate, șuncii negre, lichiorurilor de fructe, prăjiturilor dulci și altor băuturi, iar după aceea cu a se îndrepta binevoitori spre casă și a se duce nesiguri la culcare. În seara aceasta nu prea se puteau bizui pe nimic. Nesiguranța și așteptarea se mișcau printre oaspeți ca primul avertisment al febrei, care-i neliniștește până și pe cei mai cu picioarele pe pământ.

Familia Rockenthien încă nu sosise. Logodnica încă nu sosise. La bucătărie, bucătăreasa l-a făcut pe băiatul de la grajduri care se împotriva, simțind că se dă vina

pe el, să îngenuncheze și să spună o rugăciune pentru ca stăpânii lui să ajungă cu bine.

– O să ajungă, a îngăimat el, dar nu pot s-o grăbească pe Fräulein Sophie, a fost bolnavă.

Freiherr era netulburat, fiindcă din ziua în care își dăduse consimțământul pentru logodnă nu-i trecuse nici odată prin cap să schimbe vreunul dintre angajamentele făcute. În cincisprezece minute aveau să coboare cu toții să asculte muzică la pian, apoi urma cina, iar el nu avea să-și ia locul în capul uneia dintre mese, ci dimpotrivă, se va muta de colo-colo, oprindu-se când în dreptul unui scaun, când în dreptul altuia, în timp ce Fritz și Aleasa lui aveau să stea unul lângă altul, după care aveau să asculte muzică și, dacă starea de sănătate a lui Sophie o permitea, să danseze. Mai erau șase minute și jumătate până vor merge în sala de muzică. Și-a permis să-i facă o scurtă vizită vechiului său prieten Schweinitz und Krain, tot pe jumătate adormit acolo unde-l lăsase Gottfried.

– Ce beau eu aici, Hardenberg? E ceea ce se numește puncti?

– Da. Înțeleg că l-a amestecat Fritz.

– Trebuie amestecat?

– Da, așa se pare.

– O pierdere de timp, Hardenberg.

– Cer să vă aducă altceva.

– Cine e familia asta Rockenthien?

Freiherr a clătinat din cap.

– Păcat! Vechiul meu prieten! a zis contele.

Fuseseră invitați toți pe marea scară din mijloc și așezați pe scaune decolorate și jerpelite, aduse de peste tot din casă. Majoritatea lumânărilor erau stinse. Anton,

care n-avea decât paisprezece ani și căruia-i ieșeau încheieturile mâinilor din prima sa uniformă de cadet, s-a așezat la Zumpe, unde cădea lumina cea mai strălucitoare.

– Voi începe cu ceva de Johann Friedrich Reichardt, a anunțat el cu îndrăzneală. Voi interpreta unul dintre cântecele lui revoluționare.

– Ce-ai asta, băiete? a strigat Freiherr.

– Vei începe cu muzică religioasă, Anton! a țipat mama, cu toată autoritatea pe care ți-o dă suferința. Vei interpreta *Wie sie so sanft ruhn*.¹

Anton s-a întors spre ea și a clătinat din cap. După aceea pianul a ridicat tonul, atât de liniștit, atât de limpede.

Aria cuminte se auzea mai departe, despărțită de tot zgomotul de la Kloster Gasse. Însă după aceea ușile sălii de muzică s-au deschis și a pătruns lumina din culoarul spațios de afară. Deși vizibil nedumerit de întrerupere, Gottfried i-a anunțat pe Frau von Rockenthien, frumoasă, dar somnoroasă, într-o rochie violet-pal, și pe Hausherr, un George temperat. Dar unde e Ea?

– M-au instruit s-o iau înainte, a explicat Rockenthien. Pentru moment, fiica mea vitregă se odihnește în josul scărilor.

A înaintat spre gazde, imens, cu chipul asprit de vremea rea, bătând din palme.

– Parcă sunt niște sperietori de ciori, a murmurat Louise Brachmann. Domnul să ne ajute! Sunt ca niște fermieri care au venit la târgul de vite.

---

¹ „Ce blând somn dorm“ – în lb. germ în orig. Titlul complet este *Wie sie so sanft ruhn, alle die Seligen* – „Ce blând somn dorm cei la Domnul chemați“ (n. tr.).

Freiherr i-a primit cu o politețe ireproșabilă, făcându-i un semn lui Gottfried, care s-a apucat să aprindă iar lumânările. Când a încheiat piesa următoare, Anton s-a oprit brusc și și-a împreunat mâinile. Unde era Logodnica? Oaspeții mai în vârstă șușoteau compătimitori și curioși. Avea să fie adusă înăuntru, era slăbită.

Dar Sophie, urmată în tăcere de Mandelsloh, a intrat aproape în fugă și a străbătut încăperea în fugă, nerăbdătoare ca altădată, palidă, e adevărat, dar nerăbdătoare și entuziasmată ca de obicei, în mod cert gata să se simtă bine. Era îmbrăcată în mătase brodată – mătase chinezească, s-au gândit ei –, care de unde o fi fost? Avea părul ascuns sub un acoperământ alb, cât se poate de potrivit pentru o Logodnică. Purta un singur trandafir alb.

– Hardenburch!

El era acolo.

– Au zis că nu trebuie să vin...

Toată lumea crezuse că acesta va fi sfârșitul recitalului susținut de junele Anton, însă Mandelsloh, care-și hotărâse tactica încă de când pusese piciorul în casă, a tras-o deoparte pe Freifrau și a convins-o că trebuie să-l asculte cu toții până termină de cântat. Scaunele din față s-au golit, făcându-se loc pentru nou-veniți. Anton a dat din cap aprobator și a continuat cu câteva imnuri de Zinzendorf dedicate Frăției, a trecut la arii din două sau trei *Singspiele*¹ și la... oare ce a cântat după? Piesa aceea foarte frumoasă, n-o știam, o fi improvizat-o?

---

¹ Operă germană de tip popular, în care muzica alternează cu secvențele vorbite (n. tr.).

Nimeni n-a susținut că știe, însă toți au închis ochii pe jumătate, semn că sunt încântați.

Anton a încheiat cu *Capriciu la plecarea fratelui iubit* de Johann Sebastian Bach. Auditoriul a suspinat din rărunchi.

Însă cel puțin unii dintre invitați se așteptaseră să vadă la cină și un schimb de inele, după care tatăl viitorului mire, ca gazdă, să declare poate ce intenționa să dăruiască – mobilă, paturi cu saltele din pene etc., poate o listă de proprietăți. Numai că familia Hardenberg nu făcea lucrurile așa. Freiherr doar s-a ridicat în picioare, pentru ca oaspeții să se oprească o clipă din a mânca și a bea cu hotărâre, și-a exprimat fericirea lui personală și pe a soției, le-a urat bun-venit tuturor și i-a invitat să i se alătore într-o scurtă rugăciune.

Invitații crezuseră, de asemenea, că după cină, dată fiind recenta suferință a lui Fräulein Sophie, nu se va dansa. Dar Sophie a implorat să vină muzicanții.

Mandelsloh i-a amintit că dr. Ebhard, poate simțindu-se eliberat că are ceva clar de spus, îi interzisese cu strictețe să danseze.

– Aș vrea să fie aici! a țipat Sophie. L-aș face să valseze până i-ar da creierul în clocot.

Stătea între mama ei și Freifrau, mama lui Hardenberg. Aproape ca întotdeauna, Frau Rockenthien zâmbea. Și-ar fi dorit ca Anton să cânte mai departe, mai ales piesa aceea de la sfârșit, al cărei titlu era sigură că-l știuse cândva, și ar fi vrut să fie și copilașul cu ea. Nu era stânjenită că soțul ei vorbește tare – și primul ei soț era foarte gălăgios, însă niciunul dintre cei doi n-o mișcase mai mult decât vântul de afară.

Între timp, Freifrau se lupta singură cu demonul timidității. Singurul pahar de arrack pe care-l băuse n-o ajutase deloc. În sufletul ei – deși se temea că ar putea fi un gând păcătos – era îngrozitor de dezamăgită de înfățișarea viitoareii nurori. Sophie avea un anumit aer înduioșător, o nerăbdare strălucitoare, însă o strălucire de copil. Poate fiindcă nu prea avusese pentru ce să se admire pe ea însăși, pentru Auguste rangul, înălțimea și frumusețea regală însemnau foarte mult. Poate că Sophie ar arăta mai bine, dacă și-ar lăsa părul pe spate. Fritz îi spusese că e brunetă.

De vreme ce Aleasa lui nu avea voie să danseze, acesta i-a invitat în față pe mai-marii din Weissenfels, unul câte unul, pentru a-i prezenta, precum și pe cei mai tineri, prietenii lui.

– Am fericirea să vă prezint lui Fräulein von Kühn, care mi-a făcut onoarea... ea este Sophie, adevărata mea Filosofie... Ea este Sophie, ea este călăuza spiritului meu în toate...

– Vai, nu trebuie să-l luați în seamă! răspundea ea la felicitări.

Se stăpânea să nu bată din picioare. Muzica parcă intra în ele și apoi îi urca prin tot corpul: se simțea ca o sticlă de apă minerală. Un trandafiriu pal i-a colorat în cele din urmă chipul.

– Vai, nu trebuie să-l luați în seamă... când spune asemenea lucruri mă apucă râsul.

Și într-adevăr râdea.

Una peste alta, Sophie a făcut impresie bună. Nu era deloc genul de soție la care să se fi așteptat din partea

unui membru al familiei Hardenberg. Însă era simplă, iar asta le plăcea. Natura place întotdeauna.

Câți bani o să aducă? se întrebau unii pe alții.

Aproape sufocându-se în primul lui guler înalt și în jabou, George avea de gând să se alăture dansului imediat ce se va ivi ocazia, însă simțea că n-a mâncat îndeajuns cât să fie întremat. Jos, în sala de mese în care încă nu se strânsese, a dat de un băiat cu câțiva ani mai mic decât el, cu înfățișare de înger (ceea ce pentru el era enervant). S-a servit în tăcere cu plăcintă cu carne de porumbel, rece, făcându-și pumn mâna stângă în buzunar, în caz că se ajungea la situația în care cel mai bun trebuie să câștige și trebuie să-l articuleze pe înger.

– Nu ți se pare că sora mea Sophie e drăguță? a întrebat tare.

– Ești George von Kühn? a întrebat îngerul.

– Treaba mea.

– Ți-e foame?

– Acasă mâncăm mai mult decât... Te-am întrebat dacă ți se pare că sora mea, care o să se mărite cu fratele tău Fritz, e drăguță.

– La asta nu pot să răspund. Nu știu dacă e drăguță. Nu sunt îndeajuns de mare să judec așa ceva. Dar cred că e.

Atentând la alte preparate făinoase, George s-a simțit eliberat.

– Mereu e cineva bolnav în toate casele, a zis Bernhard. Nu crezi că fratele meu Anton a cântat bine la pian?

– Imnurile?

– N-au fost deloc imnuri.

- Da, a cântat bine, a recunoscut George. Unde te duci?
- Mă duc să mă plimb la râu, pe întuneric. Iată ce efect a avut muzica asupra mea.

George a băut un pahar de rachiu așa cum bea tatăl lui vitreg, apoi a urcat împleticindu-se să se alăture dansului.

În ciuda tuturor așteptărilor, Mandelsloh era o dansatoare desăvârșită, de fapt cea mai bună din încăpere. Dar, pentru că soțul ei nu era cu ea și din pricina lui Sophie, în seara aceea nu avea să danseze, nici măcar cu micul George, pe care cu vreun an în urmă îl învățase în chinuri pașii.

- Să nu mă inviți! i-a zis lui Erasmus, când el s-a apropiat de ea încrezător.

- Nu te invit la dans, știu că nu trebuie să aspir la o astfel de onoare, te invit să mă ajuti.

- Ce dorești?

- O șuviță din părul lui Sophie, a spus Erasmus.

Mandelsloh a întors încet capul și s-a uitat la el:

- Și tu!

- Una foarte mică, s-o țin în cărțile de buzunar, aproape de inimă... La început n-am înțeles-o, dar dintr-odată mi-am dat seama de ce a inscripționat fratele meu pe inel cuvintele „Fie Sophie călăuza spiritului meu“.

- Și tu! a zis ea iar.

- O șuviță de păr ca amintire nu e cine știe ce, nu e mare lucru... M-am gândit s-o rog pe Karoline Just să-i vorbească lui Sophie, dar tu ești persoana potrivită, bineînțeles. Vorbești tu cu ea?

- Nu, a răspuns Mandelsloh. Dacă asta vrei, trebuie să-i ceri tu.

Erasmus și-a ales cu grijă momentul. Se prea poate ca momentele noastre să fie întotdeauna alese. Viorile din sala de muzică, unde se dansa, s-au avântat într-un *Schottische*¹, iar el a avut strania senzație că nu înțelege ce sunt ori de ce cântă. I se părea că el însuși ține de două lumi, dintre care una n-are nicio importanță.

Acum stătea lângă scaunul lui Sophie, la câțiva centimetri de corpul ei delicat, care mirosea puțin a boală. Ea l-a privit strălucitoare.

– Abia dacă mi-ai vorbit toată seara, Erasmus.

– M-am gândit cum să exprim ce vreau să spun.

Și i-a spus, bâlbâindu-se, bineînțeles, că îi cerea doar o șuviță, una mică, nu ca acea *Ringellocke*² pe care i-o arătase Fritz la începutul primăverii și care știa că o să fie împletită și pusă într-o casetă, într-o cutie de ceas.

– O cutie de ceas, a repetat el, dar bineînțeles că nu una așa...

Sophie a râs. Râsese, e adevărat, aproape toată seara, dar nu cu plăcerea cu care a râs acum.

Retrăgându-se umilit, Erasmus s-a izbit de Mandelsloh.

– Doar nu i-ai cerut, Dumnezeu!

– Nu te înțeleg, i-a spus el. Mi-ai zis... Am crezut că ești sinceră și deschisă...

– Te-ai așteptat să-și scoată acoperământul?

La asta nu se gândise deloc.

– I-a căzut încetul cu încetul, i-a spus Mandelsloh, pentru că e bolnavă. De două luni, acum e aproape cheală...

L-a privit grav, fără pic de îndurare.

---

¹ „Scoțian“ – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

² „Șuviță de păr“ – în lb. germ. (n. tr.).

- Voi, cei din familia Hardenberg, plângeți imediat, i-a zis. Am observat și cu alte ocazii.
- Dar de ce a râs? a întrebat sărmanul Erasmus.

TREBUIE SĂ MEARGĂ LA JENA

Fritz știa că Sophie e cheală, însă era încrezător că părul ei negru va crește din nou. Știa că Sophie nu poate să moară. „Bărbatul poate să facă ce vrea“, i-a spus lui Coelestin Just, „iar femeia și mai și“. Dar nu trebuie să lase timpul să le alunece printre degete. Sophie avea nevoie de un sfat mai bun, chiar de cel mai bun. Trebuie să meargă la Jena.

– Vin să se consulte cu Stark. Dar cu cine pot sta? a întrebat Friedrich Schlegel. Hardenberg avea o mătușă aici, la Jena, însă a murit cred că acum vreun an. Filosofia, socot, va fi în grija surorii ei, soție de ofițer.

– Iar tatăl lui Hardenberg, *der Alte*, bănuiesc că ar putea veni din când în când, a zis Caroline Schlegel. O să-și facă griji din pricina credințelor și a vieții noastre morale. Vai de cei liberi, vai de cei pentru care nu se roagă nimeni!

Deși nu făcea opere de caritate, cercul de la Jena era ospitalier. Însă anul academic se încheiase și orașul începea să se sufoce de cald, solul din argilă galbenă avea

să se usuce în curând, iar turla din Staatskirche parcă vibra în căldura verii. În scurt timp aveau să fie toți în vacanță, mai puțin sărmanul Ritter, care s-a retras în pod și s-a făcut invizibil.

Dar Sophie și Mandelsloh se mutaseră deja în casa din Schaufelgasse. Camerele erau mici și existau trei șiruri de trepte, dar locul le fusese recomandat pentru că proprietăreasa, Frau Winkler, era obișnuită cu tinere invalide. A fost limpede din capul locului, într-adevăr, că are firea potrivită pentru cineva care stă în preajma bolii și a tot ce presupune ea. Ceea ce putea fi deranjant, dar însemna că avea să aducă sus urcioare cu apă fierbinte oricând, ziua sau noaptea. „Face parte din servicii, scumpă doamnă“, i-a zis Frau Winkler.

Cel puțin, se gândise Mandelsloh, liniștindu-se, aici n-o să domnească eticheta – nu că ar fi domnit la Grüningen – și sărmana Sophie are să se simtă ca în propria ei casă de păpuși, unde urcioarele de ceramică și cu model așteaptă umile pe servanta încărcată. În realitate, avea ceva îndoieli cu privire la alegerea pe care o făcuse și a trebuit să-și ia inima în dinți ca să deschidă prima scrisoare de la Freiherr. N-avea cum să știe că, sosind neanunțat la Weissenfels ca să-și ofere sfaturile, Unchiul Wilhelm declarase că în toată Jena nu există nicio locuință potrivită pentru Logodnica nepotului său celui mare (poate cu excepția fostului palat, unde stătea Goethe de obicei).

– Toate camerele care se dau cu chirie sunt sus și sunt bune numai pentru crescut porumbei. Cunosco orașul mai bine decât voi toți. Sora mai mare, credeți-mă, s-ar

fi mulțumit cu câteva odăi din pod. Femeile se mulțumesc întotdeauna cu prea puțin.

Freiherr i-a scris imediat lui Frau Leutnant Mandelsloh că speră să vină s-o vadă cât mai curând și că e pe deplin încredințat că a făcut o alegere înțeleaptă.

OASPEȚI

Jurnalul lui Friederike, iulie 1796

Söphgen încearcă să țină mai departe jurnalul, însă nu trebuie să se mai chinuiască să scrie. Voi consemna eu.

Ne e binișor în odăile noastre. Eu însămi îi pregătesc cina lui Sophie, nu mai trimit la Rose, ca să nu se simtă jignită proprietăreasa. Însă aerul de la Jena nu-mi prieste și poate că nu-i prieste nimănui, de vreme ce toți profesorii și literații se plâng unul de altul dintr-un motiv sau altul. E căldură mare. Lumea începe să iasă și să plece în vacanță. Străzile rămân pustii.

Prietenul lui Hardenberg, Friedrich Schlegel (cred că încă nu e profesor), ne-a vizitat ieri-seară. Și el urmează să plece undeva. L-am primit eu singură. Sophie ieșise cu Frau Winkler la o paradă militară. Eu am văzut o groază, la rândul meu, Dumnezeu știe! Dar, cum îi trece puțin durerea, iubitei mele surioare i se pare totul amuzant. Atunci e aproape ea însăși.

Ei bine, Friedrich Schlegel. E filosof și istoric. Privirea lui melancolică nu m-a speriat deloc. Mi-a spus așa: „Frau Leutnant, sora dumneavoastră, Fräulein von Kühn, încearcă să-și învețe propria minte să gândească precum Hardenberg, așa cum ai încerca să înveți o pasăre pe jumătate domestică să cânte ca o ființă omenească. N-o să poată, iar ideile ei dinainte sunt acum vraiste și nu știe ce să pună în locul lor“. „V-ați cunoscut vreodată sora, Herr Schlegel?“ l-am întrebat eu. „Încă nu, însă cred că e genul acela ușor de recunoscut“, a răspuns el. „E sora mea“, am spus.

Mai târziu Sophie a ajuns tot în grija lui Frau Winkler, care a zis cu o anumită dezamăgire: „Am crezut că domnișoara o să leșine, dar n-a leșinat“.

Cu toate că Fritz era acum inspector asistent la salină, primul lui angajament oficial, și nu putea pleca decât pe perioade scurte, familia Rockenthien i-a lăsat-o în grijă pe Sophie.

– Sistemul cel mai de încredere este cel al lui Brown, i-a zis Fritz lui Karoline Just, și nu pentru prima dată. Într-o oarecare măsură, medicina browniană se bazează pe ideile lui Lock despre sistemul nervos.

– Trebuie să credem în cineva, a spus Karoline. Adică în altcineva, în afară de noi, căci fără asta viața ar fi săracă.

– Eu vorbeam despre științele exacte, Justen.

Fritz plecase de la Tennstedt cu noaptea în cap. Dar a ajuns tot cu întârziere la Jena, trebuind să dea de Stark, care era la o întrunire profesională, la Dresda. I s-a spus

că s-ar putea vedea, în schimb, cu Jacob Dietmahler, asistentul profesorului.

– Tu erai! Ce bine! a strigat Fritz. Uneori mi se pare că la fiecare cotitură din viața mea...

– Și a mea are cotiturile ei, a răspuns Dietmahler încet. Fritz era copleșit.

– Iubirea a făcut un monstru din mine.

– Nu-ți face griji, Hardenberg! Sunt fericit că am obținut această întrevvedere ca asistent și m-am resemnat cu lunga plimbare care mă așteaptă.

– Îmi pare sincer rău dacă....

– Dietmahler, doctorul Ebhard i-a explicat profesorului într-o scrisoare. Sophie a mea are dureri.

– Dureri mari, îmi închipui. Nu pot exprima un punct de vedere, bineînțeles, până nu se întoarce profesorul Stark, însă Ebhard menționează pielea ei, care ne oferă un indiciu important...

– E ca un trandafir.

– În scrisoare scrie că e gălbioară.

Dar Sophie voia să iasă. Avea stăruința fără remușcări a omului care iubește cu adevărat plăcerile. La Gröningen erau atât de puține lucruri de făcut. În plus, nimeni nu-i făcuse niciodată o serenadă. Aici, cel puțin, Dietmahler putea fi de ajutor imediat. La Jena rămăseseră o mulțime de studenți la Medicină, fără un sfanț, care lucrau vara în speranța că-și vor lua examenele puțin mai devreme ori se vor alătura vreunui regiment ca asistenți care așază oasele la loc ori ca doctori care curăță răni, semicalificați. Puteau să cânte? Firește că puteau. Altfel, cum și-ar fi petrecut timpul liber cei aflați la

nevoie, dacă nu cu muzică? Afară, în asfințitul cald care se revărsa în Schaufelgasse, au început să cânte micile lor piese, micile cântece populare, apoi un trio. Când Mandelsloh a coborât cele trei șiruri de trepte, cu poșeta în mână, și i-a întrebat „Pentru cine cântați?“, „Pentru Filosofia“, i-au răspuns.

Jurnalul lui Friederike

Acum se pare că marea personalitate o să vină într-adevăr, că Goethe o să fie într-adevăr printre noi. N-am aflat de la Hardenberg, ci de la Erasmus și de data asta, care la urma urmei nu s-a dus la Zillbach, ci momentan are o cameră într-o berărie studențească, unde zice că doarme pe paie. Ceea ce e treaba lui, asta e limpede, nu a mea. Mai spune și că se știe că Goethe nu suportă ochelarii și că ar fi zis „Ce câștig de la un om în ochii căruia nu mă pot uita când vorbesc și al cărui suflet are oglinda acoperită de ochelarii care mă orbesc? Mă cuprinde un sentiment de dizarmonie când se apropie de mine un necunoscut cu ochelari pe nas“. Eu însămi n-am mai purtat ochelari niciodată până acum, când îi port la citit și la cusut, numai că de când am venit la Jena i-am purtat aproape tot timpul. Dar câteodată nu trebuie să iei în seamă fan-teziile marilor personalități.

7 iulie, dimineată.

Mai întâi strângem în camera de zi. Are atât de puțină mobilă, că nu e de făcut mare lucru; odăile au fost construite pentru asistenții universitari, care sunt recunoscători pentru orice. Flacoanele de medicamente, cata-plasmele, seringile atât de dragi lui Frau Winkler merg

în dormitor; ustensilele de cusut și ziarele ajung sub patul de zi. Într-o zi ca asta, când e întunecat și bate vântul, ferestrele trebuie să rămână închise, numai că nu se închid cum trebuie. E curent, deja știm, însă mă duc mai aproape să verific și e câș. Marele om de litere poate să facă pneumonie și s-ar putea da vina pe noi.

Söphgen uită că are dureri chiar și că e bolnavă când vine vorba despre curent. Secretul, zice Frau Winkler, e să deschidem fereastra acum, foarte larg, doar o dată. Dacă aerul din încăpere are aceeași temperatură ca aerul de afară, nu se simte niciun curent. „Dar“, îi zic eu, „înăuntru o să fie groaznic de incomod“. „Nu contează“, țipă Söphgen, „o să închidem totul bine când se apropie de casă“, apoi își adună și ultima picătură de curaj și, înainte s-o pot opri, deschide larg fereastra. După aceea o apucă tusea. „Ar fi trebuit să mă lași pe mine. Acum tusea ta e ca un cui care mă țintuiește pe cruce. Mai bine de-atât curentul nici c-ar fi putut reuși!“ Iar Sophie râde.

Goethe apare pe Schaufelgasse. Toată lumea la fereastră! Înaintează în redingota lui albastră, peste care poartă o haină cenușie, de vară, veșmânt nobil, care aproape atinge pământul și gleznele cizmelor lui splendide. Se pare că n-are niciun servitor cu el: o vizită particulară.

Îmi scot ochelarii și cobor, Sophie la fel, nu vrea să rămână în urmă. Se întreamează, de parcă ar fi neînfrică. Goethe se prezintă și, luându-ne de mână cu sinceritate, ne întreabă dacă-l putem lăsa în bucătărie pe servitorul lui: deci a venit cu cineva, dar pare-se că omul merge întotdeauna la un anumit număr de pași în spatele lui, imitându-i din respect mișcările și gesturile. Ar fi de mult

mai mare folos, evident, dacă ar merge în față și s-ar asigura că se îndreaptă spre casa căutată.

Sus, Goethe ia scaunul cel mai greu, spunând, cu mare farmec, că poezii înfloresc în clipe de restriște. Însă peste o clipă iată-l plimbându-se de colo colo prin încăpere.

Nu există nicio sonerie, dar am hotărât împreună cu Frau Winkler să scriem numele pe una dintre plăcuțele desprinse, ca să știe când să aducă gustările. Goethe taie prăjitura el însuși, cu îndemânare, și deschide sticla. Sugerează să-i trimitem un pahar de vin servitorului și sunt de acord, deși nu prea știu să fi făcut mare lucru ca să-l merite. Între timp, vorbește puțin despre sănătate și boală. Unele afecțiuni, spune el, nu sunt decât forme de stagnare, pe care ar putea-o îndepărta un pahar sau două de apă minerală, însă nu trebuie să le lăsăm niciodată să se dezvolte: trebuie să trecem direct la atac, ca în orice.

Observă cu siguranță că lucrurile stau altfel cu micuța noastră pacientă. Era limpede că voia s-o scoată. Din păcate, încă nu cunoaște poezia lui Hardenberg, care până acum nici n-a publicat mult pe hârtie. Lui Sophie, pentru care această vizită era poate o onoare prea mare, nu-i trecea prin cap ce să spună. În cele din urmă, și-a făcut curaj și a remarcat că Jena e un oraș mai mare decât Grüningen. Goethe s-a înclinat ușor și a răspuns că și Weimar e un oraș mai mare decât Grüningen.

Sophie n-a pomenit de Floarea albastră, povestea lui Hardenberg. Iar Goethe cel puțin n-a pomenit de curent.

Erasmus, care aflase exact când va avea loc vizita, aștepta sau mai degrabă pândea la colțul străzii.

– Excelență! Un cuvânt, vă rog! Sunt fratele mai mic al lui Hardenberg, adică unul dintre frații lui mai mici. Sunt student la Silvicultură, adică nu aici...

– Nici nu mă gândeam că aici, i-a răspuns Goethe. Nu există nicio școală de silvicultură la Universitatea din Jena.

– Studiez la Hubertusberg. Tocmai am plecat de acolo. Îmi permiteți să fac câțiva pași cu dumneavoastră?

Goethe a zâmbit și i-a spus că nu există nicio lege care să-i interzică.

– Ați fost în vizită la Fräulein von Kühn, nu s-a lăsat Erasmus, și la sora ei mai mare, Frau Leutnant Mandelsloh.

– Ea este sora mai mare, nu? O femeie puternică, nu prea am înțeles exact în ce relații sunt.

Cum Erasmus, tușind, mergând în pas cu el, n-a mai adăugat nimic, Goethe a continuat:

– Cred că știu ce ați vrut să mă întrebați. Vă întrebați dacă, atunci când se va însănătoși, Fräulein von Kühn va fi un adevărat izvor de fericire pentru fratele dumneavoastră. Simțiți, probabil, că cei doi nu au același tip de înțelegere a lucrurilor. Dar, fiți liniștit, nu înțelegerea este ceea ce iubim la o fată tânără. Iubim frumusețea ei, inocența ei, încrederea ei în noi, aerele și grațiile ei, Dumnezeu mai știe ce – dar nu o putem iubi pentru înțelegerea ei –, și sunt sigur că și la Hardenberg e la fel. Va fi fericit, cel puțin un anumit număr de ani, cu ce îi poate oferi ea, după care va putea avea parte de neasemuita binecuvântare care sunt copiii, pe când poezia lui....

Erasmus l-a apucat disperat de braț când a ajuns la mijlocul frazei, învârtindu-l cum învârtește fluxul o epavă.

– Dar nu asta am vrut să vă întreb!

Goethe s-a oprit și s-a uitat în jos la el. (Servitorul, la optsprezece metri în urma lui, s-a oprit și el și s-a holbat într-o frizerie.)

– Atunci, m-am înșelat. Nu vă preocupă fericirea fratelui dumneavoastră?

– Nu a lui! a țipat Erasmus. Mă preocupă a ei, a lui Sophie, a ei!

CE A REUȘIT PROFESORUL STARK

Când s-a întors la Jena, profesorul Stark a făcut o examinare și a spus că se impune o operație. Avea să introducă tuburi prin care să se scurgă otrava. Era singura cale prin care se putea elimina tumoarea grațioasei Fräulein. Era nevoie de consimțământul tatălui ei vitreg de la Grüningen. Acesta a sosit în douăzeci și patru de ore.

– Ar fi păcat să pierdem artificiile de ziua Electorului, a spus Sophie.

Era singura ei obiecție.

– Tatăl meu vitreg și mama mea lasă toate amănuntele în seama mea, i-a zis Mandelsloh tânărului Dietmahler, care avea printre îndatoririle cele mai delicate obligația de a discuta cu rudele pacientului.

– Va trebui să-l chem pe logodnicul surorii mele. S-a întors la Tennstedt. Dar dumneavoastră îl cuoașteți bine, desigur.

– Nu, nu bine, însă de mult, a răspuns Dietmahler. Cred că Erasmus, fratele lui, se află la Jena.

– Nu, a plecat ieri, la sfatul meu. Nu era de niciun ajutor să stea aici, nici pentru el, nici pentru noi. Dar Hardenberg bineînțeles că ar fi de ajutor. Acum v-aș ruga să-mi spuneți ziua și ora când profesorul intenționează să facă operația. V-aș ruga să mi le scrieți. Nu pentru că aș uita, în niciun caz, însă vă rog să le notați aici, în jurnalul meu.

Numai că Profesorul Stark nu lucra așa. Avea obiceiul să ofere cât mai puține informații, cel mult ora operației. Asta, ca să-l scutească pe pacient de emoții. De asemenea, nu se recomandau nici vizitele rudelor înainte de a fi anunțate. Dietmahler știa, fără îndoială, însă nu se putea împotrivi. Acum trebuia să se mai ducă o dată pe Schaufelgasse să dea o explicație.

– Încăperea rezervată în acest scop trebuie să fie gata oricând, a continuat el perseverent. Trebuie să avem la dispoziție suficiente așternuturi vechi, curate și lenjerie de corp veche, curată, din cea mai bună pânză.

– Să fie gata oricând, când noi nu știm când trebuie! a zis Mandelsloh. Aici avem două camere și numai două. Aceasta este camera de zi, iar în clipa asta sora mea doarme în dormitor. Puteți avea încredere că voi inspecta cum se cuvine.

– Și celelalte lucruri? a ezitat Dietmahler.

– Credeți că am adus până aici teancuri de lenjerie de corp veche, curată, din cea mai bună pânză? N-ar fi mai bine să ne întoarcem la Grüningen să luăm?

– Nu. Pacienta nu trebuie să călătorească.

– Adică Profesorul dumneavoastră nu vrea să călătorească.

– Nu asta am spus. Cât de mare e dormitorul?

– Cât camera aceasta. Abia e loc să te miști. Spuneți-i să nu aducă pe nimeni cu el, în afară de dumneavoastră.

– Sigur. Aveți promisiunea mea. Iar stăpâna casei ar fi gata să dea o mână de ajutor?

– Cu asupra de măsură.

– Nu vreau să fim dușmani, Frau Leutnant. Nu am putea privi lucrurile altfel? Vă asigur de profunda compasiune a Profesorului și de profundul său interes. Mi-a spus chiar că are intenția de a face el însuși pansamentul.

Ea a clătinat din cap, dar nu era decât un armistițiu.

Frau Winkler vorbise despre așteptata vizită a Profesorului Stark cu toți vecinii din apropiere, „ca să nu se înțeleagă greșit când se vor auzi țipete și plânsete. Și-ar putea închipui cine știe ce dispută...”

– Vreun chiriaș care o sugrumă pe proprietăreasă, a încuviințat Mandelsloh.

Frau Winkler, care acum deja i se supunea ca o sclavă, a reușit (pentru că Marea Spălare din an trecuse) să ia cu împrumut așternuturi vechi, curate. Așternuturi uzate nu existau propriu-zis în Saxonia, însă unele erau cu treizeci sau patruzeci de ani mai vechi decât altele. Întinzând materialul în strălucirea soarelui puternic, de vară, i-a demonstrat cât de delicate sunt firele urzelii.

– Lasați-le deoparte, nu-mi mai vorbiți despre ele! Dați-mi socoteala săptămânală și o cafea, i-a zis Mandelsloh.

Sophie ieșise la o plimbare prin holde cu soția pastorului ale cărui predici le ascultau duminica. Plecaseră devreme, ca să evite soarele, și merseseră pe drumuri umbrite de plop.

– Vă mulțumesc, Frau Pastor, ați fost atât de bună, sunteți atât de bună, veți fi atât de bună, sunt sigură, să mă iertați că obolesc așa de repede.

– Poate voi avea permisiunea de a o vizita pe Fräulein Sophie săptămâna viitoare? a întrebat soția pastorelui, însă Mandelsloh a intervenit politicos, spunând că, din nefericire, nu au cum să fie siguri în privința aranjamentelor de felul acesta.

– Mi-aș dori să fie George aici, a zis Sophie.

– George!

– Habar n-am de ce, nici nu vorbeam despre el, dar mi-aș dori să fie aici.

Hardenberg nu știa nimic despre operație. Se prea poate să nu fi știut nici măcar că erau tot la Jena. El, credea Mandelsloh, inspecta Salinele de la Dürrenberg. Iar instrucțiunile Profesorului, pe care le urma în spiritul supunerii militare, în ciuda atitudinii ei critice, erau tot „Voi anunța cu o oră înainte. Așa e cel mai bine. După aceea puteți chema pe oricine doriți“.

Tot Dietmahler a fost cel care a adus acest ultim mesaj și tot el a apărut în dimineața zilei de 11 iulie, însoțit de un om de la spital.

– Operația va avea loc la ora unsprezece. Am să explic ce e de făcut.

Patul dublu a fost târât în mijlocul camerei și s-au pus pe el așternuturile străvechi, iar pe sofaua din camera din față erau teancuri de pansamente, scamă și burete, aduse de servitorul de la spital. Sophie nu părea tulburată.

Frau Winkler le-a spus că e cineva la ușă. Era un mesager care anunța că Profesorul consideră că trebuie să amâne intervenția până la ora două.

– Ca să ne aducă aminte că e o mare personalitate, a spus Mandelsloh.

– Sunteți nedreaptă, Frau Leutnant, a răspuns Dietmahler.

El l-a expedit pe omul de la spital la un restaurant și s-a plimbat pe străzile din Jena până la două fără un sfert. Când s-a întors, Sophie era într-o cămașă veche, ponosită, îngălbenită, aproape ca pielea ei. Părea mai mică, poate micșorată. „Ce fac eu cu ce mi s-a lăsat în grijă?” s-a gândit Mandelsloh.

Pe Schaufelgasse au intrat două trăsură, închise, deși era o zi în toiul verii. S-au oprit, iar ușile s-au deschis.

– Sunteți patru, a zis Mandelsloh, făcându-i un reproș amar lui Dietmahler. Mi-ați dat cuvântul...

– Trei sunt studenți, a răspuns acesta abătut. Învață cum se fac aceste lucruri.

– Și eu învăț cum se fac aceste lucruri, a zis Mandelsloh.

Din fața scărilor s-a auzit cineva poftind-o pe Frau Winkler afară ori invitând-o să fie cel puțin mai discretă. Profesorul și studenții săi și-au făcut apariția, îmbrăcați, cum se cuvine, în negru. Redingotele tinerilor erau absurd de mari. Le luaseră cu împrumut, fără îndoială. Profesorul s-a înclinat în fața doamnelor. Sophie a surâs vag.

– Vom administra întăritorul.

Era o combinație de vin și laudanum, după rețeta doctorului Brown, iar Sophie a băut fără să se împotrivească. Apoi au mers în dormitor, unde toată lumea se

mișca stângace în jurul patului, aflat în locul acela neobișnuit. Ca să nu fie în drum, studenții stăteau cu spatele lipit de perete și priveau concentrați, ca niște ciori tinere, fiecare scoțându-și stiloul și călimara.

Sophie a fost ajutată să se așeze pe teancul de saltele împrumutate. După aceea Profesorul a întrebat-o, cu o politețe gravă – de fapt, potrivită cu demnitatea de copil –, dacă n-ar vrea ea să-și acopere fața cu o bucată de muselină fină:

– Astfel, veți putea vedea ceva din ce fac, însă nu foarte limpede... Așa. Acum nu mă vedeți, nu?

– Văd că sclipește ceva, a spus ea.

Poate că era un joc, la urma urmei. Studenții au scris un rând în caietele lor.

Urmând protocolul medical de la Jena, Profesorul l-a chemat lângă el pe Dietmahler și l-a întrebat:

– Să procedez la incizie, stimată coleg? Aceasta este recomandarea dumneavoastră?

– Da, Herr Professor. Aceasta este.

– Dumneavoastră ați face două incizii sau una?

– Două, Her Professor.

– Deci?

– Deci.

Așteptând în josul scărilor, Frau Winkler nu auzise nimic, însă acum răbdarea-i era răsplătită.

LA SCHLÖBEN

Între Artern și Jena, Langensalza și Jena, Dürenberg și Jena, Fritz străbătea drumurile prăfuite de vară, acum pline de emigranți și soldați.

„Sunt ca un parior care a riscat tot pe o carte. Rana nu trebuie s-o văd.“

Sophie a mai fost supusă unei operații pe 8 august 1796 pentru drenarea abcesului. Apoi a fost necesară o a treia intervenție, spre sfârșit de august, pentru că primele două dăduseră greș. La mai bine nici nu se puteau aștepta, spunea Profesorul Stark. Pacienta făcea față, puroiul era doar moderat. Însă toamna era întotdeauna un anotimp periculos, mai ales pentru tineri.

Sophie către Fritz: „Abia dacă pot scrie un rând, dragă Hardenberg, fii bun și nu te neliniști. Asta te roagă din suflet a ta Sophie“.

A treia operație i-a afectat profund pe ambii tineri. La Rockenthien i-au dispărut toată vorbăria, tot optimismul, toate glumele murdare, nu treptat, ci dintr-odată, de parcă l-ar fi înșfăcat un uriaș și i-ar fi luat toată speranța. Freiherr, pe de altă parte, șovăia pentru prima oară în viața lui – nu în credința lui religioasă, ci în privința a ceea ce ar trebui să facă. Până la sfârșitul lui august și-a amânat vizita la Jena. După aceea s-a hotărât să se ducă, luând cu el cât mai mulți membri ai familiei și rămânând noaptea la Schlöben-bei-Jena. Chiar și asta a fost în parte o încercare de a scăpa de Unchiul Wilhelm, care era încă oaspete la Weissenfels.

– Am să rămân aici, frate, până am să constat că nu mai este nevoie de sfatul meu.

– Foarte bine, a zis Freiherr. Adică nu veniți la Schlöben.

A poruncit să se pregătească doar șase ori șapte dormitoare.

Pentru ei înșiși, precum și pentru proviziile pe o săptămână era nevoie de ambele trăsură și de patru dintre caii greu încercați. Fritz era deja la Jena, Anton era la școala militară din Schulpforta, însă Karl era acasă – jumătate din ofițerii din regimentul lui fuseseră în permisie după retragerea Saxoniei din coaliția împotriva francezilor – și Sidonie, și Erasmus. Bernhard nu prea voise să vină, dar nici să rămână singur la Weissenfels cu micuțul, cu servitorii și cu Unchiul.

Hurducându-se lângă Erasmus, Freifrau știa că, fiind nespus de îngrijorată pentru Sophie, nu se cuvinte să recunoască nicio clipă de fericire, și totuși inima îi bătea

mai tare când au ajuns în valea atât de cunoscută și, pentru prima dată după trei ani, venise momentul să caute cu privirea cele patru coșuri de fum mari de la Schlöben și vârfurile plopilor. Întotdeauna iubise locul acela. Poate pentru că în jurul casei erau o mulțime de copaci, ceea ce-i crea un neobișnuit sentiment de siguranță. Acolo se născuseră Anton și o fetiță, Benigna, care nu supraviețuise. Soțul ei, știa, chiar dacă acum veneau atât de rar aici, zicea că nu s-ar despărți de Schlöben pentru nimic în lume.

– Coșurile! a strigat Sidonie, care stătea lângă vizitiu.

Au trecut pe lângă stejarul în care, între o creangă de sus și una mai de jos, încă atârnavau sforile de la leagănele lor de odinioară. La dreapta era podul ghebos ce se întindea peste apă și peste alee, ducând la clădirile de la fermă și la capelă.

Domeniul era întunecos, umed și într-o stare atât de jalnică, încât treptele de sus de pe scara principală nu mai erau sigure și servitorii puneau scări ca să se poată urca în dormitoarelor lor. Și *Gutsverwalter*¹ se mutase în casa mare doar ca să se simtă la adăpost, căci și locul lui era o ruină. Însă nimic din nemernicia demnă de la Oberwiederstadt, ci mai degrabă o senzație vagă, în valea aceea cețoasă, de seninătate, de iertare perpetuă, de întoarcere acasă după ce ai făcut tot ce ți-a stat în putință.

Sentimental ca toți cei care poartă haina militară, Karl avea lacrimi în ochi când au trecut prin dreptul leagănelor de altădată, pe lângă săniușul de odinioară, ce cobora din vârful văii, pe lângă heleșteul acum uscat

---

¹ „Vechil, vătaf“ – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

până în toamnă. Și el se gândea la lunile petrecute acolo nu cu mult timp în urmă, după ce planurile de a se căsători cu banii se sfârșiseră tulbure și trebuise să se ferească din calea unei femei furioase, care suferise o insultă.

– Ne puneam paie în cizme iarna, a zis Sidonie.

– Și le scoteam înainte să intrăm, a spus Karl. Ce picioare albe aveai, Sido, ca niște pești, nu ca ale noastre. Ți-ar plăcea să fii din nou copil?

– Aș prefera să fim din nou copii cu toții, a răspuns Erasmus, ca să avem o împărăție a noastră.

– Ceea ce nu aș putea spune despre mine, a vorbit Bernhard.

Când era foarte mic, Bernhard crezuse că diferența de șase ani dintre el și Sidonie o să dispară treptat și că, așa cum o s-o ajungă pe Sidonie la înălțime ori chiar o s-o întrecă, o s-o ajungă și la vârstă ori chiar o s-o întrecă. Și fusese dezamăgit.

Apusul cald mirosea a tei și a găinaț de pui.

– Ascultați susurul apei! le-a zis Sidonie. O s-o auzim susurând toată noaptea.

Bernhard a răspuns că preferă să trăiască lângă un râu.

Când se descărca încet bagajul, ușile casei s-au deschis și au apărut *Gutsverwalter* și Billerbeck, urmați de niște păsări ameuțite, care, evident, credeau că sunt și ele acasă în casă. Intrarea din casă o foloseau rar. Prin asfințitul perlat ce se revărsa în coridorul principal se vedea de parte, la capătul holului ca o peșteră, bucătăria luminată.

Între Freiherr și *Gutsverwalter* aproape că nu era nici urmă de formalitate. Având cam aceeași înălțime, s-au îmbrățișat călduros.

– Am suferit și suferim, Billerbeck. Dumnezeu ne pune la încercare.

– Știu, Excelență.

Cu patru ani în urmă, când fusese ultima dată la Schlöben, Bernhard era un băiețel care împărțea un pat cu baldachin cu unul dintre frații lui – era aproape sigur că fratele acela fusese Erasmus – într-o încăpere mare de la parter. Ca majoritatea celorlalte, încăperea se afla în partea de nord și se deteriorase grav din pricina ploii care intra prin ferestrele sparte. Reparațiile aveau să înceapă dintr-o zi în alta, tot repeta Billerbeck. Între timp, Bernhard a primit o odăiță la primul etaj, cu un pat nu cu mult mai mare decât un prici.

„Tata și mama dorm deja“, și-a zis Bernhard. „Nu bate vântul, dar din când în când strălucește luna și se luminează camera. Iar undeva ticăie un ceas“. Și așa și era, cu toate că nu-l vedea. Sus, în partea de sud, la Schlöben exista un străvechi ceas aurit, enorm, care dădea ora, deși nu tocmai exact, pentru toată gospodăria; mecanismul lui se afla în zidul gros din camera lui Bernhard. „Stau în pat neliniștit“, a continuat el. „Auzit toată lumea ce am auzit eu, și totuși nimeni nu îi acordă toată atenția“.

De ceva vreme îi trecea prin cap că primul capitol din povestea lui Friz nu e greu de înțeles. Nimeni nu i-l arătase și nici nu i-l citise vreodată. Dar nu exista nimic care să-l intereseze la Weissenfels și pe care să-l fi cercetat cât se poate de serios.

Îl izbise – înainte să înghesuie povestea la loc în geanta lui Fritz cu cărți – mai ales un lucru: un singur om îl

înțelesese pe necunoscutul care vorbise la cină despre Floarea Albastră. Pesemne că era altfel decât restul familiei. Trebuie să-ți recunoști propria soartă și, când se arată, s-o saluți.

LA „TRANDAFIRUL“

Au pornit spre Jena în ziua următoare, la cinci dimineața. Cafea, aproape de nebăut, li s-a servit în camera de dimineață. Afară, în capul văii, cerul era brăzdat de lungi șiruri de nori care parcă așteptau zorii ca să devină transparente. În afară de apa ca o scânteie, Schlöben însuși era învăluit în umbră.

– Nici nu-ți închipui ce stare ciudată am, a zis Karl. Aș sta la fereastra asta până când se luminează tot.

– Suntem ca vrăjiți aici, a spus Sidonie. Până nu mergem, nu putem să ne dăm seama cât de adâncă e nefericirea noastră. Am venit să-l vedem pe săracul Fritz, și totuși suntem mai departe decât oricând de el. Mi-e rușine că simt o asemenea liniște.

– *Satt!* a strigat Erasmus, lăsând ceașca de cafea.

Dacă plecau devreme, se puteau întoarce la Schlöben chiar în seara aceea, lăsându-le cailor opt ore de odihnă. Freiherr le rezervase la Jena o încăpere spațioasă,

particulară, la „Trandafirul“. În ciuda greutăților prin care trecea familia, mergea întotdeauna la cele mai bune hanuri, căci altele nu știa.

– Uite-l pe Fritz! a strigat Karl, care conducea prima trăsură și a întors bine în fața celorlalte, în curtea de la „Trandafirul“.

– Nu, nu e fratele meu! a zis Sidonie tare.

Sărind afară înainte să se pună scara ca să coboare, a alergat spre el.

– Abia te-am recunoscut, Fritzchen.

Bineînțeles, fiind un grup așa de mare, nu puteau ajunge la Frau Winkler toți în același timp. Freiherr avea să vină primul, iar ceilalți mai târziu.

– Să nu te însoțesc, Heinrich? a întrebat Freifrau, adunându-și tot curajul.

Nu, avea să se ducă acolo cu Fritz. Aveau să pornească imediat. Ceilalți au intrat la „Trandafirul“ și au urcat în frumoasa cameră din față, din care se vedea piața.

– Iată, a spus Karl, ridicând unul din transperantele de pânză albă. Când i-am văzut ultima dată mergând împreună așa?

După ce Fritz și tatăl lui s-au pierdut în depărtare, a apărut un grup de deținuți, cu lanțuri la picioare, scoși din închisoare ca să curețe strada. Când paznicul nu era atent, lăsau măturile și întindeau mâna, cerând milostenie. Sidonie le-a aruncat poșeta.

– Au să-și taie gâtul pentru ea, a zis Karl.

– Ba nu. Sigur au un sistem de distribuție, a intervenit Erasmus.

– Foarte probabil, cel mai mic are să primească cel mai puțin, a spus Bernhard.

– Cafea, cafea pentru stimatele doamne și stimații domni! a anunțat stăpânul casei, care venise după ei.

Un ospătar cu șorț cu dungi i-a întrebat dacă vor vin.

– Încă nu, a răspuns Erasmus.

– Te rog să te întinzi, i-a zis Sidonie mamei. Canapelele acestea parcă sunt făcute tocmai ca să nu se stea pe ele, dar eu tot te rog să încerci.

Freifrau s-a așezat.

– Sărmanul Fritz! Sărmana Söphgen! Dar are să se înveselească dacă îl vede pe Îngerul nostru.

I-a făcut semn lui Bernhard să vină lângă ea. În cameră deja se încălzea. Transperantele mari stăteau neclintite.

Următorul care a sosit a fost Dietmahler, trimis de Profesorul Stark să vadă dacă poate fi de vreun ajutor. A șovăit în ușă, uitându-se de la un chip la altul în încăperea umbrită. Intrase și urcase neanunțat la „Trandafirul“. Ei vorbeau între ei cu toții, nimeni nu se uita în jur și Dietmahler n-a fost deloc înțelept să se ia după copilașul blond care stătea lângă el și cerceta hidraulica aparatului de făcut cafea.

– Tu ești Bernhard, nu? Eu sunt un prieten de-ai lui Friedrich, fratele tău, am fost la tine acasă, la Weissenfels. Nu știi dacă sora ta, Sidonie, mă mai ține minte.

– Foarte posibil să nu, i-a răspuns Bernhard. Dar eu te țin, oricum.

Auzindu-i pe jumătate, Sidonie s-a dus spre ei zâmbind. Normal că ținea minte tot – ziua în care se spală rufe, fericita vizită și, desigur, el era...

– Desigur, a zis Bernhard.

– Acum am onoarea de a fi Asistentul Profesorului Stark, a spus Dietmahler. E posibil ca fratele dumneavoastră

să fi amintit de mine în scrisorile lui, când a venit vorba despre tratamentul administrat Logodnicei sale.

Și-a scos cartea de vizită. Așa ea sigur își va aduce aminte numele lui. Însă cele câteva clipe în care nu și-l adusese aminte i-au confirmat lui Dietmahler ceea ce, la urma urmei, deja știa: că nu înseamnă nimic. Tot ce înseamnă ceva pentru noi are un nume. Scufundați-vă, le-a spus speranțelor, scufundați-vă ca un cadavru aruncat în râu. Sunt respins, nu pentru că n-aș fi binevenit și nici măcar pentru că aș fi ridicol, ci pentru că nu sunt nimic.

– Dietmahler! a strigat Erasmus.

Acum Sidonie și-a adus aminte și o clipă și-a acoperit fața cu mâinile.

– Slavă Domnului că sunteți aici, Dietmahler! Ne veți spune exact ce se întâmplă. Nu ați practicat profesia într-atât încât să știți să mințiți.

– Asta nu e politicos, a zis Karl.

– Fräulein von Kühn încă are febră foarte mare, le-a explicat Dietmahler. Vizitele lungi sunt strict interzise. Jumătate de oră, poate. Din nefericire, tusea întârzie vindecarea inciziei. Se deschide. Profesorul crede acum că, dacă ar avea permisiunea de a mai face o operație, am putea spera la o însănătoșire grabnică și completă.

– Dar dumneavoastră ce credeți? a întrebat Erasmus.

– Eu nu pun la îndoială prognosticul lui.

Apoi Dietmahler s-a scuzat. Trebuie să se gândească, a spus, la celelalte îndatoriri.

– Sigur că trebuie, a țipat Sidonie. Și trebuie să ne iertați, dar suntem neliniștiți. Nu credem cu adevărat că aveți și alți pacienți, pe lângă Söphgen a lui Fritz. Oamenii îngrijorați sunt nespun de egoiști.

– Asta mi-a zis fratele dumneavoastră.

– Înseamnă că a fost mai cugetat decât de obicei.

Încerca să-i dea explicații, deși nu știa pentru ce. După ce el a plecat, neavând ce să facă, au rămas la fereastră și l-au urmărit din ochi, văzând cum dă colțul, trece strada pietruită și dispare în umbră.

Freifrau dormea cu greutate. Stăpânul locului a întrebat din nou dacă să le trimită câteva sticle de vin.

– Dacă asta vă face mai fericit, da, a răspuns Karl.

– Vin din partea locului, Herr Leutnant?

– Doamne ferește! Aduceți *Moselwein*!

După ce ospătarul a lăsat sticlele și a plecat, Erasmus a izbucnit violent:

– Tata are să se întoarcă în curând, de vreme ce nu are voie să stea decât o jumătate de ceas. Nu prea facem față. Ce are să se aleagă de vizita lui? Știți prea bine că, deși a consimțit, tot crede că e o căsătorie nepotrivită...

– E nepotrivită! l-a întrerupt Bernhard. E treaba noastră să vedem frumusețea din această nepotrivire.

– N-ar fi trebuit să vii, Înger al Casei! l-a repezit Erasmus furios.

– Nici tu, cred! a răspuns Bernhard.

– De ce i se îngăduie tatei să o viziteze atât de repede pe Söphgen, a cărei suferință, sărmanul suflet, l-a adus pe Fritz într-o asemenea stare, că nici propria lui soră nu l-a recunoscut? a continuat Karl, întorcându-se spre Erasmus. Ca părinte și creștin, sigur simte toată mila pentru ea, însă, dincolo de asta, nu poate să se gândească decât la cum fiul lui cel mare se va lega pe viață de o fată bolnavă, care s-ar putea să nu-i poată dăruii copii nicio-dată. Va trebui să-și retragă consimțământul. Nimeni

nu se poate aștepta la altceva. Și apoi, săracul Fritz, nefericitul de Fritz, va trebui să spună crudul adevăr: Draga mea Filosofie, regret că tatăl meu nu te consideră potrivită pentru patul meu...

– Se trezește mama, a spus Sidonie.

Pe scări se auzeau coborând pași grei, care făceau să vibreze ferestrele cu pervaz, noi, din cea mai bună cameră de la „Trandafirul“. Iată-l în fața lor pe Freiherr, cu lacrimi curgându-i pe obraji – cu asta, cu lacrimi de adevărată căință, erau obișnuiți la rugăciuni –, suspinând și trăgând grotesc aer în piept, sughițând de parcă s-ar fi înecat cu un dumatic grosolan.

– Sărmanul copil... Vai... Sărmanul copil... Așa de bolnavă... Vai... Și n-are nimic...

S-a sprijinit de tocul ușii, ceea ce niciunul dintre ei nu-l mai văzuse niciodată făcând, apucându-l cu ambele mâini.

– Îi voi da Schlöben!

UN VIS

Karl a subliniat că tatăl nu avea cum să facă așa ceva. Moștenise Schlöben de la unchiul lui, Friedrich August, în 1768, urmând să-i revină lui Fritz, care s-a născut patru ani mai târziu. Ceea ce nu înseamnă că ar fi fost mai mică generozitatea sacrificiului, inspirat de pura compasiune omenească, pe care Freiherr voia să-l facă. Deși Bernhard, așa credea, că generozitatea era ceva mai mică.

În clipele acelea lui Fritz îi stăruia în gând o imagine, plutind la marginea minții sale cuprinse de vis. În cele din urmă, i-a dat voie să intre. Era iar student la Jena, asculta prelegerea lui Fichte despre Sine și a simțit că n-ar trebui să facă asta, că nu e unde ar trebui să fie, fiindcă auzise, că Hardenberg, prietenul lui, n-a trăit decât două ceasuri pe drumul până la Schlöben. Calul nu era bun și n-a ajuns decât după ce s-a întunecat. A ciocănit la ușă și i-a deschis o tânără domnișoară cu păr negru. S-a gândit că ar putea fi soția lui Hardenberg, însă n-a întrebat. A fost oaspete bine-venit la Schlöben două săptămâni. Când a

venit vremea să plece, gazda i-a primit mulțumirile, dar i-a spus să nu se mai întoarcă.

Fritz și-a notat întâmplarea așa cum i-a venit în gând, într-un singur paragraf. Cum trebuia să meargă la Tennstedt, a întrebat-o pe Karoline Just dacă n-ar vrea să i-o citească.

– E ca odinioară, a spus, privind în jur parcă surprins. Salonul, lumina focului, unchiul și mătușa care s-au dus la culcare, lectura.

„Înainte nu vorbea niciodată așa“, și-a zis Karoline în sinea ei. „După cum vorbește acum, ar putea fi unul dintre vecini“.

Fritz și-a deschis caietul.

– Trebuie să spun că e povestea unui vis.

– În cazul acesta, o ascult numai pentru că suntem prieteni de atâta timp, a răspuns Karoline. Știi că pe oameni nu-i interesează decât propriile lor vise.

– Dar e un vis pe care l-am avut de mai multe ori.

– Din ce în ce mai rău.

– Nu vorbi așa despre vise, Justen! i-a spus el. Din pricina lor unele lucruri n-au mai apărut de șapte ani în casa de nebuni a filosofiei.

„Acum șapte ani nu-l cunoșteam“, se gândea ea, în timp ce el citea cu glas tare.

– Merită să continui?

– Dă-mi voie să citesc o singură dată pe toată. Cum arăta tânăra domnișoară? l-a întrebat ea după aceea.

– Nu contează. Ce contează e că a deschis ușa.

Vechii prieteni și colegi ai lui Freiherr de la Saline și chiar și Coelestin Just vorbeau despre gestul lui – de a-i

dăruii Schlöben lui Sophie von Kühn –, dându-l drept un exemplu absurd de *Herrnhuterei*¹. Cât despre situația legală, nimeni nu era prea sigur, însă „așa ceva nu s-a mai auzit, nu s-a mai întâmplat“, zicea bătrânul Heun. „Nici Însuși Domnul nostru n-a făcut atât. Fiii lui Hardenberg în sărăcie lucie, moșia Oberwiederstadt fără un sfânt, astea chiar nu sunt vremuri pentru a iubi și a dăruii peste măsură.“ Senf a subliniat ascutit că nici moșia Schlöben nu are un sfânt.

Aceste lucruri nu se spuneau, bineînțeles, în prezența lui Kreisamtmann Just, care însă le știa foarte bine. Chiar și în casa din grădină melancolia îl trăgea de mânecă.

– Asta, numai din pricina răsfățului, spunea Karoline.

– Mă aveți pe mine și pe Rahel, fiecare stabilit în felul lui, așa că e greu să ne închipuim că ne-am putea schimba vreodată. Și când un prieten vechi se poartă într-un anumit fel, astfel încât pare cu totul alt om, simți că se apropie bătrânețea „cu pași tăcuți“.

– Adevărul este, i-a zis unchiul ei, că bătrânul Hardenberg nu s-a schimbat. Mereu a fost o ființă imposibil de înțeles. Ceea ce numesc Hardenbergianismus. Însă nu trebuie să te plângi când omul ascultă mesajul trimis de Dumnezeu.

S-a uitat mai de aproape la nepoata lui și i-a spus:

– E absurd, Karolinchen, să spui că tu ți-ai fixat lucrurile în felul tău.

– Așa o fi, dar aici sunt întotdeauna bine-venită, i-a răspuns ea, surâzând. Mereu mi-ați spus asta, n-o faceți și acum?

---

¹ Biserica Moravă (n. tr.).

– Vă rog să-mi spuneți ce să cred. Erasmus? Karl? Sidonie? i-a rugat Freifrau. Nu înțeleg care este propunerea înaintată. Schlöben nu mai este domeniul nostru?

– Liniștiți-vă mintea! i-a răspuns Erasmus. Pe Sophie a noastră n-o interesează decât să se întoarcă la Grüningen.

Freifrau s-a simțit eliberată, dar în același timp a avut și un resentiment față de ceea ce părea un reproș la adresa domeniului, ceea ce numai Bernhard a băgat de seamă. Era cu puțință ca fata să nu vrea să locuiască acolo?

– Însă, dacă este dorința tatălui tău, a spus ea, așa trebuie să se facă.

TOAMNA LUI 1796

În septembrie, dinspre pădurile de pin au început să-și croiască drum spre Jena căruțe cu lemne pentru iarna care se apropia. Crengile din vârful încărcăturii zgâriaau ferestrele de pe străzile laterale, pline de ramuri ca o colonie de păsări. Pe trotuare se deschideau dintr-odată guri de canal și primeau recunoscătoare lemnul care cădea ca trăsnetul. Începuse și pusul murăturilor și butoaiele enorme cu oțet năvăleau pe scări în bezna urât mirositoare din camere. Fiecare gospodărie se pregătea după puteri, ascunzându-și comoara de oțet și lemn de foc. Studenții se întorceau „și târfele la fel“, zicea Mandelsloh. „Și-au încercat norocul în altă parte în vacanță. La Leipzig și la Berlin“. Se întorceau la Jena în trăsuri modeste, însă nu pe străzile de lângă Schaufelgasse. Asta era motiv de dezamăgire pentru Sophie, căreia i-ar fi plăcut să vadă priveliștea. Și *Fakultät* se întorceau la casele lor, făcându-și anunțurile pentru lunile de iarnă ce aveau să urmeze. Se țineau prelegeri publice, la care putea

asista oricine, mult mai multe prelegeri particulare și câteva *privatissime*, care erau cele mai scumpe. Profesorul Stark ține prelegeri, *privatissime*, despre afecțiunile femeilor.

Când era încă la Tennstedt, Fritz a primit o scrisoare de pe Schaufelgasse al cărei scris nu-l cunoștea. A văzut că era semnătura lui Leutnant Wilhelm Mandelsloh, a lui însuși, care se afla în permisie de la Regimentul Prințului Clemens zu Langensalza. Scrisoarea era întocmită, spunea, la comanda soției. Lui Sophie nu i-ar fi fost ușor să stea ea însăși la o masă de scris, iar soția lui se scuzase că e ocupată cu treburi femeiești („Vor să-i dea ceva de făcut“, s-a gândit Fritz), așa că l-au lăsat pe el să-i explice starea de sănătate a pacientei. În ciuda spuselor lui, Sophie a reușit să strecoare un bilet, susținând că e foarte bine, doar că, din nefericire, e bolnavă câteodată, și că-i trimite o mie de sărutări.

La sfârșitul lui noiembrie, permisia s-a terminat și Leutnant a trebuit să se întoarcă, poate cu oarecare ușurare, la Langensalza. Putea foarte bine să tragă concluzia că nu mai contează cine știe ce pentru treburile soției.

Familia Schlegel și ciracii ei nu au mers în vizită pe Schaufelgasse, bizuindu-se pe faptul că Dietmahler îi va ține la curent. El însă le putea spune doar că Sophie când avea febră, când îi trecea și că incizia s-a vindecat de mai multe ori la suprafață, după care s-a infectat iar și s-a revărsat în interior. Stark a prescris o doză mai mare de laudanum, pe care Dietmahler îl aducea de două ori pe săptămână.

– Vă doresc noroc în viitoarea carieră, i-a spus Mandelsloh. Au să se întoarcă la Grüningen de Crăciun și de ziua lui Sophie, în martie.

– Da, la primăvară are să împlinească cincisprezece ani, i-a zis Dietmahler lui Caroline Schlegel. Încă putem spera și pentru minte, și pentru corp.

– Nu prea văd cum, a replicat Karoline. Hadenberg nu poate decât să spere că ea o să crească, dar e la fel de posibil ca asta să nu se întâmple.

„N-am niciun motiv să rămân la Jena sau cu acești oameni ori în țara asta. Îmi trebuie doar un cuvânt de la un om de seamă, care să mă recomande. Aș putea pleca în Anglia“, se gândea Dietmahler. Cu toate că Dr. Brown murise, doi dintre fiii săi, credea el, practica medicina la Londra. „Cât despre mama, m-aș putea îngriji să primească bani periodic ori ar putea veni cu mine.“

ERASMUS E DE AJUTOR

– Fritz, cel mai bun frate, i-a spus Erasmus, dă-mi voie să-ți fiu de ajutor! Până se hotărăște unde va fi primul meu angajament, fac umbră pământului degeaba. Îngăduie-mi să le însoțesc pe Sophie și pe Mandelsloh înapoi la Grüningen.

Trebuie să se întâmple curând, înainte ca drumurile să fie cu neputință de umblat pentru o invalidă, din pricina iernii. Mandelsloh se gândise deja la aproape toate cele trebuincioase. Tocmise o trăsură închisă, trasă de cai potcoviți cu crampoane, în caz că se făcea ger, trimisese bagajul greu înainte, o chemase pe soția Profesorului Stark și-i oferise ca dar de rămas-bun cuțite de spanghel, suflate cu argint, le dăduse bacșișuri servitorilor, le scrisese celor din familia Schlegel un bilet, anunțându-i că nu se recomandă vizite, și o lăsase pe Frau Winkler să-i plângă pe umăr jumătate de ceas. Erasmus nu trebuia decât să meargă călare pe lângă trăsură, să fie un însoțitor rotund la față, oarecare, și să facă de serviciu

la fiecare oprire. Când ajungeau la șaisprezece kilometri de Grüningen, el trebuia să o ia înainte ca să le anunțe sosirea. Pentru Sophie, avea să fie de ajutor, deși nu cine știe ce. Adevăratul lui motiv era unul dintre cele mai puternice motive cunoscute oamenilor: nevoia de a se chinui pe sine însuși.

În prima zi au purces târziu și au mers doar șaisprezece kilometri. La „Ursul“ Sophie a fost dusă direct în camera ei.

– A adormit deja, a spus Mandelsloh când a intrat Fritz în salonul de la han, după ce se ocupase de bagaje.

O tocmise pe nepoata hangiului să aibă grijă de Sophie în camera ei și să o cheme imediat dacă e nevoie de ea.

În sfârșit se odihnea, între lumina inegală, umbra lumânărilor și soba scânteind, pe care, într-o firidă mare, arcuită, au pus cizmele la uscat și felurile de mâncare, ca să se păstreze calde. Lumina radia pe partea stângă a chipului ei amabil, prefăcându-l în aur, astfel încât în ochii lui Erasmus n-a prea mai fost Mandelsloh preț de o clipă.

– *Abendessen* e gata, a zis ea.

E o sfântă războinică, s-a gândit el, un înger puternic de pe câmpul de luptă.

– Am fost la bucătărie, a continuat ea. Friptură de porc, pulpe, conservă de prune și supă în pâine.

– Nu pot să mănânc, a răspuns Erasmus.

– Hai, suntem saxoni! Putem face o cină bună, chiar dacă ni se rupe inima.

– Până acum, drumul cel puțin nu i-a înrăutățit starea, a oftat el.

– Nu, nu i-a înrăutățit-o.

– Însă durerea...

– Aș îndura-o eu, în locul ei, dacă s-ar putea, a zis Mandelsloh. Oamenii zic așa, dar nu prea ar vrea. Eu însă aș vrea. Numai că e doar o pierdere de vreme, o risipă, să te gândești la ce nu se poate și pentru tot ce risipim o să fim trași la răspundere.

– Anii te-au învățat filosofie.

Spre uimirea lui, ea a surâs și a zis:

– Câți ani crezi că am?

– Nu știu... s-a poticnit el. Nu m-am gândit niciodată.

– Douăzeci și doi.

– Și eu la fel, i-a răspuns abătut.

O VIZITĂ LA MAGISTER KEGEL

Hausherr von Rockenthien nu fusese tocmai îndrăgit la Grüningen, unde însă răsul lui le lipsea. Fiind un om inocent, se purta mai departe ca de obicei, întinzându-și brațele mari, îmbrățișându-și prietenii, fluierând ogarii ca să pornească la vânătoare, dar acum făcea toate astea fără să râdă, ca și cum s-ar fi stricat vreun mecanism.

Nu era nimic neobișnuit că se duce în oraș să-l vadă pe Magister Kegel. Așa făcea mereu, nemaiavând răbdare să cheme oamenii la Schloss și să-i aștepte. Neobișnuit era că și-a luat și soția cu el. Chiar și în clipele acelea de mare neliniște ea era la fel de inactivă sau, ca să folosim un cuvânt mai blând, mai liniștită decât oricând. Cu toate astea, trăsăura a fost trasă pe aleea înghețată din față și au urcat amândoi, arcurile de pe partea lui Haus-herr tremurând tare când acesta s-a așezat.

– Exact așa era vremea, a zis el, când Coelestin Just l-a adus prima dată la noi acasă.

– Ba parcă ninge, a răspuns Frau Rockenthien.

După ce se retrăsese, Magister Kegel trăise cu cărțile lui într-o căsuță, de lângă biblioteca privată. L-a felicitat pe Rockenthien cu ocazia întoarcerii fiicelor lui vitrege de la Jena. Tuturor celor din partea locului le fusese dor de Fräulein Sophie. Cu voia Domnului, nădăjduia el cu toată sinceritatea, are să se însănătoșească, dar nu era deloc nerăbdător să vină la Schloss Grüningen.

– Am dat toată învățătura pe care mi-ați cerut-o la dumneavoastră acasă. Nu am ce să-mi reproșez, însă rezultatele au fost mereu descurajatoare. Cei mai mici nu mi-au fost încredințați până acum, însă, după părerea mea, săraca Fräulein Sophie în niciun caz nu trebuie să încerce să învețe cât timp e suferindă ceea ce a fost prea greu pentru ea când era sănătoasă. Consider că este total nepotrivit. Ar fi o aiureală.

– Dar ea asta dorește, a spus Rockenthien.

– Și la ce anume se gândește?

– Cred că i-ar plăcea să învețe ceva care să ia ochii, a răspuns Rockenthien imediat, sau mai bine zis ceva remarcabil, ceva cu care să-și uimească logodnicul.

– Eu nu sunt omul de la care să învețe ceva care să-ți ia ochii, a răspuns Magister, uitându-se în jur la modestele lui obiecte. Și aș putea profita de ocazie să vă spun că eu consider că Von Hardenberg este mult prea bine-venit în casa dumneavoastră.

– Toți tinerii sunt bine-veniți în casa mea, a răspuns Rockenthien nefericit.

Vedea că Kegel e pe punctul de a refuza ferm să vină. Frau Rockenthien, care până atunci nu scosese o vorbă, a spus ceva. Se prea poate să nu fi gândit deloc. Oricum, Kegel a privit-o țintă când s-a ridicat de pe scaun, a clătinat

ușor din cap și a zis că, dacă nu contramandează, are să vină la Schloss miercurea următoare, „însă nu doresc să întrerup niciun tratament medical“.

– Nu vă temeți, i-a zis Rockenthien. Söphgen e acum în grija lui Langermann, care nu-i prescrie decât lapte de capră.

Dr. Langermann, care-l înlocuise pe Dr. Ebhard, era un medic jovial, de modă veche, pe care îl cunoșteau toate familiile înstărite din Grüningen. Părerea lui sinceră era că la Jena o otrăviseră pe Fräulein Sophie. Însănătoșirea avea să urmeze la primăvară, când laptele de capră e cel mai bun.

ALGEBRA, CA ȘI LAUDANUMUL, AMORȚEȘTE DUREREA

La Weissenfels se vorbea despre Conferința de Neutralitate care avusese loc recent în oraș, însă în cele din urmă, spre dezamăgirea negustorilor, ea nu fusese despre dezastrele prusace, despre moartea bătrânei târfe a Babilonului la St. Petersburg ori despre Aleasa lui Hardenberg. Iar Fritz nu se mai întâlnea cu vechii lui prieteni, nici cu frații Brachmann, nici măcar cu Frederick Severin.

– Nu ne putem aștepta să fie o companie bună, le spunea Sidonie. Cum își termină treaba de birou, cum urcă în camera lui. N-ai decât să bați la ușă și să tot bați, că nu răspunde. S-a retras în împărăția minții.

Mintea are multe împărății, răspundea Severin.

– Fritz studiază algebra, i-a zis Sidonie.

„Algebra, ca și laudanumul, amorțește durerea“, scria Fritz. „Însă studierea algebrei mi-a confirmat că filosofia

și matematica, ca matematica și muzica, vorbesc aceeași limbă. Asta, desigur, nu este însă de ajuns. Îmi voi vedea drumul în timp. Răbdare, cheia se va arăta.

Credem că noi cunoaștem legile care ne guvernează existența. Întrezărim în spatele lor, poate doar o dată sau de două ori într-o viață, un cu totul alt sistem. Într-o zi, când citeam, între Rippach și Lützen, am simțit certitudinea nemuririi ca o atingere de mână. – Prima dată când am fost acasă la familia Just, în Tennstedt, casa mi s-a părut radioasă, chiar și fața de masă verde, da, chiar și zaharnița. – Prima dată când am cunoscut-o pe Sophie, m-am hotărât într-un sfert de ceas. – Rahel m-a certat, Erasmus mi-a făcut reproșuri, dar s-au înșelat, amândoi s-au înșelat. – În cimitirul din Weissenfels am văzut un băiat, încă nu bărbat, meditând cu capul plecat într-un loc încă nesăpat, priveliște alinătoare în semiobscuritate. Acestea au fost momentele cu adevărat importante din viața mea, chiar dacă ea ia sfârșit mâine.

La cum sunt lucrurile, noi suntem dușmanii lumii și străini pe-acest pământ. Felul cum îl simțim este un proces de înstrăinare. Prin înstrăinarea însăși îmi câștig existența de la o zi la alta. Unul este însuflețit, zic, dar celălalt este neînsuflețit. Sunt inspector la saline, adică sare tare. Merg mai departe de-atât, mult mai departe, și zic că una este trezie, cealaltă este un vis, una aparține trupului, cealaltă aparține spiritului, una aparține spațiului și distanței, cealaltă aparține timpului și duratei. Dar spațiul se varsă în timp, așa cum trupul se varsă în suflet, astfel încât una nu se poate măsura fără cealaltă. Vreau să găsesc o altă măsură.

O iubesc pe Sophie mai mult pentru că e bolnavă. Boala, starea de a fi neajutorat, cere prin ea însăși iubire. Nu am putea simți iubire pentru Dumnezeu Însuși, dacă n-ar avea nevoie de ajutorul nostru. – Însă și cei care sunt sănătoși, dar nu pot să facă nimic au nevoie de ajutor, poate chiar mai mult decât cei suferinzi.“

LECTȚIA LUI MAGISTER KEGEL

În dormitorul lui Sophie era aglomerație: aerul era gros ca vinul. Și era și gălăgie, micuții întrecându-se care să vorbească mai tare. Glasul lui George, care imita pe cineva – glasul pe care-l avea când imita –, țipetele ascuțite și huruiturile din colivia de păsări, lătratul neghiob.

– Nu pot ține o lecție în dezordinea asta! a exclamat Magister după ce l-a condus înăuntru un servitor. Vă rog să fiți buni și cel puțin să luați de-aici cei cinci câini. Unde este Frau Leutnant Mandelsloh?

– Tatăl meu vitreg a implorat-o să coboare să facă ordine la el în birou, i-a zis George.

– A, George! Nu te-am văzut de ceva vreme.

Sophie zăcea printre șaluri, pe un pătuț de zi.

– A, dragă Magister, George făcea.... făcea puțină...

– George mă imita. Mi-am dat seama limpede când m-am apropiat.

George, care fusese lăsat de pază, un băiat mare în vacanța de Crăciun de la *Internat*, s-a înroșit ca focul. Coliviile s-au cufundat într-un ciripit plin de ură.

– Primiți regretele mele, Fräulein, pentru tot ce ați îndurat și trebuie să îndurați mai departe, i-a spus domnul în vârstă și apoi s-a întors spre cei mici: Nu vă gândiți deloc la sora vitregă? Nu vedeți cât s-a schimbat față de cum era înainte?

– Așa ni s-a părut la început, a răspuns Mimi, dar acum nu ne mai aducem aminte cum arăta înainte.

Au noroc, s-a gândit Kegel.

– Lăsați-i să rămână, trebuie să rămână! a strigat Sophie. Nu știți ce plictiseală era la Jena, în afară de perioada de început. Iar acum, că m-am întors acasă...

– Nu îl așteptați pe Hardenberg?

– Nu știm când vine și când pleacă, a spus George. Face parte din familie, nu trebuie să ne anunțe înainte.

Magister i-a făcut semn infirmierei să-i ia pe Mimi și pe Rudolf. A pus cu mâna lui un șal peste păsări, care erau tot amețite și ciripeau încet în colivii. Apoi s-a așezat pe scaunul de lângă patul de zi și a scos o carte.

– Ah, Magister, vechea ma *Fibel*¹! a ciripit Sophie.

– Nu, aceasta este pentru elevi mai avansați, a răspuns el. Pasajele de aici ne povestesc ce au scris cei din Roma antică sau unii dintre ei despre prietenie.

– Sunteți atât de bun că ați venit... a reușit ea să spună. Vreau să mă iertați... Nu suportam gândul că v-am rănit. Acum nu mai râd ori nu mai râd atât.

---

¹ „Carte“, „manual“ – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

– Sentimentele mele nu contează absolut deloc. Dacă ar fi contat, nu ar fi trebuit să mă fac profesor.

Mandelsloh era la ușă.

– Nu știați că Sophie nu trebuie în niciun caz să râdă sau să plângă până nu se vindecă de tot rana?

– Jur că n-am știut! a țipat George foarte neliniștit.

– Sunt sigur că nu ați știut, a zis Magister.

– Sunt atât de netoată, a spus Sophie dintr-odată. Nu sunt de mare folos pe lumea asta.

Rockenthien intrase după Mandelsloh.

– Am venit să ascult lecția, a spus peste umărul ei, adaptându-și vocea, cum i se părea că se cuvine, pentru încăperea unui bolnav. Nădăjduiesc să am ce învăța.

– Toți cei care ascultă vor avea ceva de învățat, a zis Kegel. Însă o jumătate de oră va fi de ajuns pentru Fräulein Sophie.

– Asta le-am zis și eu, a adăugat Rockenthien.

– Despre cine vorbiți?

Despre toți, se pare – se strânseseră toți lângă biroului, de unde se urca –, iar Mimi și Rudi, cu infirmiera, un lacheu tânăr, două orfane cărora de milă le dăduseră de lucru în camera de rufe și pe care nu știa nimeni cum le cheamă, băiatul care aducea lapte de capră, care în mod normal nu intra niciodată în casă. Unii se codeau în spate, dar Hausherr i-a chemat, generos, îndemnându-i să nu piardă o ocazie care s-ar putea să nu se repete.

– Nici eu însumi nu știu sigur ce spunea Cicero despre prietenie.

Sophie a întins mâinile spre ei toți. Râsul și tusea abia dacă i se auzeau în zarva aceea. Cățeii, fiecare disperat

să fie primul, au sărit iar în pat, cu urechile lipite, ca s-o lingă pe față.

Magister Kegel și-a închis cartea. „La urma urmei, oamenii aceștia s-au născut pentru bucurie“, s-a gândit.

La începutul lui martie 1797, Fritz a avut concediu oficial zece zile, pe care și le-a petrecut la Grüningen.

– Dormi bine, draga mea Filosofie? a întrebat-o pe Sophie.

– A, da. Îmi dau ceva.

– Noaptea e o putere întunecată, a zis el.

– Dar nu mi-e frică de noapte.

În seara zilei de 10 martie, Fritz a întrebat-o pe Mandelsloh:

– Ar trebui să rămân aici?

– Asta trebuie să judecați singur.

– Pot să o văd?

– Nu, nu acum.

– Dar mai târziu?

Mandelsloh, care părea să fi luat un fel de hotărâre, a răspuns:

– Momentan nu e vindecată. Ieri ne-au zis să ținem rana deschisă.

– Cum?

– Cu fir de mătase.

– Și cât timp?

– Nu știu cât timp.

– Ar trebui să rămân aici? a mai întrebat el o dată.

De data asta n-a primit niciun răspuns și a urlat: „De ce trebuie să existe între mine și Söphgen a mea un

bătăuș ca tine, un caporal cu suliță travestit în femeie, dragă Doamne?”

– Nu trebuie să vă uitați la rană, i-a spus Mandelsloh.

Însă nu vă învinuiesc.

– Nu vreau să aud de ce mă învinuiți. Să plec ori să rămân?

– Am mai vorbit despre curaj, i-a amintit Mandelsloh.

– Am căzut de acord că nu există o măsură clară, i-a răspuns Fritz. Bernhard a avut curaj când a fugit de-acasă la râu. Mama, în felul ei, a avut curaj când s-a întâlnit cu mine în grădină....

– Ce grădină?

– Karl și regimentul lui au fost atacați la Mainz. Iar dumneavoastră ați fost martoră la trei operații. Și Söphgen a mea...

– Nu e o întrecere, a spus Mandelsloh. Oricum, n-are rost să privim înapoi. Ce puteți face pentru ea? Iată tot ce trebuie să vă întrebați în casa asta.

– Dacă m-ar lăsa să o îngrijesc, deși poate nu mă credeți, aș putea, a zis el. Da, despre asta știu câte ceva.

– Dacă ați rămâne aici, n-ați fi dorit pe post de infirmieră, i-a replicat Mandelsloh. Ați fi dorit pe post de mincinos.

Fritz și-a ridicat capul greu:

– Atunci, ce să spun?

– Să ne ajute Dumnezeu, asta ar trebui să-i spuneți zi de zi. Pari puțin mai bine în dimineața aceasta, Söphgen. Da, cred că puțin mai bine. În curând o să poți ieși în grădină. E nevoie doar de o vreme mai caldă...

A rostit cuvintele așa cum le rostesc actorii la prima repetiție, fără emoție. Fritz s-a uitat la ea îngrozit.

– Și, dacă n-aș fi în stare să spun asta, m-ați considera laș?

– Eu am o părere foarte simplă despre lașitate, a răspuns Mandelsloh.

– N-aș putea s-o mint, nu mai mult decât aș putea să mă mint pe mine însumi, a țipat Fritz după o clipă.

– Nu știu în ce măsură un poet se minte pe sine însuși.

– Ea e călăuza spiritului meu. Știe asta.

Mandelsloh n-a răspuns.

– Să rămân?

Ea tot n-a răspuns și Fritz a ieșit brusc din cameră. Unde are să se ducă? s-a întrebat ea. Pentru un bărbat, e mult mai simplu. Dar o femeie, când are de luat o hotărâre grea, unde se poate duce ca să fie singură?

Sophie a fost dezamăgită când a auzit că Hardenberg se întorsese la Weissenfels, dar nu peste măsură. Se întâmplase destul de des și înainte să fie nevoit să plece când ea nu se simțea îndeajuns de bine să-l primească. Dacă nu dormea, auzea cum îi scot calul din grajd și-l aduc în fața casei, deși el nu mai călărea pe Gaul, ai cărui pași înceți ea îi recunoscuse întotdeauna. Câteodată, chiar când era pe punctul de a pleca, Fritz descăleca, alerga pe coridor, urca în fugă cele două scări, o nimica toată pentru el, intra la ea în cameră și-i spunea încă o dată:

– Ești inima inimii mele, Sophie.

În seara aceasta nu a fost așa și Fritz nu s-a întors.

Trei ceasuri și trei sferturi până la Weissenfels, cu o oprire la Freyburg. Grădinile de legume de lângă Weissenfels erau pustii, nu se vedeau decât tulpinile verzei

de iarnă la lumina lunii. Porțile orașului erau închise. Fritz a plătit amenda pe care o plăteau întârziații și a luat-o încet spre casa tatălui său.

Era prima săptămână din Postul Paștelui, iar la fereștrele de la Kloster Gasse străluceau doar câteva lumini. Mama și tatăl lui erau deja în pat. Erasmus era singurul din familie care încă nu se culcase.

- Nu am putut să rămân, i-a spus Fritz.
- Cel mai bun dintre frați...

CUVÂNT DE ÎNCHEIERE

Sophie a murit la ora zece și jumătate, în dimineața zilei de 19 martie, la două zile după ce a împlinit cincisprezece ani. Fritz a primit vestea la Weissenfels, peste două zile. Și Karoline Just a primit o scrisoare de la una dintre surorile mai mari ale lui Sophie, care povestea cum, „în agonia ei“, sărmanei fete i se păruse că aude potcoave de cal.

Fritz a devenit cunoscut ca scriitor abia după moartea lui Sophie. În februarie 1798 le-a spus prietenilor lui că în viitor o să semneze cu un nume de familie vechi, Novalis, „cel ce curăță pământ nou“. Sub numele Novalis, a publicat *Imnuri către noapte* și a lucrat la câteva proiecte, unele încheiate, altele doar fragmente. N-a terminat niciodată povestea Florii Albastre, acum intitulată *Heinrich von Ofterdingen*.

În decembrie 1798, Fritz s-a logodit cu Julie, fiica consilierului Johann Friedrich von Charpentier, profesor de matematică la Academia de Mine din Freiberg. Ea avea douăzeci și doi de ani. El avea o carieră bună în directoratul salinelor din Turingia. Lui Friedrich Schlegel

îi scria că pare să-l aștepte o viață interesantă. „Cu toate astea“, adăuga, „mai bine aș fi mort“.

La sfârșitul anilor 1790, tuberculoza pulmonară le-a venit de hac și celor mai mici membri ai familiei Hardenberg, care au început să piară, aproape fără să se împotrivească. Erasmus, care susținuse insistent că scuipă sânge când tușește, numai pentru că râde prea mult, a murit în Vinerea Mare, în 1797. Sidonie a rezistat până la douăzeci și doi de ani. La începutul anului 1801, Fritz, care avea aceleași simptome, s-a întors la casa părinților din Weissenfels. Pe patul de moarte, l-a rugat pe Karl să-i cânte la pian. Când a venit Friedrich Schlegel, i-a spus că și-a schimbat întru totul planul pentru povestea Flo-rii Albastre.

Bernhard s-a înecat în Saale pe 28 noiembrie 1800.

George, prim-locotenent, a fost ucis în Bătălia de la Smolensk în 1812.

La un an după moartea lui Fritz, Karoline Just s-a căsătorit cu vărul ei, Carl August.

Mandelsloh a divorțat în 1800 și l-a luat de soț pe un anume general von Bose. A trăit până la șaptezeci și cinci de ani.

Inelul de aur al lui Fritz, pe care e inscripționat „Fie Sophie Îngerul meu Păzitor“ se află la Muzeul Municipal din Weissenfels.

CUPRINS

<i>Prefață</i>	5
<i>Introducere</i>	9

1 Ziua în care se spală rufele	25
2 Camera de lucru	31
3 Bernhard	35
4 Căciula roșie a lui Bernhard	38
5 Istoria lui Freiherr Heinrich Friedrich von Hardenberg	43
6 Unchiul Wilhelm	48
7 Freiherr și Revoluția Franceză	53
8 La Jena	58
9 Un incident din viața de student	63
10 O chestiune de bani	67
11 Un dezacord	70
12 Simțul nemuririi	75
13 Familia Just	79
14 Fritz la Tennstedt	83
15 Justen	87
16 Cercul de la Jena	91

17 Ce sens are?.....	93
18 Familia Rockenthien	98
19 Un sfert de ceas.....	104
20 Natura dorinței.....	108
21 Zăpadă	111
22 Acum îngăduiți-mi s-o cunosc	114
23 Nu pot s-o înțeleg.....	122
24 Frații	126
25 Crăciunul la Weissenfels.....	130
26 Mandelsloh	137
27 Erasmus în vizită la Karoline Just.....	143
28 Din jurnalul lui Sophie, 1795	147
29 O a doua lectură	149
30 Cum e Sophie în realitate	155
31 N-am putut s-o pictez	159
32 Drumul duce înăuntru.....	166
33 La Jena.....	170
34 Casa din grădină	173
35 Lui Sophie îi e mereu frig.....	176
36 Dr. Hofrat Ebhard	179
37 Ce e durerea?	181
38 Karoline la Grüningen.....	184
39 Cearta	189
40 Cum să conduci o salină	192
41 Sophie la paisprezece ani	198
42 Freifrau în grădină.....	203
43 Logodna.....	211
44 Aleasa.....	219
45 Trebuie să meargă la Jena	229
46 Oaspeții	232
47 Ce a reușit Profesorul Stark.....	240

48 La Schlöben	246
49 La „Trandafirul”	252
50 Un vis	258
51 Toamna lui 1796.....	262
52 Erasmus e de ajutor	265
53 O vizită la Magister Kegel	268
54 Algebra, ca și laudanumul, amortește durerea.....	271
55 Lecția lui Magister Kegel	274
 <i>Cuvânt de încheiere</i>	 281

PENELOPE
FITZGERALD

floarea albastră

National Book Critic Circle Award

Povestea lui Friedrich von Hardenberg, entuziast student la filosofie, mai târziu geniul romantic Novalis, se scrie în Germania lui Goethe. În ea se întâlnesc „călăuza spiritului” Sophie von Kühn, „floarea albastră” și firele mai multor vieți.

Grație, duiosie, ironie și umor – iată cum rescrie excepționala prozatoare britanică un destin într-un roman despre frumusețea și absurdul iubirii, cruzimea destinului, idealuri, studenți și visători...

„Cu greu s-ar putea imagina o reflectare a speranțelor și a înfrângerilor romanticilor, a relației dintre inspirație și viața cotidiană, dintre geniu și simplă valoare, mai fascinantă decât în acest roman admirabil.”

London Review of Books

„O carte uimitoare, cel mai mare triumf al lui Penelope Fitzgerald.”

New York Times Book Review

B A B E L